

АКИФ КӘРИМЛИ

Зәһидиәт
шәһидләре

АКИФ КӘРИМЛИ

63.3(2A)

К-56

Занкилан шаһидлари

49762

САБИР адина
МӨРКӘЗИ ШӘНӘР
КҮТӘПХАНАСИ
ЦЕНТРАЛЬНАЯ
ГОР. БИБЛИОТЕКА
ИМ. САБИРА

Бакы

1994

Ағырды мәнә, чох ағырды. Инди бу жазынын мүбтә-дасыны жазмаг, нөгтәсини, веркүлүнү тапмаг—олдугча четиндир...

Дишими дишимә тутуб, гәһәrimi ичимдәчә боғуб жазмаг истәјирәм. Ағыр хәбәрләр бир-биринин ардынча кәлир...

Инди бу сәтирләри жазмаға башлајаркән (5 нојабр 1993-чү ил, саат 16-да) артыг Зәнкилан торпагы јохдур. Ишғал олунуб. Динч әһали, ел-елат өзүнү ода-көзә, суја вуруб, ничат јолуну гончу Иран мәмләкәтиндә ахтарыб... Минилликдән үзү бәри нәһрленә-нәһрленә ахан Аразын мајасында боғуланлар, кола-мәфтилә илишәнләр, дәрәдә-тәпәдә тифтик-тифтик шәһид оланлар...

Үрәк лазымдыр бүтүн бунлара дөзсүн... Бу гәләм, бу да кағыз...

Јох, јазмалы дәрд дөјүл, гардаш, ағламалы дәрди—дөз көрүм нечә дөзүрсән, јаз көрүм нечә јазырсан...

Гатында әсрләрин сирри-сәһри кизләнмиш Кәлбәчәрдән, лачын гајалы Лачындан миниллијини талајан јағы дүшмән гәдим Гарабаг елләринә—Ағдәрәјә, Ағдама од вуруб талан етди, Фүзулини, Һорадизи сыхнајыб суја төкдү, јоллары боғду, сәрһәдә дирәнди. Чәбрајыл, Гу-бадлы торпагыны ода галады. Архасы Коруса дирәнмиш Зәнкилан чамааты топ-түфәнкин, танкларын сәсинә бир нәгәфил кечәдәчә ајылды, варыны, дөвләтини, јорған-дө-шәјини, мал-даварыны, һәтта өлүм күнүнә сахладыгы беш-он манатыны да атыб өзүнү чаја салды, көчкүн дүш-дү, дәрәјә-тәпәјә дағылды...

Беләчә Зәнкилан торпагы да итгин дүшдү, јағыла-рын тапдагы алтында галды. Бу китаб—һәр сәтри, һәр сөзү, һәр сәһифәси ганла долу китаб—шәһид торпағын шә-һид оғуллары барәсиндәдир: Зәнкилан шәһидләри... Бу китабдакы гәһрәман оғуллар елин, обанын гејрәтијди, гејрәт јолунда дөјүшүрдүләр. Олар дөјүшәндә, һәлак оlanda Зәнкилан да вурушур, мәрдликлә мүбаризә апа-рыр, јашајырды...

Зәнкилан јоллары әјилиб-бурулуб рајон мәркәзинә салланан кими, елә сағдача нечә икидин ганлы үрәји сы-гынмыш гәбирстанлыг јерләшир—шәһид мәзары. Бу од-лу аловлу әрәнләрин ганлы кәзләри сојуг мәзар дашында елә бахыр ки, елә бил өлүмү танымаг белә истәмирләр, торпаг да сојутмур о јудлу үрәкләри...

Бу китабда дағы-дәрәси, гајалыгы, мешәси, дүзү, дүзәнкаһы, бары-бәрәкәти илә мәшһур олан бир елин—Зәнкилан торпагынын мүдафисиндә, ганлы дөјүшләрдә һәлак олмуш оғулларымызын тәлеји әбәдијәтә говушуб...

ББК

К 49

Редактору Гәдир АСЛАНОВ

Кәримли А. В.

К 49 Зәнкилан шәһидләри. Б., Ишғы, 1994. 200 сәһ. шәкилли.

Азәрбајҗан фәһиләри зәнҗири узанмагда, онҗә јени-јени һалғалар олава олунмагдадыр. Онлардан бири дә 1992-чи ил декабр ајынын 10-да баш вер-миш Зәнкилан фәләкәтидир. Ермәни гәсбкарлары-нын Зәнкилан бөлмәсинә басғыны илә бағлы јаран-мыш ганлы гырғын фәләкәти. Көндчи комасы үзә-ринә, арвад-ушаг үзәринә јеријән зәһмли танклар фәләкәти. Гончулуға, достлуға, динчлијә, инсан-лыға ермәни хәјанәти...

Кениш охучу күтләси үчүн нәзәрдә тутулмуш-дур.

К 09112000000 00—94 К—49
М—654 (07)—94

© «Ишғы» нәшријаты.

1994

ISBN 5—89650—440—3.

Бурда догма елатда догулуб бөҗүөнлөр дә вар, башга районлардан «Вөтөн» адлы учалыга пенаһ кәтирән полад күрәкли огуллар да вар. Сумгаҗытдан Елдар Асланов, Кеҗаҗын Быгыр кәндиңдөн Мейман Ширәлиев, Агстафадан Тәбиет Гурбанов, Масаллынын Балатәклә кәндиңдөн Јавәр Аҗаев, Виләсуварын Хырмандарлы кәндиңдөн Чеҗһун Мәһәррөмов... Нә исә... Сиҗаһыны узатмағ олар, анчаг бунлары тәзәдән Јада салмағ, тәзәдән чезәләмәк чәтиндир, елә бил сәнин өз күрәјиндә, өз үрәјиндәди о ағрылар—шәһид ағрылары...

Зәнкилан шәһидләри... Аман аллаһ, јатсаг да јуху-муза кирмәзди; һардан педа олду бу сөзләр, күлләләр һардан атылды, мәрмиләр нечә ачылды, икид күрәкләри күлләјә вә өлүмә нечә урчаһ олдулар?..

Үзүн јансын өлүм сәнин, үзүн дәнсүн өлүм сәнин!..

Јох, ким нә дејир десин, онларын руһу, нәфәси һопмуш бу шәкилләрә, бу одлу бахышларә аналар баха билмәз, бачылар дөзә билмәз...

Бу мүнәрибәди, еј раһат јашајан бир аллаһ бәндәси атам, анам, бачым, гардашым! Онун нә демәк олдуғуну билмәк үчүн ја тачтын олмалысан, ја да иткин дүшмәли сән, ја... ја да шәһид олмалысан... (Күнаһымы бағышла ај аллаһ!..)

Бу, өлүм дејил, бу шәрәфдир, таледир; үзү Вөтөн адлы гибләјә доғру кедән јолдур...

Зәнкиланын кенерал оғлу Мәһәммәд Әсәдов (аллаһ торпағы саны рәһмәт еләсин!) бир елатын адыҗды, өјүнч јеријди, јетим атасыјды, үмид гапысыјды, сирр күвәнч очағыјды...

Сиз аллаһ, бир онун шәклинә диггәт јетирин. Онун одлу, ниякин көзләринә, кош тәбәссүмүнә баха билмирәм. Көзүм од тутуб јаныр, күрәјимдә мәрмиләр јаныр, гәлпәләр һопур... Дузлу-мәзәли сөзләри, дәрин дәрәләрдән бој көтүрүб кәлән ејһамлары, күчлү һафизәси, ағыллы мәнтиги һәмишә мәни чашдырар, өзүнүн тә'сирә алтына саларды. Динләмәкдән, һәсәд апармагдан башга өләчим галмырды. Узун мүддәт истәһсалатда чалышмыш, зәнкин һәјат тәчрүбәси топламыш, һәр бир адамла—дәрдли, ја дәрдсиз бир аллаһ бәндәси илә сәһбәт еләјир, елә јук чәкирди ки, дејирдим бәс, Танры ону елә белә-белә хејирхаһлыг үчүн хәлг еләмишди... Јағылар онун аддымындай, зәр-зәһминдән јаман карыхмышдылар, радио далғаларында адыны һалландырыр, башына гијмәт гојурдулар...

Бир һиләнин, бир тәләнин торуна дүшдү кенерал Мәһәммәд, шәһид олду.

Атасынын, анасынын—Вөтөнин кенерал оғлујду...

Елин-обанын күвәнч јеријди...

Одлу-гәлпәли, барытлы-похулу дүшмәнин әзрајылы кәлиб зәрли-зәрли чийнинә гонду онун, алды апарды биздән...

Бурда, бу китабда адлары чәкилән, шәкилләри дүзүлән бу шәһидләрин чоху онун оғлу јашындајды, үч оғлунун һеч бирини тојуну көрә билмәди рәһмәтлик...

Зәнкилан шәһидләри... Гандан, өлүмдән горхмаз огуллар бој-боја дүзүлүб, торпаг, гејрәт, намус уғрунда шәһид олдулар... Вә беләчә «Зәнкилан шәһидләри» китабы дүңјаја кәлди, сәтирләр, вәрәгләр тарихә дөндү...

Нејләмәли, башга бир тәскинлик тапа билмәдик. Евев кәздик, гапы-гапы дүшүб фактлар топладыг, шәкилләрини алыб бир јерә јыгнағ еләдик ки, бахыб тәскинлик тапаг. Бахыб тохтаглыг верәк...

Белә огулларла нәфәс алмаға, өјүнмәјә һагын вар. Ана Вөтөн, Ана Торпаг!..

ИМАМВЕРДИ ИСМАЈЫЛОВ.

Јазычы.

ЗЭНКИЛАН РАЈОНУ

Зэнкилан Азербайжан Республикасынын эразисинә дахил олан рајонлардан биридир. 1930-чу ил августун 8-дә тәшкил едилмишдир. Эразиси 707 квадрат километрди. Шималдан Губадлы, гәрбдән Ермәнистан Республикасынын Мехри, Гафан, шөргдән Азербайжанын Чәбрајыл рајонлары, чәнубдан исә Араз боју Иранла һәмсәрһәддир. Бу сәрһәдин узунлуғу 173 километрди.

Сон (1992-чи ил) сијаһыјаалмаја көрә эһалиси 33 мин 200 нәфәр, орта сыхлыг һәр квадрат километрә 49 нәфәрди.

Рајонун мәркәзи Зэнкилан шәһәриди (рајон ХДС-и она «Пирчиван шәһәри» адыны версә дә. Али Совет ону тәсдиг етмәјиб). Бура 1957-чи илә гәдәр Пирчиван кәнд, 1967-чи илә гәдәр гәсәбә олмуш вә 1967-чи ил сентјабр ајында шәһәр ады верилмишдир. О, Бакы—Нахчыван дәмирјолунун Минчиван—Ағкәнд голунда, Бакы стансијасындан 377 километр аралыдыр.

Эразиси орта вә алчаг дағлар саһәсиндә јерләшир, мүрәккәб, парчаланмыш сәтһ гурулушуна маликди. Шимал-гәрбдән эразижә дахил олан Бәркүшад силсиләси (Сүсән дағынын дәниз сәвијәсиндән һүндүрлүјү 1304 метрди) алчалараг Базарчајла Охчу чајы арасында Ағ ојуг маили дүзүнү (дәниз сәвијәсиндән һүндүрлүјү 400—600 метрди) әмәлә кәтирир. Шимал—Шөргдән Гарабаг силсиләсинин Араз вә һәкәри чајларына тәрәф алчалан јамачлары тәпәли Кәјән чөлүндән кечир. Гәрбдән Мехри (Мехри—Күнеј) силсиләсинин кәнарында Баргаз дағы (дәниз сәвијәсиндән 2270 метр јүксәкди) јерләшир.

Зэнкилан өзүнүн тәбии Бәситчај чинар мешәси илә мәшһурдур. Бу чинарлыг дүнјада икинчи тәбии чинарлыгдыр. Онун үмуми саһәси 107 гектара чатыр. 1974-чү илдән дөвләт горуғу елан едилмишдир. Бу горугда Гафгаз дағдағаны, гөз, Араз палыды, зоғал, алча, итбуруну, гарағат, бө-

јүрткән вә бир чох башга ағач вә коллар чох јайылмышдыр.

Ермәнистанла 159 километр мөсәфә бојунча һәмсәрһәд олан Зэнкиланын ашағыдакы кәндләриди: Ағбәнд, Вежнәли, Баргаз, Чәпәдәрә, Собу, Өрдәкли, Рәздәрә, Коллугышлаг, Шатарыз, Кечикли, Чанбар, Јусифләр, Нәчәфләр, Ашағы Кәәли, Пирвејис, Күнгышлаг, Јухары Кәәли, Газанчы, Дәрәли, Ағбәнд, Шәрикан, Сејидләр, Јемәзли, Гарабаба, Гујүдәрә Хәштаб, Саралы Хәштаб, Ағбис, Агакишиләр вә Искәндәрбәјли.

Ермәниләр 1992-чи ил декабрын 10-да һәмин кәндләрин бир нечәсинә, о чүмләдән Чанбар, Ашағы Кәәли, Пирвејис, Күнгышлаг, Јухары Кәәли, Газанчы, Дәрәли, Ағкәнд, Шәрикан вә Сејидләр кәндләринә гәфләтән басгын етмиш, онларча динч сакин вә милли ордунун әскәри бу басгын нәтичәсиндә һәлак олмуш вә ја ағыр зәдә алмышдыр. Јүзә јахын ев тамамилә дағдылмыш вә јандырылмышдыр.

Һәмин кәндләрин милјон манатларла ев эшјалары вә кәнд тәсәррүфаты малларыны, инәк вә гојунларыны басгынчылар јығышдырыб апармышлар.

«Дағлыг Гарабаг проблеми» ады илә ортаја атылмыш вә 5 илдән артыг мүддәтдә узаныб кәдән бу гаршыдурма нәтичәсиндә минләрчә сојдашымыз шәһид олмушдур. Зэнкилан гырғыны һәмин зәнцирин һалгаларындан биридир. Бурада торпагларымызын мүдафиәси уғрунда шәһид оланлар арасында зэнкиланлылар вә республикамызын башга рајон вә шәһәрләриндән кәлмиш икид оғулларымыз да вардыр. Бу китаба онлар паггында гыса мәлүмат вә очеркләр дахилди.

Сөзүмә шә'рли јанғы илә башлајырам.

Шушаја, Лачына олду хәјанәт,
Вүчудум әријиб, јох даһа тагәт;
Вәтәни сатана олсун мин лә'нәт,
Ичимдә бир јанғы ағладыр мәни.

Шәһиддир Мәһәммәд, Әсәд, Фирдовси,
Кәлмир Гарабағдан Елдарын сәси.
Дурдума әләнир јағы күлләси,
Ичимдә бир јанғы ағладыр мәни.

Тофиги, Исмәти кәзир кәзләрим,
Алысыз, Чинкисиз итнб сөзләрим.
Јадларда галыбдыр дағым, дүзләрим,
Ичимдә бир јанғы ағладыр мәни.

Тәрлан ојлағында сара дөзмүрәм,
Вурулуб гәлбимә јара, дөзмүрәм,
Халгымы чәкибләр дара, дөзмүрәм,
Ичимдә бир јанғы ағладыр мәни.

Торпағым верилди јағылара пај,
Көнлүм Шуша дејиб гопарыр һарај.
Каш шәһид олајды Шушада Ортај,
Ичимдә бир јанғы ағладыр мәни.

Ортај ӘЛӘКБӘРЛИ

Нәлә торпағы нәм, сојуг мәзары,
Гучуб јана-јана, һөнкүрмә белә.
Сил кәзүнүн јашын, вугарла дајан,
Сән буна һағлысан, ај көрпә бала.
Шәһид—бу торпағын гејрәт галасы,
Ағлама, ағлама, шәһид баласы.

Гучдугун бу мөзар јалныз мөзар јох,
Бир парча торпағдыр, бир парча Вәтән,
Дүнән бир атанын өвлады идин,
Бу күн бир милләтин өвладысан сән.
Ағласан, бу Вәтән ағлар галасы,
Ағлама, ағлама, шәһид баласы.

Көз јашын гәлбиндә дөнүб мәрмијә,
Гој дешсин бағрыны гары дүшмәнин.
Бу күн бир милләтин өвладысан сән.
Хошбәхт күнләрини көрүрәм сәнин.

О вахт һејкәлләшән шәһид атанын,
Һејкәли өнүнә чичәкләр гојуб.
Силәрсән көнлүндән кәдәри, јасы,
Ағлама, ағлама, шәһид баласы.

Мәһәppәм МАҺИ.

ДУШМЭНЛЭ— ДУШМЭН КИМИ

Торпаглариымызы дүшмөн тапдагындан хилас етмек уғрунда чанларындан кечәнлэрин һәр бири кәндлэриимизэ дүшмәнлэрин басгыны заманы мүхтәлиф дөјүш нөгтэлэриндэ гәһрәманлыгга һәлак олмушдур. Онларын амаллары бир иди: Вәтәни, мүгәддәс Азәрбајчан торпагыны дүшмәнләрдән горумаг.

Төгвимимиздәки гара күнлэрин сајы аз имиш кими, даһа бир ганлы фачиә — 1992-чи ил 10 декабр күнү дә она әләвә олунду.

Зәнкиланда Хочалы фачиәсинин тәкрары баш вердијини үрәк ағрысы илә гәзетләр јазды, телевизия кәстәрди, радиолар хәбәр верди, бу хәбәр БМТ-јә чатдырылды, онунла бағлы бәјанатлар верилди.. Анчаг бир нәтичә алынмады.

Декабрын 10-да тәпәдән-дырнага јарагланмыш гулдурлар бир нечә истигамәтдән 15 километр узунунда дөвләт сәрһәдимизи позараг рајонун Ермәнистанла һәмсәрһәд олан Сејидләр, Газанчы, Агкәнд вә Күнгышлаг кәндлэринә гәфләтән һүчүм еләјиб онлары тутмуш, сонра ирәли—Дәрәли, Пирвејис, Јухары Кәәли, Ашағы Кәәли, Бүрүнлү, Шәрикан, Чанбар вә Шајыфлы кәндлэринә сохулмуш, вәһшиликләр тәрәтмишләр.

Онларча динч сакини—ушаглары, гоча вә гадыилары амангызчасына гәтлә јетирмишләр. Бу басгын нәтичәсиндә кәнд чамаатындан бир нечәси иткин дүшмүш, 42 нәфәр јараланмыш, чохла евләр јандырылмыш вә талан едилмишдир. Дүшмән ајағы дөјмиш кәндлэриимиз тамамилә дағыдылмыш вә харабалыга чеврилмишдир.

Ишғал олунмуш бир нечә кәндимиз сәһәриси күнү алынса да, һәмин кәндләрдә јашамаг мүмкүн дејилди. Декабрын сәрт гышы вә јүксәкликләри әлә кечирән дүшмәнлэрин топ атәшлэри алтында јашамаг чәтин иди.

Зәнкиланда исә һәјат давам едирди. Гышын сәртлији, газын олмамасы, електрикин исә тез-тез кәсилмәсинә бахмајараг, Зәнкиланы тәрк едиб кедән јох иди. Бошалдылмыш кәндлэрин әһалиси дә рајонда јашајан гоһум әграба, досттаныш евлэриндә сығыначаг тапмышдыр. Рајонун кәнчлэри бу фачиәјә дөзмәјиб «Н» һәрби һиссәсинә јығылыб, әллэринә силаһ көтүрүб дөјүшә атылдылар. Дүшмәннин гаршысы Шајыфлы кәндиндә алынды. Әкәр бу фачиәнин гаршысы алынмасајды, бәлкә Зәнкилан да Шуша вә Лачын кими әлдә кедәчөкди.

Дүшмәнлэрин виран еләдији кәндлэриимиздә 26 мүлки шәхс вә милли ордунун бир нечә дөјүшчүсү гәтлә јетирилмишдир, онларча әскәрлэриимизин тәлеји исә һәлә дә мәлум дејилдир.

Азәрбајчанда даһа бир Хочалы мүсибәти тәрәдилди. Зәнкиланын декабр фачиәсиндә Хочалы фачиәсиндән аз шәһид олса да, шәһид елә шәһиддир. Шәһидлэриимиз даһа чохла биләрди. Адил кими, Елман кими, Һәсән кими, Пәнаһ, Сабир, Сејмур кимиләри өзлэрини өлүмүн ағзына атмагла бунун гаршысыны алдылар.

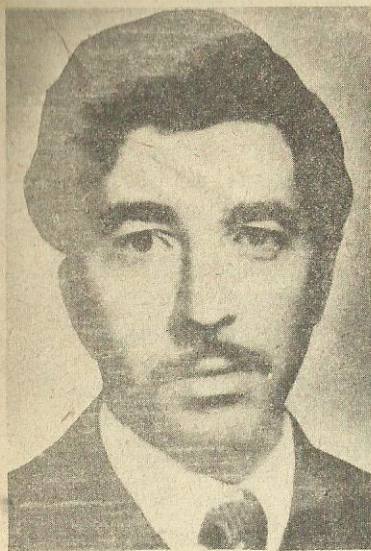
Онлар торпаг уғрунда, намусумуз уғрунда шәһид олдулар. Дөрд шәһидимиз: Саһиб, Илјас, Дадаш вә Горхмаз кимиләри дүшмәнә гаршы даһа чылғын дөјүшмүшләр. Көрүнүр елә буна көрәдир ки, онларын мејидини дүшмәндән 24 күн сонра кери алмаг мүмкүн олмушдур.

Үмумијјәтлә, 1988-чи илдән бәри давам едән Гарабаг мүнәгнәшәси заманы Зәнкилан торпагында 100-дән артык зәнкиланлы, республикамызын башга шәһәр вә рајонларындан кәлмиш 25-ә јахын икидимиз шәһид олмуш 21 нәфәр иткин дүшмүшдур.

...Һәр дәфә шәһид аиләсинин гапысыны дөјәндә, матәм мәрәсиминдә иштирак едәндә санки адам јенидән өлүб-дирилр.

Рајонда анд јеринә чеврилән Шәһидләр хијабанында шәһидлэрин сајы артдыгча артыр...

БИРИНЧИ ШӘБИД

Аллаһвердијев Исмајыл Ибиш оғлу 1951-чи илдә Зәнкилан районунун Тири кәндиндә анадан олуб. 1968-чи илдә һәмин мәктәби гуртарыб. 1969-чу илдә орду сыраларына чағырылыб. 1975-чи илдә Бақы Дәмирјол Техникумунун електровоз машинисти шәбәсини битириб. Чулфа район локомотив депосунда машинист көмәкчиси ишләјирди.

1989-чу илдә Бақыда бириллик машинист курсуну гуртарыб. 1985-чи илдән һәмин депода машинист ишләјирди. 1990-чы ил мартын 18-дә Минчиван — Мәһри дәмир јолун-

да ермәни екстремистләри тәрәфиндән вәһшичәсинә гәтлә јетирлиб.

...Аиләли иди. Ики оғлу вә бир гызы јадикар галыб.

...Исмајыл һагда сөзүмү Зәһрә Әскәрованын «Азәрбајчан гадыны» (1991-чи ил № 8) журналында дәрч олунмуш «Сон мәнзилә кедән гатар» һекајәсиндән бир парча илә тамамлајырам.

«Һәјат јолдашы Телли Исмајылын сәси үчүн дарыхыб пычылдады:

— Севмәји мәнә сән өјрәтмишдин. Мәни хошбәхт еләмишди!

Инди мәнә бу дәрди нечә гыјдын, Исмајыл?! Мәни кимә ташшырыб кедирсән?! Сән мәнә ағламагы өјрәтмәздин... Дүшмән өјрәтди. Сәни сусдуран күллә мәнә дә дәјди!.. Шәклинә баха билмирәм, шәклин дә өзүн кими елә бил мәнә ширинширин нәсә дејир!..»

Онун һәјатда гојуб кетдији ики оғлу вә бир гызы һәминә халг арасында алныачыг, гүрурла јашајачаг. Торпағымызын уғрунда шәһид олмуш аталары илә фәхр едәчәкләр.

Исмајыл Аллаһвердијев Зәнкиланын илк шәһиди иди...

ГАТАР КЕДИР...

Гурбанов Елхан Ағамалы оғлу 1963-чу илдә Зәнкилан районунун Баһарлы кәндиндә анадан олуб. Минчиван гәсәбәсиндә орта мәктәби битирән Елхан Бақы Дәмирјол Техникумунун јол истисмары факүлтәсини мүвәффегијәтлә битирир. Минчиван гәсәбәсинә кәлир вә дәмирјол локомотив дәстәсиндә машинист көмәкчиси ишләјир.

Ермәни милләтчиләри Минчиван — Нахчыван дәмирјол нәглијјатыны тезликлә арадан көтүрмәк үчүн машинистләрә бир нечә дәфә гәсд етмишдиләр. Бу гәсдләрин бирин дә 1990-чы ил мартын 18-дә мәрд вә чәсур машинист көмәкчиси олан Елханы

гәтлә јетирирләр.

Субај иди.

...Гатар кедир. Һәр күн нечә-нечә гатар кедир. Өзү дә Елханкилин евинин дүз јахынлығындан.

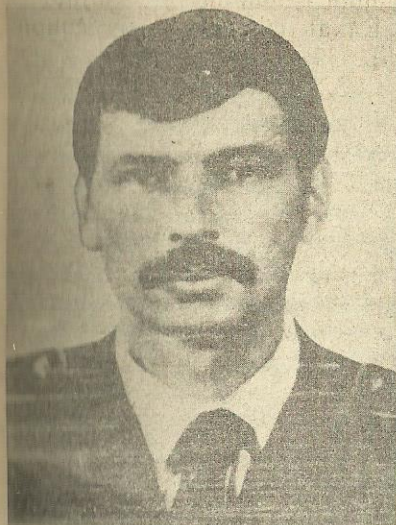
Ушаг вахты, гатар кечәндә достлары илә гача-гача јојун конарына кәләр, бир-бир етән вагонлара, пәнчәрәләрдән бахан адамлара әл едәрди. Гатар кездән итинчәјәдәк, габагда гаралан дағын «коғушуна» киринчәјәдәк әл едәрди.

Күндә нечә-нечә гатары беләчә јола салмаг онун үчүн мараглы, сәһрли бир ојуна чеврилмишди. Елә ки, бөјүдү—өзү дәмирјолчу олмаг һәвәсинә дүшдү. Ата-анасы разы олмаса да, бу истәјинин далынча кетди охумаға. Бир аз сонра һәмин гатарабахма «ојуну», һәгигәтә чеврилди.

Елә бир вахт да кәлди ки, гатар архасынча әл еләмәјин фәрәһли мәнәсыны бүтүн дәринлији илә дүјдү, үрәк ағрысы илә јашады...

Будур, гатар кедир, анчаг Елхан фикирлэшмирди ки, га-
багда ону гудуз ермәни дүшмәнләрин вәһшилији көзләјир.
Гатар кедир, јохса кетмир? Елхан фачиәсиндән сонра
гатарлар Нахчыван тәрәфә кетмир...

ИЛК МИЛЛИ ГӘҺРӘМАНЫМЫЗ

Әсәдов Әсәд Солтан оғлу
1958-чи илдә Зәнкилан рајо-
нунун Турабад кәндиңдә ана-
дан олуб. Минчиван гәсәбә
орта мәктәбини гуртардыгдан
сонра һәрби хидмәтә кетмиш-
дир. һәрби хидмәти баша вур-
дугдан сонра Саратов вилајә-
тинин Краснокутск шәһәрий-
дәки тәјјарәчилик мәктәбинин
мүлки авиасија шә'бәсинә да-
хил олуб. 1976-чы илдә тәјја-
рәчиләрин учуш истисмары
сәнәтинә јијәләнмишдир. Елә
һәмин илдән дә Јевлах мүлки
авиасија идарәсиндә ишә
башламышдыр.

Гарабаға нөвбәти учушу за-
мины, Јевлахдан Коранбоја кедәркән ермәниләр тәрәфиндән
гозаја уградылан АН-2 тәјјарәсиндә һәлак олуб.

Аиләли иди. Дәрд ушағы јадикар галыб.

* * *

...Һәмин күн Әсәдин тәләјиндә гәти дөнүш күнү олду.
Өмрүнүн ән гара, ән ачы күнү иди Әсәдин. 1991-чи илин 29
октјабр күнү...

Ермәни ишғалчыларынын торпагларымызда апардыгла-
ры једди иллик мүһарибә Әсәд Әсәдовдан вә онун дөјүш дост-
ларындан јан кечмәди. Хочалы аеропортуна көмәјә кәлән
АН-2 тәјјарәси Ханабад кәнди үзәриндә учаркән дүшмән ис-
тигамәтиндән күчлү атәшә тутулду. Нәтичәдә халгымызын
дәһа једди гејрәтли оғлунун өмрү јарымчыг галды.

Јевлах авиасија ширкәти АН-2 тәјјарәсинин командири,
икинчи дәрәчәли пилот, 9 мин саата гәдәр учуш тәчрүбәси
олан чәсүр тәјјарәчи Әсәд Әсәдова өтән ил Азәрбајжан
Республикасынын Милли Гәһрәманы ады верилди.

Зәнкилан рајон ХДС-нин гәрары илә Зәнкилан рајон
Турабад кәнд орта мәктәби вә Минчиван гәсәбәсиндәки
мәркәзи күчәләрдән бири инди тәјјарәчи вә милли гәһрәма-
нымыз Әсәд Әсәдовун адыны дашыјыр.

ӨЛҮМСҮЗЛҮЖЭ ДОГРУ

Əсədov Мəһəммəd Нəби оғлу 1991-чи илдə Зəнкилан рəјонунун Бəһарлы кəндиндə анадан олмушдур. 1958-чи илдə орта мəkтəби битирэрək Бакы Статистика Техникумуна дахил олмушдур. Əмək фəалијјəтинə Зəнкилан рəјон дəвлət статистика мұфəттишлијиндə инспектор кими башламышдыр.

1961-чи илдə М. Əсədov орду сыраларына чағырылыр. Əскəri хидмəти баша вурдугдан сонра Сумгајыт шəһəринə кəлэрək Республика Сəнајə Тикинти Назирлијинин 21 нəмрəли трестиндə фəһлə ишлəмəјə башлајыр. Бир ил сонра бурада игтисадчы вəзифəсинə. 1967-чи илдə исə хəмин трес-

тин 26 №-ли тикинти идарəсиндə план-игтисадијјат шəбəсинин-рəиси вəзифəсинə тəјин едилир. Хəмин дəврдə Д. Бунјадзadə адына Азэрбајчан Халг Тəсəррүфаты Институтуну битирмишдир. 1968-чи илин декабр ајындан М. Əсədov Сумгајыт Шəһэр Партија Комитəсиндə сəнајə-нəглијјат шəбəсинин тəлиматчысы вəзифəсинə ирəли чəкилир. 1973-чү илдə хəмин шəбəнин, ики ил сənра исə тəшкилат шəбəсинин мұдири тəјин едилир.

М. Əсədov 1978-чи илдə Ағсу Рəјон Халг Депутатлары Совети Ичрайјə Комитəсинин сəдри сечилир. 1983-чү илдə Бакы Али Партија Мəkтəбинин битирэрək Азэрбајчан КП Жданов (индики Бєллəган) Рəјон Комитəсинин биринчи катиби вəзифəсинə кəндəрилир. Аз сонра Азэрбајчан КП МК инзибати органлар шəбəсинин мұдири вəзифəсинə ирəли чəкилир. Даһа сонра Азэрбајчан КП Ағдаш вə Губа рəјон комитəлеринин I катиби вəзифəлэриндə чалышыр.

1990-чы илдə М. Əсədov Республика Дахили Ишлэр Нази-

ри вəзифəсинə тəјин едилмиш, она дахили хидмət кенерал-мэјору рүтбəsi верилмишди. О хəм дə Азэрбајчан Республикасы Президенти шурасынын үзвү иди. Өлүмүндən бир нечə күн габаг Республиканын Дəвлət мұшавири тəјин едилмишди.

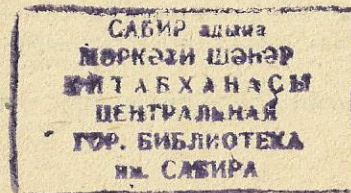
1991-чи ил нојабрын 20-дə баш вермиш кəзлəнилмəз вертолјот хадисəsi нəтичəсиндə халгымызын бир группүрдсевэр оғлу илə бирликдə Азэрбајчан Республикасынын Дəвлət Мұшавири, хəмјерлимиз Мəһəммəd Нəби оғлу Əсədov да фəчиəли сурəтдə хəлак олмушдур.

Аловлу јүрдсевэр олан М. Əсədovун јүксək јүрддашлыг кəфийјəтлəri онун дахили ишлэр назири вəзифəсиндə чалышдыгы вахт даһа габарыглыгы илə үзə чыхмыш, ады иллэр əзбəri олмушду. Тəпəдən дырнағадək јарагланмыш аагыи дүшмənлə үз-үзə дајанан республикамызда сəрхəдлəriи тəһлүкəсизлијинин тəјин олунмасы үчүн о, вар гүввə илə чалышырды. Онун сəsi даим Дағлыг Гарабаг хадисəлəriинин эн гəјнар нөгтэлəriндən ешидилирди.

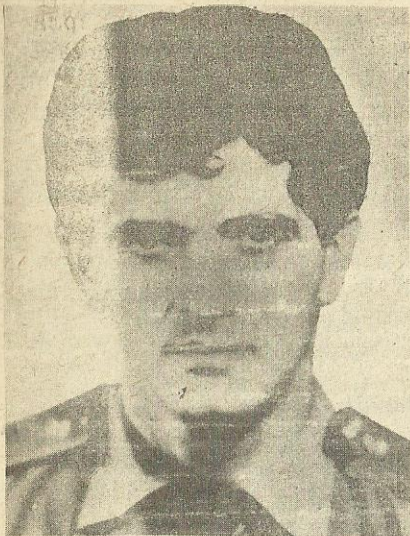
Мəрдлик вə гəһрəманлыг рəмзинə чеврилмиш М. Əсədovун əзиз хатирəsi Азэрбајчан халгынын хəфизəсиндə узун мұддət јашајачагдыр.

Инди республикамызын шəһэр, рəјон, кəнд вə гəсəбэлəriиндə М. Əсədovун адыны дашыјан мəkтəб, күчə, парк вə тəсəррүфатлар вардыр.

20765

ДӨРД БАЧЫНЫН БИР ГАРДАШЫ

Мәммәдөв Фирдовси Хејрулла оғлу 14 мај 1961-чи илдә Минчиван гәсәбәсиндә анадан олуб. 1978-чи илдә 36 нөмрәли Минчиван гәсәбә дәмбир-јол орта мәктәбини гуртарыб. Сонра һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәти Әфганистанда баша вурдугдан сонра Волгоград шәһәриндә һәрби мәктәбә гәбул олунур. Сонра прапоршик рүтбәси илә Баки шәһәринә гајыдыб, һәрби һиссаләрин бириндә хидмәт едиб вә өзүнү ајрыча баталјону олуб. Ханкәнди әтрафындакы дөјүшләрдә иштирак едиб.

1991-чи ил декабрын 11-дә дөјүш заманы башындан јараланыб. Елә орадача да һәлак олуб. Табуту декабрын 13-дә

Минчивана кәтирилиб. Рајон зәһмәткешләринин вә һәрби һиссәнин разылығы илә Ф. Мәммәдөвун табуту Бакија шәһидләр хијабанына кәгирилир вә декабрын 15-дә торпаға гапшырылыр.

Евли иди. Бир гызы вә бир оғлу јадикар галыб. Һәјат јолдашы Баки шәһәриндә јашајыр.

...Ф. Мәммәдөв һагда мә'лумат топламаг үчүн онун јашадығы евә, Минчиван гәсәбәсинә кетдим. Минчиванда Фирдовсинин адыны дашыјан күчә илә кәлиб евләринә чатдым. Мәни Хејрулла киши гаршылады. Ејванда Фирдовсинин ганлы һәрби палтары асылмышды. Хејрулла киши мәнә оғлунун ганлы палтарыны көстәриб деди ки, һәр күн оғлумун бу ганлы палтарына бахыб көз јашы ахыдырам. Оғлума дедим ки, кетмә, бала. Дөрд бачынын бир гардашысан. Сөзүмә бахмады...

Раһат јат, гардаш! Торпағын јумшак, јерин бәшишт ол...

сун! Сөн јалныз ата-ананың, зәнкиланлыларын дејил, һәм дә бүтүн азәрбајчанлыларын баш учалығы олдун. Әр икид ки ми вурушдун...

Күн о күн олсун ки, ганлы-гадалы мүһарибә икид әскәрләримизин гәләбәси илә гуртарсын, Фирдовсинин јадикарлары — огул вә гызы аталарынын Шәһидләр хијабанындакы мазары өнүндә «Атамыз Милли Гәһрәмандыр!» дејәрәк фәхрлә дајансынлар. Чүнки Фирдовси ордумузун илк икид вә гәһрәман шәһидләриндән биридир.

СУМГАЈЫТЛЫ ШӘҺИД

Асланов Елдар Əфраз оғлу, 1972-чи ил маџын 21-дә Сумгаџыт шәһәриндә анадан олуб. Сумгаџыт шәһәр 10 нөмрәли орта мәктәбинин сәккизинчи синфини битириб. 1989-чу илдә 41 нөмрәли орта техники пешә мәктәбиндә нәзарәтчи-өлчү чиһазлары үзрә чилинкәр дипломуну алыб. Ики аџ Сумгаџыт заводларынын бириндә ишләџиб. Сонра һәрби хидмәтә жола дүшүб. Донетск шәһәриндә 6 аџлыг сержантлыг курсу кечиб. Сонра Бақы вә Сумгаџыт шәһәриндә милис полкунда хидмәт

едиб. Апрельин 26-да торпаџымызы ермәни гулдурларындан горумаг үчүн Зәнкилан раџонуна көндәрилиб.

Субаџ иди.

* * *

Сумгаџытда јерлиләрин вә гонагларын чох севдиџи бир истираһәт паркы вар—Дәниз ғыраџы парк. Чал-чағыры, мусигиси, ушаглар үчүн әјләнчәли ојунларын күләш сәсләри лап сәһәрә гәдәр чәкән парк. Мән 1992-чи илин ијунунда Сумгаџыт шәһәриндә оларкән ешитдим ки, Сумгаџытда да Шәһидләр хијабаны вар... Һәмин паркын јериндә!.. Хијабаны зијарәт едәндә Зәнкилан раџонунун Ағкәнд кәнди уғрундакы дөјүшләрдә гәһрәманчасына һәлак олмуш Асланов Елдар Əфразоғлунун шәклини көрдүм.

Сумгаџытда, дүнјаја бир јаз күнүндә көз ачмыш Елдар бир јаз күнүндә дә дүнјадан көчдү.—9 маџ 1992-чи илдә.

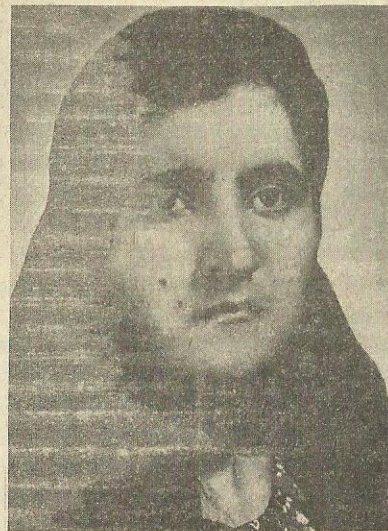
Севмәк, севилмәк үчүн кәлмишиди дүнјаја Елдар. Гисмәт олмады!

Мән Елдаркилдә, онун атасыны, Əфраз кишини һәмия күн евләриндә оlanda көрә билмәдим. Анчаг шәкнлләринә бахан заман анасы Саһибәнин үзүндән көз јашлары дамчы-дамчы ахырды. Әлим гәләми күчлә тутурду.

Саһибә ананын бир чүмләси мәни диксиндирди: «Бала, мәним оғлум сизин оғлуруздур. Онун Зәнкиландан бура кәтирилмәсиндә көмәџи олан раџон зәһмәткешләринә чох-чох миннәтдарам».

Зәнкилан раџон ХДС-нин гәрары илә, уғрунда һәлак олдуғу Ағкәнд кәндиндәки мәктәб бундан сонра Елдар Аслановун адыны дашыјачагдыр.

КӨРПӘЧӘ БАЛАН АҒЛАР...

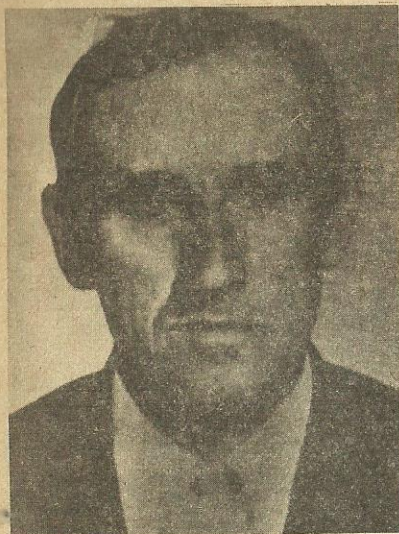
Искәндәрәва Сүчәһәт Кәлбәлы ғызы 1959-чу илдә Зәнкилан раџонунун Шәрифбәјли кәндиндә анадан олуб. 1980-чи илдә Бақы шәһәриндәки Рабитә Техникумуну битириб. Бир илә Јахын раџон рабитә шәбәсиндә почт үзрә әмәлијатчы ишләџиб. Аиләли иди. 20 маџ 1992-чи илдә милли ордунун дөјүшчүләринә әрзаг апараркән, Газанчы кәнди јахынлығында дүшмән күлләсинә туш олуб.

* * *

...Бу торпаџын ел-обасынын ганлы күнләри кәлиб елә бил. Торпаџымызын һәр дашында, һәр гарышында минләрлә оғлу шәһид олду. Көрүнүр, бу халгын тәлејинә шәһидлик учалыгы јазылыбмыш. Бу учалыга чатмаг үчүн гејрәтли оғуларла јанашы, гејрәтли ғызлар да гурбан кедирләр...

Сүчәһәт кими... Бир балачасы онсуз ағлар галыб.

ӨЗ КЭНДИНДӨ
ТОРПАҒЫНА
ТАПШЫРА БИЛМЭДИК

Мәммәдов Бәһмән Алҗар оғлу 1927-чи илдә Зәнкилан районунун Пирвејис кәндиндә анадан олуб. 1947-чи илдә һәрби хидмәтә кетмишдир. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра район тикинти тә'мир идарәсиндә бәнна, сонра исә Чанбар Кәнд Советлијиндә почталјон ишләмишдир. 1987-чи илдән тәгаүдә чыхмышды.

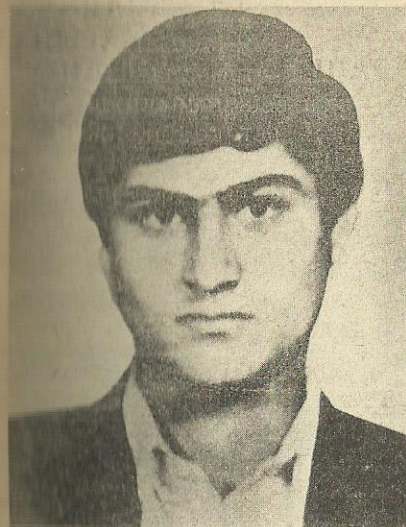
Аиләли иди.

* * *

...25 Април 1992-чи ил... Һәмни күн Бәһмән Мәммәдов торпаға тапшырылды. Гудуз ермәни дүшмәнләри Зәнкилан районунун Пирвејис кәндини автомат вә пулемјотлардан атәшә тутур, топлардан да истифадә едирдиләр. Елә һәмни топ күлләләриндән бири дә 65 јашлы Бәһмән кишинин евинә дүшмүш вә о, һәлак олмушдур. Бәһмән Мәммәдовун гардашы Әләскәр киши илә сөһбәт заманы о, үрәк ағрысы илә деди:

— О күн гардашымы доғма торпаға тапшыра билмәдик. Гудуз ермәниләр башымыз үзәринә од јағдырырдылар. Нәһәјәт, гәрара кәлиб гардашымын чәназәсини район гәбир-станлығына апарыб дәфн еләдик.

ӨМҮР ГЫСА ОЛСА ДА...

Бабәјев Һәтәмхан Сәфәр оғлу 1972-чи ил августун 9-да Зәнкилан районунун Кечикли кәндиндә доғулуб. 1987-чи илдә Кечикли кәнд натамам орта мәктәбини гуртарыб сәнәдләрини райондакы 144 нөмрәли кәнд техники пешә мәктәбинә вериб, 1990-чы илдә һәмни мәктәбин електрик-газ гәјнагчысы дипломуну алмышдыр. 1990-чы илин нојабрында Сумгајы шәһәриндәки милис баталјонуна һәрби хидмәтә чағырылыр. 1992-чи илин март ајындан Ағдам району Паправәнд кәндиндә вурушурду. Април 1-дә...

* * *

...О, чәми 19 ил 8 ај јашады. Халгынын адына лајиг, гәһ-раман кими вурушду вә шәрәфлә өлду...

1992-чи ил април 1-дә Кечикли кәндинин сакини Сәфәр кишијә телеграм кәлди.

«Һөрмәтли Сәфәр киши. Дәрин һүзнлә сизә билдиририк ки, оғлунуз Һәтәмхан өз андына садиг галараг, Паправәнд кәндиндә торпағымыз уғрунда борчуну јеринә јетирәркән һәләк олмушдур. О, бир нечә дәфә јараланса да, керн чәкилмә-јәрәк, көмәк чатана гәдәр мөвгеји әлдән вермәмишдир».

Өлүмүндән сонра Бабәјев Һәтәмхан Сәфәр оғлунун хәтирәсини кәнд сакивләри әзиз тутублар. Онун охудуғу Кечикли кәнд натамам орта мәктәбинә Һәтәмханн ады верилмишдир.

Агакишијев Асиф Ханкиши оғлу 1961-чи илин ијул ајында Ермәнистан Республикасынын Гафан рајонунун Шабалин кәндиндә фәһлә аиләсиндә анадан олуб. Аиләликчә 1968-чи илдә Абшерон рајонунун Мейдибад гәсәбәсинә көчүб ләр. Һәмин илдән биринчи синфә кедиб. 1976-чы илдә Мейдибад гәсәбә орта мәктәбинин сәккизинчи синфини вә техникуи пешә мәктәбинин битирдикдән сонра бир нөмрәли үзүмчүлүк совхозунда фәһлә ишләјиб. 1979-чу илдә һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра аилә гуруб. Ики оғлу вә бир гызы јадикар галыб.

Азәрбајманын демәк олар һәр јериндә шәһид гәбри вәрәбәларымызда шәһид руһу јашајыр. Мүһарибәдән килејлән мәјә һаггымыз јохдур. Мүһарибәдә, шәһид дә олар, јараланан да олар, иткин дүшән дә олар. Јалныз торпагларымыздан јағы дүшмәнләрин ајағы кәсилсин. Бу сөзү Асиф Агакишијев Абшерон рајонунун Мейдибад гәсәбәсиндәки јығынчаг вә митингләрдә дејирди.

1991-чи илдән Асиф көнүллү олараг вәтәнин мүдафиәсиндә иштирак едиб. О, Хочалы мүдафиәсиндә, Дашалты әмәлијјатында иштирак едиб. Бу мәғлубијјәтдән сонра евдә отура билмәмиш, Зәнкилан бөлкәсинә көнүллү кәлмишдир. Газанчы, Ағкәнд вә Сејидләр кәндләри әтрафында кедән дә јүшләрдә иштирак едир.

24 ијун 1992-чи илдә фәчиәли сурәтдә һәлак олду.

Асланов Алик Шәмил оғлу, 1962-чи илдә Зәнкилан шәһәриндә анадан олуб. 1979-чу илдә орта мәктәби гуртарыб, һәрби хидмәтә кедиб. Сонра рабитә говшағында ишә кириб, 1985—88-чи илдә Рабитә Техникумунда охујуб. Сон илләр рабитә говшағында мүһасиб көмәкчиси ишләјирди. 20 мај 1992-чи илдә милли ордумуза әрзаг апараркән дүшмән күлләсинин гурбаны олуб.

...Алик Асланов ишләдији мүддәт әрзиндә өзүнү бачарығлы, ишкүзар, фәал бир рабитәчи кими көстәрмишди. Идарә мүдиријјәтинин вә ичтимаи тәшкилатларынын тапшырығларыны вахтында вә лајигинчә јеринә јетирирди. Коллективин дәрин һөрмәтини газанмышды. О, сијаси һазырлығы вә биллији илә сечилирди. Алики рајонда һәм дә идманчы кими таныјырдылар. Идманын бүтүн нөвләрини севирди. Амма футболда даһа чох марағы вәр иди. Рајонун јығма командасынын үзвү иди. Дәфәләрлә республика јарышларында иштирак етмишди. Говшагда ишләдији мүддәтдә идарәнин «Рабитәчи» футбол командасыны јаратмыш вә коллектив рајон јарышларында күчүнү сынамышды.

«Рабитәчи» командасы 1990-чы илдә һәмкарлар иттифағлары көнүллү бәдән тәрбијәси вә идман чәмијјәти рајон шурасынын кубоқуну алды. Алик команданын һәм капитаны, һәм дә ичтимаи мәшгчиси иди.

Торпагларымызда мүһарибә кетсә дә рабитә ишчиләри јарыш кечирмәјә һазырлашмышдылар. Бир нечә дәфә, сағлығында бу барәдә Аликлә сәһбәт етмишдик.

Алик тој үстүндә иди. Нечә севинирди! Мајын әввәлләриндә олачагды тојлары. Рајонда јаранмыш кәркин вәзијјәт тоју бир аз ләнкитмишди. Елчи дә кетмишдиләр. Тој үчүн бүтүн һазырлығы көрүлүшдү. 10 күндән сонра... Анасы вә баччалары гуш тәк учурдулар. Евләринин илкин оғул тојларыны нечирәчәкдиләр. Евә кәлин кәләчәкди. Гырмызы лентли хончалар тутулмушду.

Амма нә едәсэн ки, дүшмән күлләси бу икдимизә дә
гыды! Архајын јат, гардашым! Ата, ана јанында адыны тут-
мага һәја етдијин, вә'дә вердијин, көнлүнә әбәди јара вурду-
гун севкилин сәнин дәфи мәрасиминдә үрәјиндә јана-јана
аглајырды.

Үзмә мәни,
Кәдәрим, үзмә мәни.
Бу гәдәр һәсрәт олмаз,
Јазығам, үзмә мәни.

Гој ермәни милләтчиләри вә онларын һавадарлары бил-
синләр ки, кеч-тез һәгигәт јерини тапачаг. Ганла јазылан
тарих һеч заман унутулмур. Јәгин ки, Аликә туш олан күллә
ахыр күнү онлара туш олачагдыр.

...1992-чи илин сентјабр ајында «Мәһсул» кәнд көнүллү
бәдән тәрбијәси вә идман чәмијјәти Зәнкилан рајон шурасы-
нын футболчулары Алик Аслановун хатирәсинә һәср олун-
муш Республика турнири кечирмәји гәрара алмышдылар.
Гәрар Республика шурасында гәбул олунмуш вә биринчи ра-
јон турнири кечирилмишдир. И. Чавид адына колхозун, фут-
болчулары һәмин турнирин галиби олмушлар. Турнирин га-
либләри Республика турнириндә иштирак етмәк һүгугу га-
занырлар.

Зәнкилан рајон ХДС-нин гәрары илә шәһәр үч нөмрәли
орта үмумтәһсил мәктәбинә Алик Аслановун ады верилмиш-
дир.

МҮЭММАЛЫ ӨЛҮМ

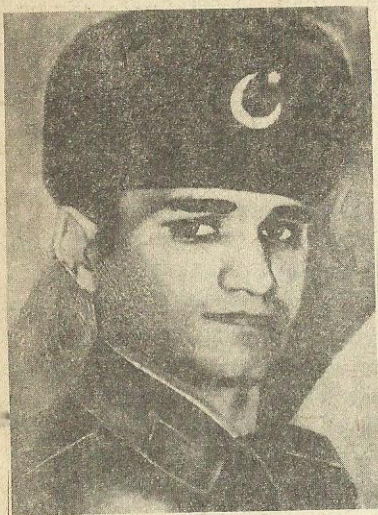
Абдуллајев Илгар Нифтулла оғлу 1960-чы илдә Бакы
шәһәриндә доғулуб. Һәлә орта мәктәбдән өз шәхси давраһы-
ны илә диггәти чәлб едиб, тәһсил габагчылы олуб. Доғма
торпагларымыз ермәни тәчавүзүнә мә'руз галанда халгымы-
зын дикәр гејрәтли оғуллары кими о да силаһа сарылыб. Ил-
гар Зәнкилана кәлмәмишдән габаг Гарабағын Дашалты,
Шуша вә Хочалы дөјүшләриндә иштирак етмәклә нечә-нечә
ермәни дүшмәндән гисас алмышдыр. Бу шәһәрләр ермәнилә-
ра төһвил вериләндән сонра, Илгар евә гајытса да, отура
билмәмиш, Зәнкилана кәлмишдир.

Илгар Зәнкиланын Газанчы, Ағкәнд вә Чанбар кәндлә-
риндәки постларда хидмәтдә дуруб. Онун үчүн бирчә шеј гиј-
мәтли иди, Вәтән.

Вәтәни һамымыздан, һәр шејдән чох севирди. Лакин
1992-чи ил мајын 24-дә мүэммалы шәкилдә ичра һакимијјәт
бунасынын икинчи мәртәбәсиндә јерләшән һәрби комендант-
лыг отағында гәтлә јетирилмишдир.

Аиләли иди. Бир ушағы јадикар галыб.

ЕВДӘ МӘНИ ГЫНАЈЫРДЫНЫЗ КИ, УШАГСАН...

Байрамов Тарверди Оруч оғлу 1972-чи ил декабр аяынын 12-дә Хачмаз районунун Залијевка кэндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Мүшкүр кэнд орта мәктәбинин сәккинчи синфини битирмишдир. 1990-чы илдә пешә мәктәбиндә тә'мирчи-чилнкәр пешәси курсуну битирмишдир. Район Һәрби Комиссарлығы тәрәфиндән һәрби хидмәтә чағырылмышдыр. 1992-чи илин март ајындан Зәнкилан бөлкәсиндә хидмәтдә олмушдур. 1992-чи ил мај аяынын 25-дә гәһрәманчасына һәлак олмушдур.

Субај иди.

Апрелин 20-дә Тарвердикил районун ән гајнар нөгтәләри олан Ағкәнд вә Газанчы кәндләриндә дүшмәнин һүчумларынын гаршысыны алмаг үчүн дөјүшә јолландылар. Дүшмәнә тутарлы зәрбәләр ендирдикдән сонра, евләринә сон мәктубунда јазырды: «Ана, ишләримиз ә'ла кечир. Мәни евдә гынајырдыныз ки, ушагсан, о алчаг дүшмәнләрлә вуруша билмәзсән. Инди сағлығыныза һәмин о алчаглара өтән һәфтә тутарлы чаваб вердик. Онлара елә тој тутдуг ки, һеч өзләри дә билмәдиләр һара гачырлар. Ана, атама да дејәрсән, нәјран олмасын, сәнин адына лајиг вурушачағам. Тој сонра демәсинләр ки, Оручун оғлу чағырышдан гачды. Командиримиз, ата, о, сонунчу дөјүшдән сонра мәни тезликлә евә бир һәфтәлијә мә'зунийјәтә бурахачағыны вә'д едиб. Сағлыг олсун. Мәнә мәктуб јазмајын, кәлән көрүшәдәк.

Оғлун Тарверди. 22 апрел 1992-чи ил. Шајыфлы кәнди»... Мәктубундан дүз бир ај дөрд күндән сонра, дүшмән снајпери Тарвердинин Вәтән ешги, торпаг мәнәббәти илә дөјүшүн үрәјини һәмишәлик сусдурду...

Дүз бир ај дөрд күндән сонра Хачмаз районунун Залијевка кәндинә онун оғлу Тарверди кәлмәк әвәзинә, табуту көтирилди.

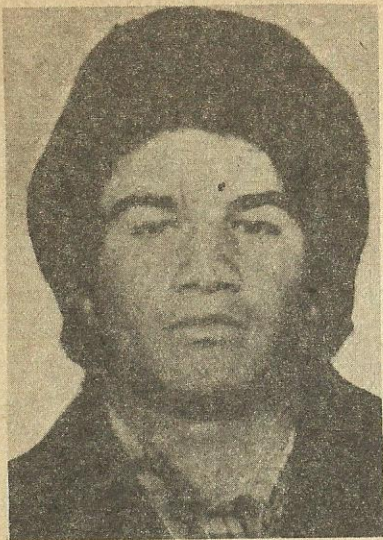
Дүз бир ај дөрд күн иди ки, атасы Оруч, анасы Хатын евдә-ешикдә һазырлыг ишләри көрүрдүләр ки, Тарверди кәлмәк!

Инди Вәтән гејрәти чәкән оғланлардан бири—шәһид Тарверди Хачмаздакы гәбиристанлыгда ујујур.

Сон, гәминиз олсун, Хатын ана! Башыны дик тут, Оруч дајы! Билин ки, өз чаван өмрүнү Вәтән јолунда, торпаг уғрунда гурбан вермиш Тарвердинин хатирәси бүтүн зәнкиланлыларын гәлбиндә әбәди јашајачагдыр.

Бу күнләрдә Байрамов Тарверди Оруч оғлунун адынын әбәдиләшдирилмәси үчүн охудуғу Мүшкүр кэнд орта мәктәбинә онун ады верилмишдир.

ГЭМ ЕЛЭМЭ, ДҮРДАНЭ НЭНЭ!

Һәсәнов Вәлијәддин Микајыл оғлу 1972-чи илдә Зәнкилан районунун Гујудәрә—Хәштаб кәндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә һәрби хидмәтә кедиб. 1992-чи илдә һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра кәндләринә гајыдыр. Өјрәнир ки, мүәјјән сәбәбләр үзүндән аиләләри Бакы шәһәринә көчүб. Кәнддәки евләриндә һеч кәси тапмајан Вәлијәддин Бакы шәһәринә јола дүшүрсә дә, тезликлә јенидән кәндләринә гајыдыр. Анчаг доғулдуғу јурдда чох јашаја билмир. Постда ачылан автомат күлләсинә туш кәлир.

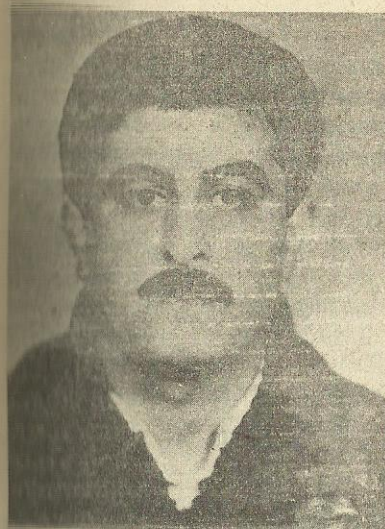
Субај иди.

* * *

...Вәлијәддин барәдә материал топламаг үчүн Гујудәрә—Хәштаб кәндинә кетдим. Мәнә кәнддә дедиләр ки, онлардан һеч кәс јохдур. Дүрданә нәнә бу күнләрдә оғлунун мазарына баш чәкмәк үчүн кәлиб вә вәзијәтлә әлагәдар тезликлә шәһәрә гајыдыб. Узун сөһбәтдән сонра мәнә дедиләр ки, Дүрданә нәнәнин һеч бәхти кәтирмир.

“Онун икинчи оғлу, Шәмшәддин Саратов шәһәриндә һәрби хидмәтдә оларкән гара кағызы кәлди. Вәлијәддин исә торпаг, дәдә-баба јурдуну горумаг үчүн кәндә кәләйдә мајын 15-дә һәлак олур.

ВӘТӘН МӘНИ ЈЕТИШДИРИБ...

Исмајылов Пиргулу Һејдәр-гулу оғлу, 1963-чү илдә Зәнкилан районунун Минчиван гәсәбәсиндә анадан олуб. 1980-чи илдә Минчиван гәсәбә орта мәктәбини гуртарыб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра Минчиван гәсәбә су идарәсиндә машинист ишләјирди. Дорма торпагларымызын ер-мәни тәчавүзүнә мәрүз галдығыны көрән Пиргулу әлиһә снлаһ алыб ордуја јолланды Ијулун 1-дә...

Бир јадикар ушағы галыб.

* * *

...Пиргулу Исмајылов 1989-чү илдән АХЧ-нин Минчиван гәсәбә дајаг нөгтәсинин әлагәчиси иди. Дөрд ај иди ки, районда јарадылмыш «Боз гурд» дәстәсиндә хидмәт едирди.

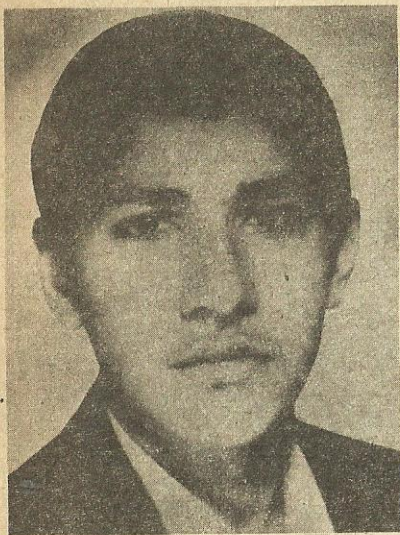
«Боз гурд» дәстәсинин тәркибиндә 38 дөјүшчү дүшмән тәчавүзүнә гаршы икидликлә вурушурду. Мән П. Исмајыловна бағлы дәстәнин командири јаралы Елхан Мәммәдовла хәстәханлада көрүшүб сөһбәт еләдим. О, деди:

— 29 јашлы Пиргулу чәсарәтли, горхмаз бир оғлан иди. Һәрби иши, һәрби техниканы әла билирди. Һәмин күн мән гәклиф еләдим ки, 20 күндән чохдур ки, сәнкәрдәсән, кет әлиһә баш чәк, сонра гајыдарсан. Лакин о, «сонра кедәрәм», дедиб сәнкәри тәрк етмәди.

Ијулун 1-дә саат 3-дә Зәнкиланын Күнгышлаг кәндиндән дөјүш әмәлијјатына кедәркән ГАЗ-66 маркалы автомобил ағашә тутулду. Нәтичәдә автомобил гәзаја уғрады, Пиргулу исә һәлак олду...

Онун дөјүш достлары бу күнләр Пиргулунун, бүтүн шәһидләрин интигамыны алмаг амалы илә вурушурлар. Онлар там әминдирләр ки, биз галиб кәләчәјик. Вәтән торпағынын мүдафиәси исә гурбансыз олмур.

ИНСАНЛАРЫН ГЭЛБИНДЭ

Мəһəррəмов Çейһун Мəһəррəм оғлу, 28 октjабр 1973-чү илдə Билəсувар рəјонунун Хырмандалы кəндиндə колхозчу аилəсиндə анадан олмушдур. Хырмандалы кəнд орта мəктəбини гуртардыгдан сонра 1992-чи илин 5 мартында Билəсувар Рəјон Һəрби Комиссарлыгы тэрəфиндэн Һəрби гуллуға чағырылыб. Зəнкилан рəјонунда јерлəшən «Н» Һəрби һиссəсиндə сүрүчү вə атычы олмушдур.

24 ијун 1992-чи илдə Зəнкилан рəјонунун Газанчы кəндинə поста кедəркən һəлак олмушдур.

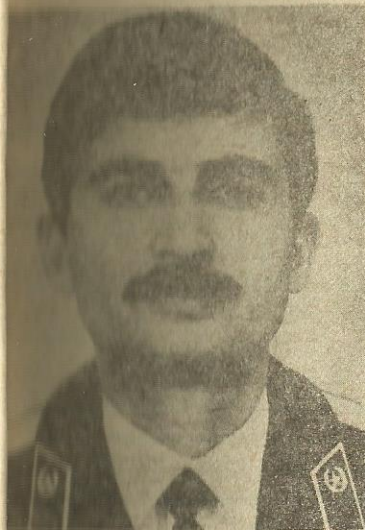
Субај иди.

...Инсан дунјаја кəлир. Бөјүјүр, кəнч олур, һəјат гурур. Аилə саһиби олур. Гочалыр. Даһа сонра-исə... өлүмлə үзлəшир, јох олур. Буну һеч вахт данмаг олмаз. Јалныз бир фəргвар. Өлэнлəрин бəзилəринə рəһмэт, бəзилəринə лə'нəт дилəјирик.

Бу күн ачы да олса, руһуна рəһмэт вə раһатлыг дилəдијимиз инсанлардан бири дə сəнсən, Çейһун! Сən һэм билəсуварлыларын, һэм дə зəнкиланлыларын шəһид, икид оғлу-сан. Сən Азэрбајчанын гəһрəманысан. Аллаһ сənə рəһмэт элəсин!

Сən 19 јашын тамамланмамыш шəһид олдун. Заман кəлчək, сəнин икидлијиндэн данышачаглар. Чохлары билмəјчək ки, сən чəмиси 18 ил нечə ајса јашамысан бу дунјада. Вахтилə охумуш олдугун мəктəб бундан сонра сəнин эзиз адыны дашыјачаг.

ҺЕЈФ СƏНДƏН ИБАДУЛЛА

Дəмиров Ибадулла Ағабала оғлу 1959-чу илдə Имишли шəһəриндə анадан олуб. 1977-чи илдə Һəрби хидмэтə чағырылыб. 1983-чү илдə Ленинград шəһəриндə Али Һəрби мəктəбə дахил олуб. О, мəктəбдə охујан заман аиллэлəri Билəсувара кəчүр. Мəктəби гуртарандан сонра Ибадулла тəјинатла Алма-Ата шəһəриндə јерлəшən Һəрби һиссəјə кəндəрилиб.

1990-чы илин јанвар ајындан Азэрбајчан Республикасы Дахили Гошунлар Команданлыгынын сərəнчамы илə «Н» Һəрби һиссəсинин биринчи баталјонунда командир мұавини вəзифəсиндə чалышыб. 1992-чи илин апрел ајындан

Ағам рəјонунун Паправəнд кəндиндə кедən дөјүшлəрдə штирак едиб. Сонра о, Зəнкилан рəјонунун Шајыфлы кəндиндə јерлəшən «А» нөгтəсинə кəндəрилир.

24 ијун 1992-чи илдə Ибадулла Газанчы кəндинə поста кедəркən ермəни күллəсинə туш кəлир. Аиллəли иди. Бир шəһағи јадикар галыб.

Зəнкиланын Газанчы кəндиндəки постда кедən дөјүшлəрдə Республика Дахили Гошунлары Командасынын Шајыфанда јерлəшən «Н» Һəрби һиссəси фəрглənир, бүтүн гүвəлəрини сəфəрбэр едиб, Газанчы кəнди əтрафында кедən аилли дөјүшлəрдə дүшмənə сарсыдычы зəрбə вурурдулар.

Командир мұавини олан Ибадулла Дəмиров 1992-чи илин мај ајында Ермəнистанын Гафан рəјонунун Чəkəдиинди əтрафында јерлəшən бир нечə постун дағдылмасын икидлик кəстəрир. Һəмин постда олан дүшмəнлэр Газанчы вə Чанбар кəндлəринə кедən јолу даим атəшə тутур вə

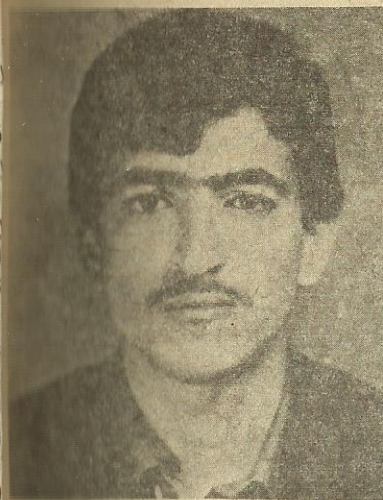
бунун нәтижәсиндә һәмин кәндләрә, еләчә дә Ағкәнд, Кунгышлаг вә Јухары Кәәли кәндләриндәки постлара миниклә кетмәк мүмкүн олмурду.

24 ијунда командир мұавини Ибадулла Дәмиров вә сүрүчү Чейһун Мәһәррәмөв поста кедәркән ермәниләр јенә јол атәшә тутмуш вә онлар бу атәшләрә туш олмушлар.

Шәһид И. Дәмировун атасы Ағабала дајы илә мәктублашырыг. Бу күнләрдә Ағабала дајыдан үчүнчү мәктубун алмышам. Сонунчу мәктубунда јаздыгларындан: «Гәлбимиздә унудулмајан вә унудулмајачаг Кәримли Акиф. Бичансыз мәктуб васитәсилә сизә өз саламымы кәндәрирәм. Сизин белә бир гајгыкешлијиниз мәни руһландырыр вә елә билирәм ки, сиз мәним кәдәrimi јүнкүлләшдирирсиниз. Сизин кәндәрдијиниз гәзет мәгаләләрини вә «Зәнкилан шәһидләри» адлы фото-плакаты алдыг вә елә һесаб един ки, дәрдимиз тәзәләнди. Сизә бу ишдә мүвәффәгијәтләр арзу едирәм. Оғлум, Акиф, кәндәрдијиниз плакатдан бирини дә Чейһунун атасы Мәһәррәм кишијә вердим. Буна бахмајараһәр икимиз сизә сағ ол дејиб өз миннәтдарлығымызы билдиририк. Арзу едирәм ки, әдаләтсиз мұһарибә тезликлә гуртарсын, ел-обанызда әмин-аманлыг бәрпа едилсин вә сизинлә көрүшә кәлкб, оғлум Ибадулланын шәһид олдуғу јери зиярәт едәк. Сағ олуң.

Һөрмәтлә: Ағабала Дәмиров. 24 март 1993-чү ил».

КӘШФИЈАТА КЕДӘРКӘН..

Әскәрөв Билал Иса оғлу 1974-чү илдә Шайыфлы кәндиндә анадан олуб. 1991-чи илдә Шайыфлы кәнд орта мәктәбинин гуртарыб. 1992-чи илдә рајон һәрби комиссарлығы тәрәфиндән һәрби хидмәтә чағырылмышдыр. Рајонун Јемәзли, Ағбис вә Кунгышлаг кәндләриндәки дөјүшләрдә иштирак елб.

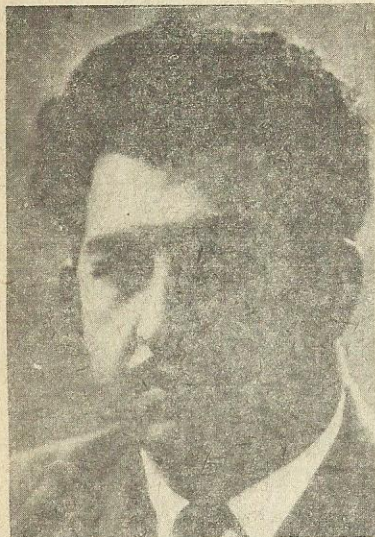
...14 ијулда өмрүнүн он доғгузунчу јајыны гаршылајамағды Билал. Тәлејинә боја-баша чатдығы торпағын бүтөвлүјү уғрунда шәһид олмаг јазылды. Һәмин күн Билалкилин дәстәси кәшфијата кедәркән о, ағыр јараланды вә вәтән јолунда шәһид олду.

Сүләјманов Садиг Балоғлан оғлу 1982-чи илдә Зәнкилан рајонунун Рәздәрә кәндиндә анадан олмушдур. 1992-чи ил августун 22-дә ермәни фашистләринин атдығы «град» мәрмисиндән һәлак олмушдур.

...Һәмин күн, рајонун бүтүн әразиси топ, «град» вә танклардан атәшә тугулурду. Садиг исә кәнд ушағлары илә һәјәтләриндә «кых-кых» ојуну ојнајырдылар. Елә бу вахт дүшмәнин атдығы «град» мәрмиси онун јахынлығына дүшүр вә Садиги ал-ғана бојајыр.

Атасы, Балоғлан да китаб чапа һазырланаркән Зәнкилан уғрунда дөјүшдә гәһрәмәнчасына һәлак олду.

КЭДЭРИН ГОША ҮЗҮ

Гасымов Мәһәммәд Иса оғлу 1937-чи илдә Шајыфлы кәндиндә анадан олуб. Росток Дәмирјол Институтуну битириб. 1957-чи илдән Шајыфлы кәнд дәмирјол дистансијасында рәис ишләјиб 1990-чы илдән кәнд советинин сәдри вә зифәсиндә, 1992-чи илдә Шајыфлы кәндиндә ичра һакимијјәтинин нүмајәндәси ишләјиб.

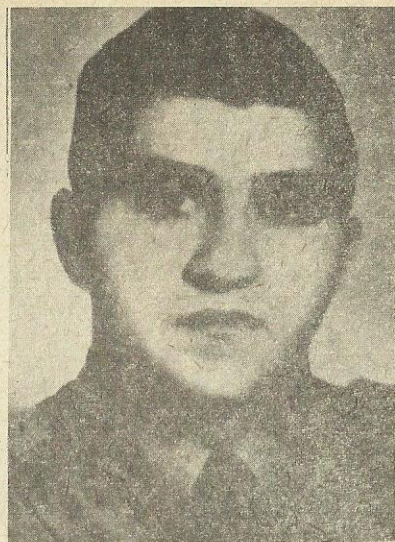
...Гасымов Балоглан Мәһәммәд оғлу 1959-чу илдә Зәнкилән рајонунун Шајыфлы кәндиндә анадан олуб. Волгоград Али Мүстәнтиглик Мәктәбинин мәзунудур. 1982-чи илдә Бақыда милис шәбәсиндә ишләјирди.

Мәзунуијјәтини көтүрүб кәндә айләсинин јанына кәләр кән 22 август 1992-чи илдә дүшмәнин атдығы топ мәрмиеләринә дүшмүш, ата вә оғул һәлак олмушлар.

Аиләли иди. Үч гызы галыб.

Ананын учмаға ганады јох иди. Оғлу Балоглан бу дөфә Шајыфлыја хош хәбәрлә кәлмишди. Ахыр ки, о, Бақыда үч отаглы мәнзил алмыш, отаглары кәлин кими бәзәмишди. Сонра исә јаы бабаларынын јанында кечирән чијәрпараларыңы—үч гыз баласыны Вәфаны, Ајсели вә Күнајы евләринә, апармаг үчүн кәлмишди. Мәктәбин ачылмасына лап а галырды.

Изафә ананын да, нәвәләринин дә учмаға ганады јо иди. Шәјтан гызчыгазлар атылыб-дүшүр, шәнләнирдиләр. Ана јол үчүн совгат топлајыр, баба нәвәләри-илә әјләнирди. Бу анларда намәрд фәләк нанкор гоншуларымызла говушу хошбәхт аилә үчүн дәһшәтли бир фәләкәт планы гурурду... Балогланса тәләсирди. Ону шәһәрдәки Гарадаг рајонунда 27

Һәмроли мәктәбдә мүәллим ишләјән һәјат јолдашы Шүкуфә мүәллимә көзләјирди.

Амма өмүр вәфа гылмады. Севинән, шадланан балаларыны јени мәнзилә апармаг Балоглана гисмәт олмады. Изафә ананын севә-севә бүкдүјү совгатлар да саһибәсинә чатмады. Азғынлашмыш ермәни гулдурларынын бу дөфәки һәмләләри буна мане олду. Топ вә «град» гурғулары илә јенә дә һәрһәд кәндләри атәшә тутулмушду. Атәшә бир нөв адәт етмиш кәнд сакинләри кими Изафә ана да, Мәһәммәд киши дә нә ишләриндә идиләр. Ата-бала јол тәдарүкү көрүр, нәнә исә нәвәләрини јујундурурду...

Бирдән фәләкәт баш верди. Санки јер-көј чалхаланды. Ананын үстүнә дүшән мәрми әтрафы јерлә јексан етди. Оғлунын отагда галдығыны көрән Мәһәммәд киши баласына доғру ман атды... Анчаг чата билмәди. Икинчи мәрми онун үстүнә дүшдү...

О күн Зәнкиланын шәһид оғулары сырасына даһа ики ад әлава олунду. Јох, онларын һеч бири нә әлләринә силаһ алмыш, нә дә әјинләринә һәрби палтар кејмишди.

...Һәјатын эзәли-әбәди гануну да вар. Өләнлә өлмәк олмаз. Галанлар гара јасын гара ганадларыны гырыб атмалы, һәшәтлы, үмидли кәләчәјә бојланмағы бачармалыдырлар. Мүһәбәтләрә дүчар олмуш бу аиләдә исә үч көрпә бала бәјүмәлидир.

АББАС ӨЛМƏЈИ
О САҒДЫР...

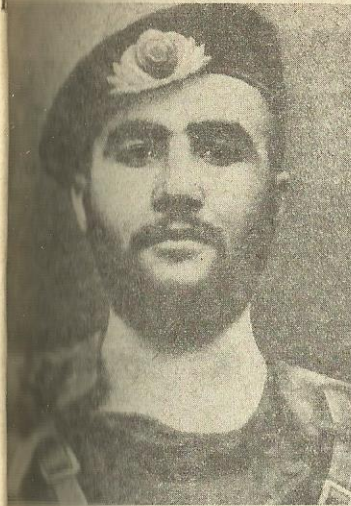
Һејдәров Аббас Гурбан оғлу 1971-чи илин сентјабр айының 23-дә Зәнкилан рајонунун Мәшәдиисмајыллы кәндиинә анадан олуб. 1987-чи илдә Рәздәрә кәнд орта мәктәбинин башына тириб. 1989-чу илдә Дахили Гошун һиссәләриндә хидмәт еткән заман 2 сәјлы ушаг идман мәктәбинин күләш бөлмәсинә мәнәк үчүн һәрби хидмәтә чағырылыб. Һәрби хидмәтдән гајына берилгән соңра Республика Президентинин фәрманы илә миҗәриәт министрлигинин орду сыраларына чағырылыр.

1992-чи ил августун 23-дә рајонун Коллугышлаг кәндиинә анадан олуб. Һәләк олуб.

Субај иди.

...Аббас өлмәјиб, о сағдыр. Бу сөзләри биз онун кичи гардашы Валәһин дилиндән ешитдик. Валәһ соңра дејирдә: «Мәним јашым дүшмүр, анчаг ордуја кетмәјә һазырам. Гајына берилгән мәни һәрби хидмәтә чағырсынлар, гардашымын ганыны јоғалтмақ дәмәјәт. Олардан гисас алачағам!»

«Биз сәнә инанырыг, гардашым Валәһ! Нәнки сән, һаман о намәрд дүшмәнләрдән гисас алачағыг.»

АНД ИЧМИШДИ КИ...

Гәһрәманов Самиг Мәһәммәд оғлу 1973-чу ил августун 11-дә Кәнчә шәһәриндә анадан олуб. Кәнчә шәһәр 7 сәјлы орта мәктәби ә'ла гијмәтләрлә битириб. Һәмийн илдән Кәнчә Машынагајырма Техникумуна гәбул олуб. Орта мәктәбдә охуған заман 2 сәјлы ушаг идман мәктәбинин күләш бөлмәсинә мәнәк үчүн һәрби хидмәтә чағырылыб. Һәрби хидмәтдән гајына берилгән соңра Республика Президентинин фәрманы илә миҗәриәт министрлигинин орду сыраларына чағырылыр.

1991-чи илдә ордуја чағырылмышдыр. 1992-чи ил августун 21-дә Зәнкилан кәндләриндә кәдән дөјүшләрдә һәләк олуб.

Субај иди.

...Самигин атасы Мәһәммәд киши мәктубумуза чаваб берилгән. Оларга јазырды: «Оғлум Самиг торпағымыз уғрунда шәһид олуб. Шәһидлик тарихин синәсинә гырмызы хәтлә јазылан тарихи һәләкәт. Азәрбајчан халгынын шәһидлик тарихи тәзәләнир. Һәләкәтдә оғлумун шәһидлик сајы артсын. Аллаһдан бир артум вар ки, Азәрбајчанын мәрд әскәрләри дүшмәнләри диз дөјүшсүн, аиләмлә бирликдә оғлумун горудуғу Зәнкилан рајонун торпағына зијарәтә кәлим. Оғлум анд ичмишди ки, сон дамла ашынна кими ворушачаг. Нә демилдисә, һејлә дә еләди.»

ГӨЛӨБӨ ВИЗИМЛЭДИР, ДЕЖИБ...

Зеиналов Анар Нияз оглу 1972-чи ил майын 17-дө Көйчәй шәһәриндә анадан олмушдур. 1986-чы илдә 3 №-ли шәһәр орта мәктәбини битирмишдир. 1989-чу илдә Көйчәй шәһәриндә сүрүчүлүк пешәси диплому алынышдыр.

1991-чи ил нојабр ајынын 29-да һәрби хидмәтә чағырылмышдыр. 1992-чи ил август ајынын 24-дә Зәнкилан рајонунун Газаңчы кәнди этрафында кәдән дөүшдә һәлак олмушдур.

Субај иди.

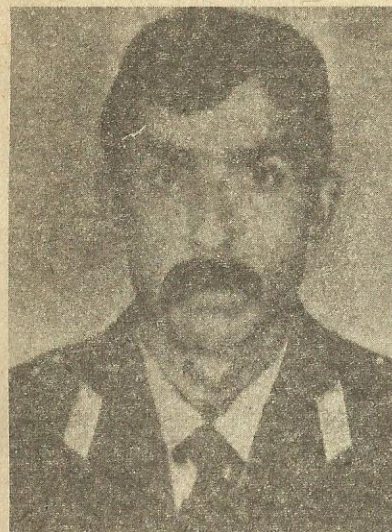
...Инсан һәјаты башдаң-баша мө'чүәдир. Оун лајласы вар, чәнкиси вар, маршы, һимни, тоју, хәјри, шәри вар.

Анарын исә мәктәби гуртаран кими бир арзусу вар иди. Һәрби хидмәтә кетмәмиш алдығы сүрүчүлүк диплому илә бир-ики ај сүрүчү ишләсин. Чүнки һәрби хидмәтдә бирдән она машин вермәзләр!.. Она көрә дә машин сүрмәк истәјирди. Анчаг бу арзусуна чатмамыш рајон һәрби комиссарлығы гәрәфиндән она чағырыш вәрәгәси кәлди. Республика һәрби комиссарлығы исә ону Зәнкилана кәндәрдди.

Ики ај галырды ки, Анарын Зәнкилан торпағында хидмәт етмәсини бир или тамам олсун. Намәрд дүшмәнин сәрраст атдығы күллә Анары башындан ағыр јаралады. Бу, өлүмчүл јара иди...

Августун 25-дә Көйчәй шәһәриндә Нияз дајынын шәһид өғлу торпаға таңшырылды.

ДҮШМӘНИН АТДЫҒЫ ИКІНЧИ КҮЛЛӘ ЈАН КЕЧМӘДИ

Ширинов Ағамірзә Әлирза оғлу 1962-чи ил мартын 13-дә Зәнкилан рајонунун Кечикли кәндиндә анадан олуб. 1979-чу илдә Шәфибәјли кәнд орта мәктәбини гуртардыгдан сонра Бакы шәһәр 2 нөмрәли техники пешә мәктәбиндә охујуб. Мәктәби гуртардыгдан сонра һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра 1990-чы илин ијун ајындан рајон дахили ишләр шө'бәсиндә јол патрул мүфәттишлијиндә ишләјирди. Полис баш сержанты рүтбәсиндә иди. Аиләли иди. Ики ушағы јадикар галыб.

1992-чи ил августун 30-у... өмрүнүн сон күнү олду.

...Тәк Ағамірзә јох, оун милләтинин бүтүн кишиләри Гарабағ һадисәләри башланан күндән силаһа сарылыб, јурд һејсијјәти, јурд тәәссүбкешлији илә јашајырдылар. Үзү Ермәнистан дағларындан бәри ахан башы гарлы дағларын гары һәлә дә әримәмишдир. Зәнкиланын чинар ағачлары илә эһатә олунмуш Рәздәрә кәндиндә мартын 13-дә Әлирза кишинин бир өғлу олду. Адыны Ағамірзә гојдулар.

Ајлар, илләр кечди... Ағамірзә бөјүјүб кишиләшди. Тој еләди. Аилә саһиби олду. Јахшы фираван јашајырдылар. Гыврағлығы илә, мәрдлији илә өзүнә рајонда бөјүк һөрмәт газанмышды. Дахили ишләр шө'бәсиндә ишә кирди вә тезликлә достларына нүмүнә олан Ағамірзә јол патрул мүфәттишлијинә ирәли чәкилди. Ағамірзә бу ишдә тәвазәкар, принципал бир инсан кими танынмышды. Она УАЗ маркалы машин да вермишдиләр. Әсл сүрүчү иди. Сәрһәдјаны дөјүш зоналарында мәһарәтлә сүрүрдү машины. Бир дәфә дүшмәнин атдығы снајпер күлләси сүрдүјү машинын гапысы-

нын ашағы һиссәсинә дәҗиб кечмишиди. Атасы евдә кәсдир-
дији гурбан пајыны кәндәки евләро бир-бир пајлады.

...Августун 30-да исә дүшмәнин атдығы топ мәрмиси јан
кечмәди. Ағамирзәни өмүрлүк һәјатдан апарды.

Ағамирзәни доғма кәндиндә торпаға тапшырдылар. Вәтән
торпағынын кешијини чәкән икидин мөзарыны бу күн, кәнд
әһалиси көчсә дә, вәтәнин мәрд оғуллаһы горујур.

Ағамирзәнин доғма очағынын кешијиндә исә һәләлик
иһи ушағы—Гошгар вә Вугар дајаныр.

О, ГӘРИБ ДЕЈИЛДИ

Һәмидов Мехман 1973-чү
илдә Агдаш районунда анадан
олуб. Орта мәктәби гуртаран-
дан сонра Минкәчевир шәһә-
риндә сүрүчүлүк курсуну би-
тириб. 1991-чи илин декаб-
рында һәрби хидмәтә чағыры-
лыр. Хидмәтә хүсуси тәјинат-
лы милис полку тәркибиндә
Зәнкилан районунун Газанчы
кәндинә кәндәрилир.

1992-чи ил сентјабрын
17-дә саат 4 радәләриндә Ша-
јыфлы кәндиндән Газанча
кәндинә поста кедәркән күчлү
атәшә дүшүр.

Дүшмәнин снајпер күллә-
си Мехманы 19 јашында әбә-
дијјәтә говушдурду.

* * *

...Шәкилдән бојланан гара көзлү оғлан өзүнүн лал ба-
хышлары илә адама чох шеј дејир, јарымчыг галан өмрүн-
дән санки гәмли бир һекајәт сөјләјир. Оун һәсрәтли, нис-
килли, тәбәссүмлү додагларында әбәди донан бахышларына
дөзмәк олмур. Мүсибәтинә көј кишиәјән, булуд аглајан, си-
нәсиндән јараланан бир икидин дәрди кими көјнәтмәз ки?
Гејри-ихтијари додагларымдан гопан бир нидаја өзүм дә дик-
синирәм:

— Анан өлсүн, ај бала! Бу ағыр хәбәри, көрән, илк дә-
фә ким сөјләди она? Ахы о сәнин кәлишини көзләјирди, хәс-
тә иди. Гардашларын телеграм вурмушдулар ки, имкан та-
пыб хәстә анана баш чәкәсән.

Достлары дејирләр ки, телеграмы елә јеничә алмышды.
Мехман. Дөш чибиндә, үрәјинин башында сахлајырды ону.
Снајпер күлләси бу әл бојда кағыз парчасыны дешиб онун
үрәјини сусдурду.

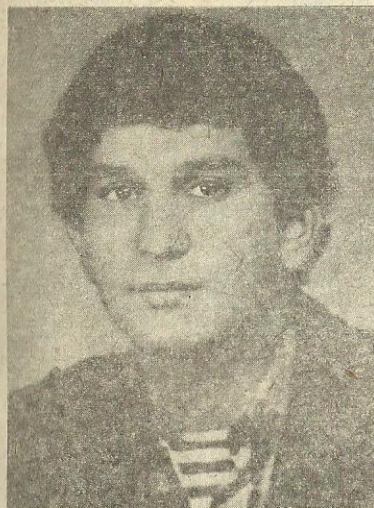
Дүнјанын әл ағыр хәбәрини ешидән ана көрәсән, нә фи-
кирләшиб о дәм? Әлине дүшәндән алыб тој хончасы дүзәл-
дән, үрәјиндә бәјәниб көзалты еләдији кәлининдән әли чыхан,
арзусу, диләји чиликләниб сынан ана нечә дөзсүн бу дәрдә,
илаһи?

Дәрдини, һарајыны, јанғысыны бәлкә елә бу бајаты илә
зәнкидә билиб:

Марал мешәли јердә,
Күл бәнөвшәли јердә.
Оғул, сәнә ким гыјды,
Галдын дөшәли, јердә?!

Бүтүн аналар балаларыны эзијјәтлә сахлајыр, һәр чөв-
ри-чөфасыны чәкир, јухусуна даш бағлајараг, өзүнү һәр га-
даја-балаја сипәр едир. Амма Мейманын анасынын эзијјәти
лап чох олуб. Чүнки ушаглыгдан балаларыны атасыз бөјү-
дүб. Бир үзү гыз, бир үзү кәлин, гара сачыны ағ һөрәрәк
Мейман вә онун 5 гардашыны бөјүдүб. Хошбәхтликдән
Мейман да пис бала олмајыб. Ата чөрәји, ата палтары илә
бөјүмәјән бу гејрәтли оғлан лап ушаг вахтындан анасынын
нә гәдәр эзијјәт чәкдијини кәрүб, дујуб, баша дүшүб. Вах-
тындан тез бөјүмәјә чалышыб. Боју, бухуну өз вәдәсиндә,
вахтында артса да, ағлы ондан габаг инкишаф едиб. Бәли,
инкишаф едиб! Бу күн дә торпағымыз уғрунда чаныны гур-
бан верди. О, гәриб дејилди. Мейман гардаш елә бизимләдир.
Зәнкиланлылар ону һеч вахт унутмајачаг.

ИЈИРМИ ЈЕДДИ ИЛИН СОНУ

Шәһмәммәдов Јанвар Фа-
мил оғлу 1965-чи ил јанвар
ајынын 15-дә Ермәнистан
Республикасынын Мейри
рајонунун Нүвәди кәндиндә
анадан олуб. 1982-чи илдә Зән-
килан рајонунун Бартаз кәнд
орта мәктәбини битирмиш вә
һәмин илдән кечмиш «26 Ко-
миссар» («Гызыл гаја») кол-
хозунда фәһлә ишләмишдир.

1983-чү ил нојабрын 8-дә
һәрби хидмәтә чағырылыр.
Һәрби хидмәти баша вурдуг-
дан сонра Үмүмиттифаг парт-
лајыш идарәсиндә сүрүчү иш-
ләмишдир. 1992-чи илин мар-
тындан рајон һәрби комис-
сарлығы тәрәфиндән әрази
өзүнүмүдафиә баталјонуна
хидмәтә чағырылыр.

1992-чи ил сентјабрын 10-да фәчиәли сурәтдә һәлак
олур. Аиләлијди. Бир гызы јадикар галыб.

...Дүнјаја инсан кәлир. һәрә бир таледә, һәрә бир гис-
мәтдә. Јахын-узаг мәнзилли бир өмүр јолунун јолчуларына
чөврилик. Ширинли-ачылы күнләр јашајырыг. Сабаһа хош
үмидләрлә јашајырыг. Амма тәәссүф ки, гары дүшмән бизи
зорла тәһрик етдији мүнәрибә хош овгатымызы корлајыр,
печә-нечә сәј-сечмә оғуларымызын өмүр китабыны јарым-
чыг гојур. Белә икидләримиздән бири дә Јанвар Шәһмәммә-
дов иди.

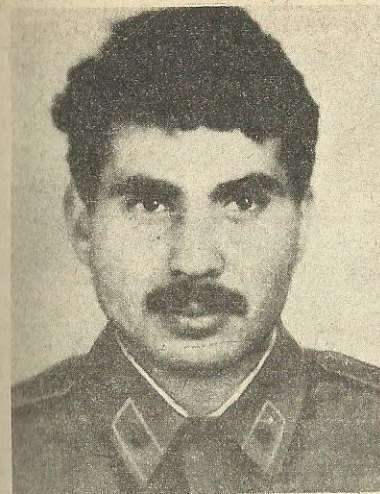
1992-чи илин февралында ордуја чағырылыр вә мартда
Милли Ордунун сырларына дахил олур. Бир нечә ај Газан-
чы кәндини намәрд дүшмәнин тапдағындан горујан мүда-
фиәчиләримизин чәркәсиндә олур.

Кэләчәк нәслә өз чәсарәти, горхмазлыгы, икидлији илә нүмунә олан, һәлә чох ишләр көрмәк арзусу илә јашајан, өм-рүнүн ән көзәл, ән ширин күнләрини кечирән икид ел оғлу-муз сентјабрын 16-да саат 13-дә дөјүшчү јолдашларына сур-сат апараркән «Кирпапы» дағ јолунда дүшмәнин мина бас-дырдыгы саһәјә туш олур.

Өмүр карваны өз көчүнү бурада, 27-чи јашын сон пил-ләсиндә дајандырыр. Һәмин күн Бартаз дајанаचाғында Шаһмәммәдовлар аиләси гәм либасы кејди. Анасы Һамајыл бајаты чәкди:

Лачынын дағлары гәлби,
Дағларындан гары гәлби.
Вәтәнчүн шәһид оланла
Бир олур Танрынын гәлби.

Ики јашлы Ројалә өмүрлүк ата нәвазишиндән мәһрум олду.

ДӨЗ, АНА, ДҮНЈАНЫН ИШЛӘРИ БЕЛӘ КЕТМӘЗ

Күлмәммәдов Ејнулла Валәһ оғлу 1968-чи илдә Зәнки-лан рајонунда анадан олуб. 1984-чү илдә сәккизинчи синфи битириб, сәнәдләрини рајондакы 144 №-ли техники пешә мәктәбинә вериб. Мәктәби гуртаран кими һәрби хидмәтә ке-циб. Һәрби хидмәти баша вурандан сонра рајона гајыдыб.

1991-чи ил декабрын 1-дән көнүллү оларағ Милли Ор-ду сыраларына јазылыб. 1992-чи ил сентјабрын 21-дә һәлак олуб.

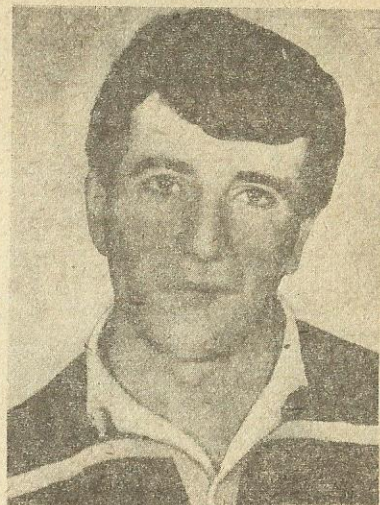
Субај иди.

Ејнулла Күлмәммәдовдан сөз ачмағ, һаггында даныш-мағ бир дә она көрә ағырдыр ки, сон дөрд-беш ајын ичиндә онларын аилә вә гоһумларына бөјүк иткиләр үз вермишдир.

Сентјабрын орталарында Ејнулла Ермәнистанла һәмсәр-һәд олан Сејидләр кәндиндә кедән дөјүшләрдә психи сарсын-ты кечирмиш, сәс телләри тутулмуш вә тәчили Республика Хәстәханасына апарылмышдыр. Ондан бир нечә күн сонра атасы Валәһ киши рәһмәтә кедир. Сентјабрын 1-дә Ејнулла вәфат едир. Инди Ејнулла атасы илә рајондакы гәбиристан-лыгда гоша ујујур. 1993-чү ил мартын 30-да бачысынын һәјағ јолдашы Вүгар Бағыров дөјүшләрдә гәһрәманчасына һәлак олуб. Ата һәсрәтли бир ушағы јадикар галыб.

Инди шәһид анасы, Рәфигә ана бу дөрдә нечә дөзсүн?!..
Дөз, ана, дүнјанын ишләри белә кетмәз!

БӘС АНАНЫН КУНАҒЫ НӘ?!

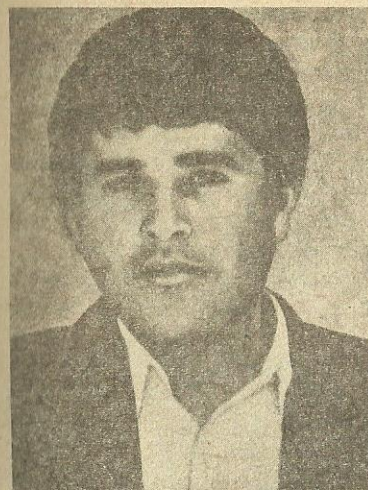

Гулијева Аныш Микајыл гызы 1935-чи илдә Зәнкилан рајонунун Коллугышлаг кэндиндә анадан олмушдур. Әли иштутандан «1 Май» колхозунда фәһлә ишләјиб. Аилә саһибиди. 1992-чи ил сентјабрын 30-да ермәни дүшмәнләр кәндә басгын едәндә Аныш ананы да гәтлә јетирмишләр.

Гулијев Елшад Камил оғлу 1969-чу илдә Зәнкилан рајонунун Коллугышлаг кэндиндә анадан олуб. 1985-чи илдә Рәздәрә кәнд орта мәктәбини битириб. 1987-чи илдә Нахчыван Шәһәр Автомобил Мәктәбиндә сүрүчүлүк курсуну битириб. Мәктәби-гуртаран күндән һәрби хидмәтә кедиб.

1990-чы илдә һәрби хидмәти баша вуруб доғма кәндләринә гајыдыб. Коллугышлаг кәнди Ермәнистанла һәмсәрһәд олдуғундан һәр күн бу кәндә басгын едилир вә кәнд атәшә тутулурду. Сентјабрын 30-да вәһши дүшмән гәфләтән кәндә басгын едәрәк әввәлчә Елшады гәтлә јетирирләр. Буну көрән Аныш ана өзүнү оғлунун мејиди үстүнә атыб гышгыраркән ону да гәтлә јетирирләр.

ЧӘСУРЛУГ МҮЧӘССӘМӘСИ

Чәфәров — Ибиш Сүлејман оғлу 1974-чү илдә Зәнкилан рајонунун Дәрәли кэндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә Дәрәли кәнд орта мәктәбини битириб. Зәнкилан рајонунун Газанчы кэндиндәки дөјүшләрдә иштирак едиб. Сонра һәрби хидмәтә чағырылыб. Ағдәрәнин азад едилмәси уғрунда дөјүшләрә кәндәрилиб.

1992-чи ил сентјабрын 20-дә гәһрәманчасына һәлак олуб. Субај иди.

Ибиш Дәрәлидә дүнјаа көз ачмышды. Кәндинин рәнкарәнк көзәлликләри она дилдә дејилмәјән гәдәр гүввәт, илһам вермишди. Бүтүн јашыдлары кими о да ганичән ермәниләрә гаршы вурушурду. Мәктәб илләриндән онун арзусу танкчы олмаг иди. 4 ил Газанчы кэндиндә һәрби силаһларын һамысындан исгифадә едәрәк, бөјүкләрлә бәрәбәр торпағларымызын јағы дүшмәндән тәмизләнмәсиндә мәрдиклә иштирак едирди. Һәлә бурада дөјүшән заман ајағындан јүнкүл јараланмыш, амма буну бұрузә вермәјиб демишди ки, елә һәр мәнним кими јараланан хәстәханаја кетсә, бәс онда торпағымызы ким горујачаг? Онда дөјүшчү достлары бу чүр дөзүмә мәттәл галмышлар.

Ибиш Сәрсәнк су анбарынын әтрафында кәдән дөјүшләрдә дә иштирак етди. Ағдәрә уғрунда кәдән ағыр дөјүшләрин бириндә гәһрәманчасына һәлак олду, әбәдијјәтә говушду...

Ибишин валидејнләри—һәјат јолдашыны еркән итирмиш анасы, көзләри дүнја ишығына һәсрәт галан нәнәси, синәсинә гардаш дағы чәкилмиш бачы-гардашлары нә биләјдиләр ки, дедикчә шән, зарафатчыл, аиләнин севимлиси олан бу икид белә тезликлә онлардан ажрылачаг?!

Бачысы Илһамәнин дедијинә көрә, нә гәдәр јалвар-јах:

едибләрсә, галмајыб, дејиб ки, өләнләрин һансындан арты-
гам мән.

...Һејф, чох һејф. Ибишин ана-бачысынын аһ-наләси
көјә жүксәлирди. Онун аиләси узун илләрдән бәри чағырыл-
дығы кими дејил, инди шәһид аиләси, гачын аиләси адлан-
дырылыр. Инди онун әзилләри Ибишсиз јашајырлар. Амма
Вәтәнсиз јашамырлар. Инанырыг ки, бу икидин өзү кими,
иәһләван чүссәли гардашы вә онун кими горхмаз һәмјерли-
ләри доғма Азәрбајчанымызын торпаглары уғрунда һәлак
өлмуш әскәрләримизин ганыны јердә гојмајачаглар.

О, күн узагда дејил, мәним шәһид гардашым!..

Ибиш Бақыда Шәһидләр хијабанында дәфн едилиб.

ВҮГАРЛАР

Абасгулијев Вүгар Рәшид
оғлу 1977-чи илдә Зәнкилан
рајонунун Саралы-Хәштаб
кәндиндә анадан олуб. һәмин
кәнддәки орта мәктәбин доғ-
гузунчу синфиндә охујурду. 4
октјабр 1992-чи илдә...

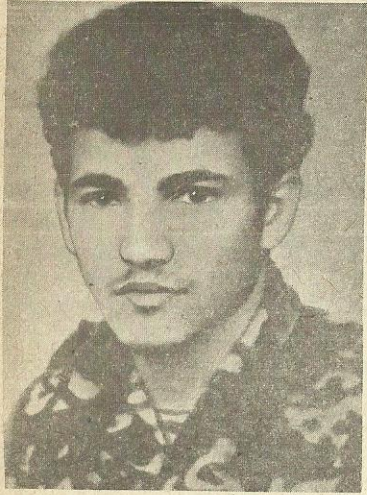
* * *

...29 сентјабр 1992-чи илдә
Гафан рајонунун һәјрәк кән-
динин ики ермәни гулдуру дөв-
ләт сәрһәдимизи кечиб, кәш-
фијјата кәләркән дөјүшчүлә-
римиз тәрәфиндән тутулур вә
һәрби һиссәјә кәтирилир. һис-
сәдә һәр икисини јериндәчә
өлдүрүрләр.

...1 октјабр 1992-чи илдә дүшмән бу гисасы чыхмаг үчүн
һәјрәк кәндинә јахын олан Саралы-Хәштаб кәндинә јенидән
кәшфијјата чыхыр. һәмин күн Вүгар Абасгулијев вә Вүгар
Бабајев кәндиң јахынлығындакы өрүшдә гојун гузулары-
ны отарырдылар. Намәрд дүшмәнләр гәфилдән онлары мұһа-
сирәјә алырлар. һәр тәрәфдән мұһасирәјә дүшән Вүгарлар
кәндиң чамаатыны һарајламаға башлајырлар. Ермәниләр
бунлары дири киров апармаг истәјирләр. Ушагларын күч
кәлдијини вә кәнд чамаатынын онларын һарајына тәләсди-
јини көрән дүшмән һәр икисини күлләләјир...

Кәнд чамааты кәлинчә артыг кеч иди...

**ҺӘМИШӘЛИК
ЈАШАЈАЧАГ ФӘХРӘДДИН**

Һəsənguлијев Фəхрəддин Һəsənguлу оғлу 1971-чи ил апрелин 19-да Зəнкилан рəјонунун Мəшəдиисмəјыллы кəндиндə анадан олуб. 1988-чи илдə Рəздərə кəнд орта мəктəбини битириб. 1989-чу илдə һərби хидмəти баша вуруб доғма кəндлəринə гəјыдыб. Субəј иди.

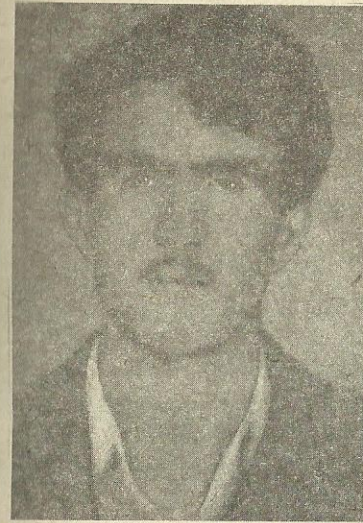
...Ермəни гəсбкарлары торпагларымызда ат ојнадандə Фəхрəддин буна биканə гала билəрдими? Эсла јох! Она кəрə дə 1992-чи ил февралын 28-дə Фəхрəддин кəнүллү оларəг рəјонда јарадылмыш баталјона дахил олду. Октябрын 13-дə дəјүшлəрдə ағыр јараланан Фəхрəддин октябрын 14-дə хəс-тəханада кəзлəрини эбəди јумду.

Атасы Һəsənguлу дајы дəјирди:

— Инди оғлуму јухуларымда кəрүрəм. Елə билирəм ки, Фəхрəддин һələ өлмəјиб. Ахы онун өлөн вахты дəјилди...

Артыг вəтэн уғрунда шəнид олан Фəхрəддин арамызда јохду. Лакин вəтэн уғрунда шəнид олмағы өзлəринə шəрəф билəн бир чохлары кими, Фəхрəддини дə руһən сыраларымызда аддымлајан кəрүрүк. Горхмазлығы илə танынды Фəхрəддин. Вəтəнин азадлығы үчүн чанындан кечди Фəхрəддин. Эбəдијјəт дəјилən бир өмүр газанды Фəхрəддин!

Һər биримизин үрəјиндə һəмишəлик јашајачаг бир ад, Фəхрəддин!

Əлијев Азэр Əјјуб оғлу 1971-чи ил апрелин 18-дə Зəнкилан рəјонунун Гарадərə кəндиндə анадан олуб. 1988-чи илдə рəјон 144 нөмрəли техники пəшə мəктəбинин тракторчу курсуну битириб. 1989-чу илдə Газахыстан Республикасында һərби хидмəт-дə олуб. Һərби хидмəти баша вурдугдан сонра кəндлəринə гəјыдыб вə фəһлə ишлəјиб.

25 август 1992-чи илдə Зəнкилан Рəјон Һərби Комиссарлығынын чағырышы илə өзүнүмүдафиə баталјонуна кəлир. Ики ајдан сонра — 31 октябрда Қоллугышлаг кəнди əтрафында кедən атышмаларда һələк олур.

...Дəдə Горгуд јурду Гарадərəдə эн сајылан, эјилмəз кишилəрдəндир Əјјуб дајы. Сөзүнүн габағына сөз дəмəк мүшкүл ишдир. Габагдан гачдығыны кəрən олмајыб...

Амма...

Һəмин күн баш вермиш дəһшəтли һадисə эјди Əјјуб дајыны. Дүшмəнлə дəјүшдə гəһрəманчасына һələк олан оғлу Азəрин өлүм хəбəri сарсытды кишини...

Тəкчə Əјјуб дајынымы сарсытды бу хəбэр? Əслиндə бүгүн Гарадərə чамааты ган аглајырды һəмин күн. Кəнд өзүнүн илк шəнид баласы Азəri сон мənзилə јола салырды.

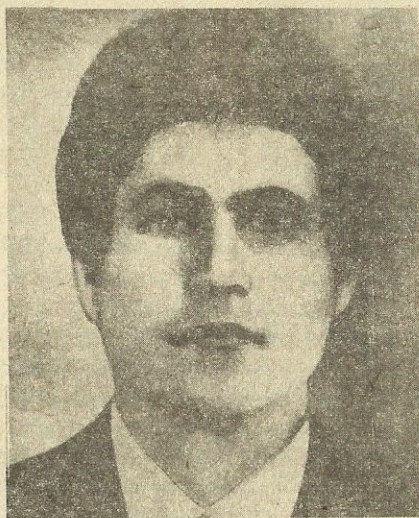
Ушагдан бəјүјə гəдэр һамы сефирди ону. Зарафатчыл, дəјиб-күлən оғлан иди. Мүһарибəјə јоллананда бачылары ағлашмышды. Јенə күлдүрмүшдү чамааты: «Эши, инди дə Урусетə кетмирəм һа. Кедин эл-ајағынызы јыгышдырын, гəлəбə күнү тој чалдырачағам. Сонра, эмиси Азад мүəллимə бахыб: «Эми, тамада өзүн олассан һа!»—демишди. Гисмəт олмады. Нə гəлəбəни кəрə билди, нə дə тој вурдура билди.

Азэрин дэфн мэрэсминдэки чыхышда эмиси Азадын де-
дији ағы илэ ону сон мэнзилэ жола салдылар.

Дэрдим чох ағырдыр, еллэр, ај еллэр,
Үстүмүздэн эсди апачы јеллэр.
Сусду шејда бүлбүл, төкүлдү күллэр,
Кэндим налэ чэксин, јасын сахласын.

Гарадэрэ кэнд натамам орта мэктебинин коллективи өз
лэринин үмуми јығынчағында гэрара алыблар ки, мэктеблэ-
ринэ Азэрин адыны версинлэр.

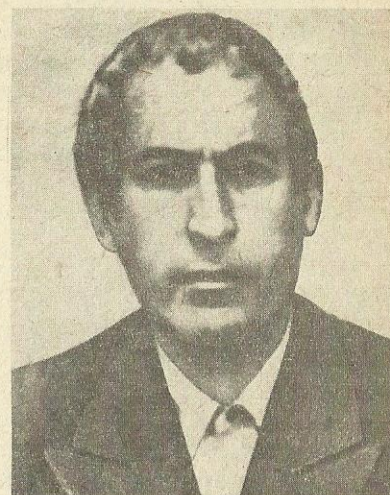
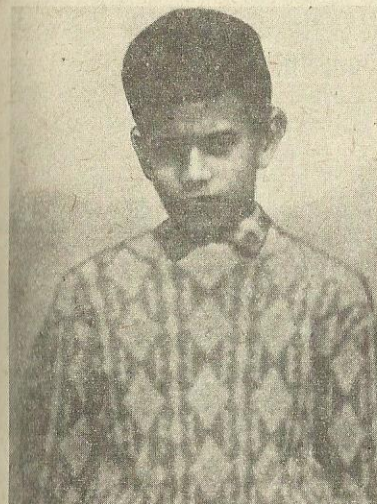
КИРОВ АПАРА БИЛМЭДИКДЭ

Бабајев Вугар Баба оғлу 1976-чы илдэ Зэнкилан рајо-
нунун Саралы-Хэштаб кэндиндэ анадан олуб. 1983-чү илдэ
Саралы-Хэштаб кэнд орта мэктебинин биринчи снифинэ ке-
диб.

1992-чи ил октјабрын 1-дэ кэндин јахынлыгындакы өрүш-
дэ мал отараркэн дүшмэнлэр ону киров көтүрмэк истэмиш-
лэр. Алчаг дүшмэнлэр Вугары киров апара билмэјэчэклэри-
ни көрүб автоматла ону гэтлэ јетирмйшлэр.

АТА ВЭ БАЛА

Нэчэфов Габил Аббас оғлу 1940-чы илдэ Зэнкилан рајо-
нунун Нэчэфлэр кэндиндэ анадан олуб. 1968-чи илдэ Нахчы-
ван Педагожи Техникумуну битириб. Нэмин илдэн Зэнкилан
рајонунун Кээли, Шајыфлы вэ Гаракөл кэнд мэктеблэриндэ
мүеллим ишлэјиб.

* * *

Нэчэфов Пэрвиз Габил оғлу 29 март 1979-чу илдэ Зэн-
килан рајонунун Гаракөл кэндиндэ анадан олуб. 1985-чи ил-
дэ биринчи снифэ дахил олуб. 1992—93-чү дэрс илиндэ Гар-
көл кэнд орта мэктебинин сэккизинчи снифиндэ охујурду.

5 нојабр 1992-чи илдэ ермэни тэчавүзкарларынын атды-
гы топ мэрмиси онларын евинэ дүшмүш, атасы Габил јерин-
дэмэ өлмүш, Пэрвизин өзү исэ ағыр зэдэ алараг рајон хэстэ-
ханасына кэтирилмишдир. Јардым она хејир кэтирмэмиш вэ
хэстэханада көзүнү эбэди јуммушдур.

КӨНҮЛЛҮ КЕТМИШДИ

Ағајев Јавәр Балахан оғлу 1972-чи илдә Масаллы рајонунун Бала-Тәклә кәндиндә анандан олуб. Еркән јашында атасыны итирмишдир. 1989-чу илдә Шәрәфә кәнд орта мәктәбини битирән кими сәнәдләрини Бақы шәһәриндәки 14 сажлы техниқи пешә мәктәбинә вериб. 1990-чы илдә пешә мәктәбини гуртаран кими һәрби хидмәтә чағырылыб. Һәрби хидмәти Газахыстанда, сонра исә Белорусијада кечирмишдир. Һәрби хидмәтдән гајытдыгдан сонра Бақы шәһәр Хә-

таи рајонунда тикинти идарәсиндә кранчы ишләмишдир.

1992-чи ил сентјабрын 8-дә көнүллү олараг Азәрбајчан Милли Ордусуна гошулараг Зәнкилан рајонунун сәрһәдјаны бөлкәләринин ермәни гулдурларындан мүдафиә олунамасында иштирак етмишдир.

6 нојабрда Зәнкиланын Газанчы кәнди уғрунда кедән дөјүшләрдә ермәни гулдурлары тәрәфиндән вәһшичәсинә гәтлә јетирилмишдир.

Субај иди.

...Масаллы Рајон Халг Депутатлары Советинин сәдри Н. Новрузов мәнә чаваб мәктубунда јазырды:

«Јавәр чох никбин оғлан иди. Еркән вахтдан атасыны итирмишди. О, дөјүшә кетмәјә биләрди. Ел-обасына, вәтәнинә вә торпағына бағлылыг ону чәкиб апарды. О һәм дүзлүју, һәм дә мәрдлији илә әсл киши характерини көстәрди. Бәлкә елә буна көрә дә анасы оғлуну торпаға тапшыранда: «Ағламајын, ај елләр! Мәним оғлум икиддир, ел јолунда шәһиддир!—дејиб гыј чәкди. О сөзләр һәлә дә гулағымыздан кетмәјиб».

Мәктуб бу чүмлә илә гуртарыр: «Јавәрин мезарыны Бала Тәклә торпағы өз гојнуна алыб, она лајлај чар. Бала Тәклә кәнд мәктәбинә шәһид Јавәр Ағајевин адырилмишдир».

БИР ОҒУЛ ДА ИТИРДИК

Ширәлијев Мейман Гачај оғлу 17 феврал 1971-чи илдә Көјчај рајонунун Бығыр кәндиндә анандан олуб. 1986-чы илдә Бығыр кәнд 2 нөмрәли сәккизиллик мәктәбини битирәрәк сәнәдләрини Көјчај рајон 106 нөмрәли кәнд техниқи пешә мәктәбинә вериб. Сонра һәрби хидмәтә чағырылыб. Кечмиш Совет Ордусунда хидмәт едиб.

Вәтән мәнәббәти, торпаг гејрәти ону дөјүш бөлкәсинә кәтириб чыхарды. Ермәни иш-галчыларына гаршы мүбаризәдә иштирак етди.

1992-чи ил сентјабр ајынын 7-дә Мейман икинчи дөфә атасы Гачај кишинин сөзүнә бахмајыб көнүллү олараг Зәнкилан рајонундакы һәрби баталјонуна кәлир.

...Мейман Ширәлијев рајонун Газанчы, Ағкәнд вә Күн-ышлаг кәндләриндәки дөјүшләрдә иштирак етди. Вәтән торпағынын һәр бир гарышы уғрунда әсл гәһрәман кими мүбаризә апарды. Белә оғуллары олан Вәтән басылмаз.

Мейман мүхтәлиф дөјүш әмәлијатларында ермәни иш-галчыларына гаршы мәрдликлә вурушду. Нечә-нечә гулдурү сәрраст күлләси илә сусдурду.

Горху билмәјән Мейман Гачај оғлу Ширәлијев 1992-чи ил нојабр ајынын 20-дә Газанчы кәндиндә кедән дөјүшдә һәлак олду. Вәтән торпағыны көз-бәбәји кими горујачағына аид ичмишди. Мейман ахырадәк өз андына садиг галды.

ДИЛИНДЭ ВЭТЭН,
ҮРЭЈИНДЭ ТОРПАГ
АНДЫ ИЛЭ...

Фэрэчов Заһир Закир оғлу 1972-чи илдә Зәнкилан рајонунун Малаткешин кәндиндә анадан олуб. 1989-чу илдә Малаткешин кәнд орта мәктәбини гуртарыб, Нахчывандакы автомобил сүрүчүләри курсуна гәбул олуб. 1990-чы илдә һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәтдән сонра рајона гајыдыб. 20 августда һәрби комиссарлығын чағырышы эсасында рајон өзүнүмүдафиә баталјонуна јазылыб. Нојабрын 24-дә Сејидләр кәнди этрафында кедән дөјүшдә һәлак олуб.

Субај иди.

* * *

...Заһирин өлүмүндән он күн сонра Закир дајы илә көрүшүб сөһбәт еләдик. О деди:

— 15 август 1992-чи ил тарихдә һәрби комиссарлыгдан Заһирә чағырыш вәрәгәси кәлмишди. Вәрәгәдә јазылырдыки, августун 20-дә саат 9.00-да һәрбијә аид филан эшјаларла бирликдә комиссарлыгда оларсыныз. Оғлум севиндијиндән кечәләр 4—5 саат јатар, ја јатмазды. Тәјин олуан күн Заһир һәрби палтар кејиниб сәрһәдјаны кәндләримизә јола дүшдү.

Нә исә... Нојабрын 24-дә Сејидләр кәндиндә кедән дөјүшләрдә оғлум гәһрәманчасына һәлак олду.

Бәли, 20 јашлы Заһир өз өлүмү илә эбәди өлмәзлијә гошушду. Шәһидлик адыны торпаг, Ата јурдумуз уғрунда дөјүшләрдә газанды Заһир! Өлүм-дирим савашында, дилиндә Вәтән анды, үрәјиндә торпаг анды илә...

БЕЛӘ ОҒУЛЛАРДЫР
ЈУРДУН ДАЈАҒЫ

Рустәмов Адил Әмраһ оғлу 1963-чу ил декабрын 23-дә Зәнкилан рајонунда анадан олуб. 1978-чи илдә Имишли рајонунун Бәһрәмтәпә гәсәбәсиндә сәккизинчи синфи битириб. 1979-чу илдә Бакы Политехник Техникумунун тикинти-сантехник факултәсинә дахил олуб. 1983-чу илдә һәммин техникуму битириб.

Адил һәрби хидмәтдә олдуғу Газахыстан Республикасынын Шевченко шәһәриндә милис сержанты рүтбәсиндә ишләјирди. О һәммин шәһәрдә ганун

нозунтуларына гаршы мүбаризә апармыш, кәстәрдији шүчаәтә көрә кечмиш ССРИ Назирләр Советинин сәдри Рыжковун шәхси муһафизә дәстәсинә гәбул едилмиш, һәм дә идманын карате нөвү илә мәшғул олмушдур.

Вәтән дарда оlanda, 1988-чи илдә өз әризәси илә ишдән чыхыб доғма дијары Зәнкилана гајыдыр. 1988-чи илдә Халг Чәбһәсинин үзвү олмуш вә рајонда чәбһәнин јарадылмасында бөјүк фәалијјәт кәстәрмишдир.

Ачдығы «ЗИЈА» кичик мүәссисәсинин фәалијјәти дөврүндә Милли Ордумузун дөјүшчүләринә 20.000 манатлыг әрзаг көмәклији етмиш, шәһид олмуш Пиргулунун аиләсинә ајда 2.500 манат мүәссисәдән пул ајырмышдыр.

1992-чи илин октјабрында Адил көнүллү олараг Милли Орду сыраларына јазылыр. Рајонун Шәрикан кәндиндә рота командири кими фәалијјәтә башлајыр, кәшфијјат командири тәјин олуноур. Азғын дүшмән декабрын 10-да Зәнкилана басғын едәндә Адил әсл гәһрәманлыг кәстәрди.

1993-чу илин ијун ајында Зәнкилан шәһәр мәркәзи гәбиристанлығында оғлу Адилин гәбрини зијарәт едән анасы Килас ағлаја-ағлаја өлмүшдүр. Адамлар јалныз јағы күлләсиндән шәһид олмур ки!.. Адилин јахын досту, һиссәјә кәлдији илк күндән гардаш сәјдығы Әһмәд Мәммәдјаровла көрүшүб сөһбәт еләдим. Сөһбәт әснасында о деди:

— Адил 2—3 ај иди ки, һиссәмиздә кәшфијјат команди-

ри иди. Бизим онунла илк дөјүшүмүз декабрын 10-да Ша-
йфлыда, Бүрүнлүдө вә Чанбар кәндләриндә олду. Дүшмән
Күнгышлаг, Пирвејис вә Кәәли кәндләрини атәшә тутур,
динч сакинләри өлдүрүр вә Шајыфлыја доғру ирәлиләјирди.

Сејидләр кәндиндә олан постларымызы чәми жарым са-
ата алдылар вә Шәрикана тәрәф ендиләр. Бизим исә мұһаси-
рәдә галмағымыз көзләнирди. Биздән башга, һәм дә динч
сакинләрин башынын үстүнү тәһлүкә алырды. Сағ олсун
Адил! Динч сакинләри чыхармағ үчүн Адил бир нечә дөјүш-
чү көтүрүб ирәли кедәрәк дүшмәнин истигамәтини јајындыр-
ды. Биз күчлә әһалини кәнддән чыхардыб Шајыфлыја кәл-
дик.

Адилкил дүшмәнин чохла гүввәсини көрүб атыша-аты-
ша кери чәкиддиләр. Дүшмәнләр үч тәрәфдән һүчүм етди-
јиндән һамы чашбаш галмышды. Шајыфлыдан мұһасирәдән
чыхыб кәләндә дедиләр ки, Кәәли тәрәфдән дә ермәниләр
кәнди зәбт едиб вә орада чохла јерли әһали вар. Адил исә
буңа дөзмәјиб гышгырды. ја торпағ, ја өлүм дејиб, овчуна
торпағ алыб бал кими јејәрәк ирәли кетди.

Адилиң өлүм хәбәрини кечә ешитдим. Хаин вә намәрд
дүшмән ону ишкәнчә илә өлдүрмүшдү.

Әһмәд Адилдән данышанда, мәни гәһәр елә боғурду ки,
сөһбәтвиң сонрасына гулаг аса билмәјиб ондан араландым.

Сән һамынын гәддини әјдин, Адил! Јохлуғун көјнәдир
бизи, Адил! Көзү јолда галан һәјат јолдашына, оғлун Зијаја
вә гардашларына нә дејәк инди?! Әмрүн јаман јердә гырыл-
ды, гардаш!

Үмидварам ки, вахт кәләчәк, һәмин торпағлар дүш-
мәндән азад едиләчәк, һәмин кәндиң сакинләри өз дәдә-
баба јурдларына гајыдыб Адил кимиләрин гәһрәманлығын-
дан данышачағлар.

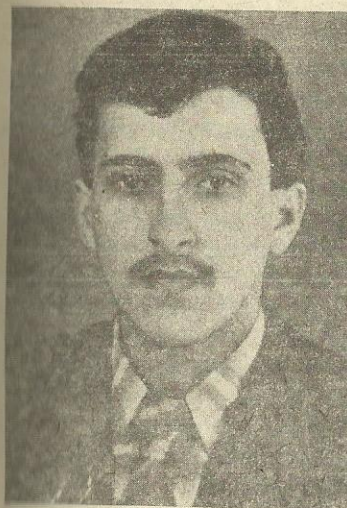
Инди дә, сонралар да онун һағгында данышачағлар,
чохла һекајәләр, очеркләр јазылачағ Адилдән. Чүнки Адил
киши кими јашады вә киши кими дә шәһид кетди.

Башрың дик тут, Әмраһ дајы! Сәнин мәрд вә чәсур оғ-
лун Адил Азәрбајчаның адлы-санлы оғулары илә јанашы
анылачағдыр.

Бәшкың дик тут, Зија оғлум! Сәнин мәрд вә чәсур эми-
ләрин, дајыларың вә бир дә Адилиң дост вә гардашлары
вар.

Јерин бейшигтик олсун, Адиң гардашым, раһат ују!
Сизин ганыңыз јердә галмајачағ!...

БИР ИНСАН ӨМРҮ JARЫМЧЫГ ГАЛДЫ

Новрузов Саһиб Исрафил
оғлу 1964-чү илдә Зәнкилан
рајонунун Шајыфлы кәндиндә
анадан олуб. 1981-чи илдә
Шајыфлы кәнд орта мәктәби-
ни гуртарыб, сәнәдләрини
Азәрбајчан Нефт вә Кимја
Институтуна вериб вә гәбул
олунуб. 1986-чы илдә ораны
гуртаран кими тәјјинатла Әз-
бәкистан Республикасынын
Чизак шәһәриндә мұһәндис-
технолог ишләмишдир. Ора-
дан орду сыраларына чағы-
рылмышдыр. Һәрби хидмәти
баша вурдугдан сонра Ша-
јыфлыја гајытмыш, совхозда
мұһәндис ишләмишдир.

Республикада јаранмыш вәзијәтлә әлағәдар Милли Ор-
дуда әввәлчә тағым командири, сонра исә рота командири вә
вәфәсиндә ишләмишдир.

1992-чи ил декабрын 10-да...

Шәһидләр хијабанында дәфи едилмишдир. Аиләли иди.
Бир ушағы јадикар галыб.

1992-чи ил декабрын 10-да чәми 28 јашы вар иди...

Саһиб бир чох сәрһәдјаны кәндләрдәки дөјүшләрдә иш-
тирак етмишдир. Һиссәдә онун бөјүк һөрмәти варды. Онда
шәхси ләјагәт, горхмазлыг, өлүмүн көзүнә дик бахмағ, че-
виклик, гочағлыг кими хүсусијәтләр чох күчлү иди.

Декабрын 10-да јағылар сәһәр саат 5-дә гәфил һүчүма
кечәрәк ону вә ондан әләвә сәккиз нәфәри мұһасирәјә алыр.
Гызғын дөјүшдә рота командири Саһиб вә онун достлары
гәһрәманчасына һәлак олулар.

Јанварын 2-дә әлағәдар тәшкилатларын көмәји нәтичә-
синдә бир дүшмән өлүсүјлә Саһибин мејиди эвәз едрилиб
алынмышдыр. Инди Саһибимиз Бақыда Шәһидләр хијабан-
ында ујујур.

БЭЛКЭ БУ ДАҒЛАРА БИР ДЭ КЭЛМЭДИМ

Гурбанов Елман Нүшрэван оғлу 1 декабр 1969-чу илдә Зәнкилан рајонунун Кенлик кэндиндә доғулуб. 1976-чы илдә Малаткешин кэнд орта мәктәбини гуртарыб. Мәктәби гуртарандан сонра һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра 144 №-ли техники пешә мәктәбинә гәбул олунуб. Мәктәби битириб бир мүддәт фәһлә ишләмиш, сонра исә кенүллү олараг, өзүнүмүдафиә баталјонуна јазылмышдыр.

Субај иди.

* * *

...Өтән илин нојабр ајында Бакыја е'замијәтә кедирдим. Маһмудлу стансијасында гатарымыз хејли дајанды. Купедә бир нәфәр дә јох иди ки, сөһбәт еләјәк. Үрәјим сыхылды, дарыхдым, вагондан дүшдүм. Вағзалда адам әлиндән ијнә салмаға јер јох иди. Бирдән перронун ашағы һиссәсиндә хош вә мөлаһәтли бир сәс ешитдим. Ким исә охујурду, лап Хан әми кими зәнкулә вурурду. Өзү дә Милли Орду формасындајды. Елә бил јуху көрүрдүм. Чаван оғланын охумасына гулаг асанлары арасында зәнкиланлылар да вар иди. Таныдыгларымдан сорушдум охујанын кимлијини. Дедиләр ки, Зәнкиландандыр. Оун јанында чохла башга әскәрләр дә варды. Охујанын јаныглы-јаныглы тәкрар етдији бу мисралар инди дә јадымдан чыхмајыб:

Бәлкә бу дағлара (бу торпаға—зарафатла) бир дә кәлмәдим,

Думан, саламат гал, дағ, саламат гал!

Бир аз гулаг асмышдым ки, гатарын фити ешидилди. Вагона галхыб пәнчәрәдән вағзалдакы адамлара бахырдым. Елә бу вахт әјниндә һәрбчи көјнәји, башында папаг олан бир нечә әскәр дә бизим вагона минди. Мән онлары дајандырыб сорушдум:

— Бир аз бундан әввәл дајаначагда охујан ким иди? Орта бојлу бир әскәр үзүмә бахыб, бир гәдәр дајаныб, сонра деди:

— Охујан мән идим. Пис охујурдум? Хошунуза кәлмәди?

— Әксинә, чох хошума кәлди.

Таныш олдуғ. Ады Елман, фамилијасы Гурбанов иди.

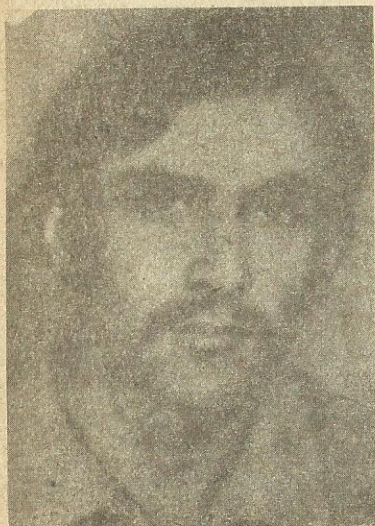
Сәнәти вә охумағы кими, өлүмүн көзүнә диқ баха-баха газандығы уғурлар да ону дөјүшчү јолдашлары арасында үзү ағ еләмишди. Елман декабрын 10-да Сејидләр вә Шәрикан кәндләриндә кедән дөјүшләрдә әсл гәһрәманлыг көстәрди. Јүксәкликдә јерләшән вә һәр тәрәфдән әскәрләримизи мүһасирәјә алан дүшмән, оун һәм күлләсини, һәм өзүнү сусдурду.

Бу ачы хәбәр Зәнкилана јајылса да, һеч кәс инанмады. Инанмады ки, Елман өмрүнүн ән көзәл чағында торпаға гурбан кетди.

Бәлкә, бу дағлара бир дә кәлмәдим,

Думан, саламат гал, дағ, саламат гал...

ГЭДДАРЛЫГ

Исмајылов Һәсән Мирага оғлу 1961-чи ил октабрың 17-дә Зәнкилан районунун Шајыфлы кәндиндә анадан олуб. Шајыфлы кәнд орта мәктәбини гуртаран кими һәрби хидмәтә кедиб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра әввәлчә колхозда, сонра исә Шајыфлы дәмирјол дистансијасында фәһлә ишләмишдир.

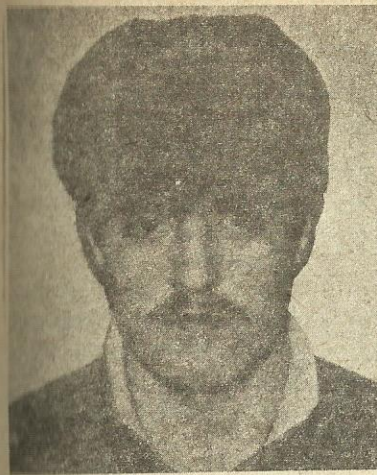
Декабрың 10-да ермәни дүшмәнләри Шајыфлыја кирмиш вә ону гәддарлыгга гәтлә јетирмишләр.

Аиләлидир. Үч ушағы јадикар галыб.

...Һәјат јолдашы Лејла чајы тәзәчә сүфрәјә дүзмүшду ки, гоншудан гышгырыг-һарај сәсләри гопду: «Кәмәјә кәлин, кәмәјә кәлин, евим јаныр». Бу вахт Һәсән атасы илә мал-һејваны бурахыб, алтыны тәмизләјиб гуртармышды, һәјәтдә әл-үзүнү јујурду. Чәлд әлини гурулајыб, һәјат јолдашыны һајлады:

— Мән бир ора дәјиб гајыдырам, көрүм кимин евидир јанан» дејиб, һәјәтдән тәләсик аддымларла чыхды. Лејла да бу һарајдан ваһимәләниб өзүнү ора чатдыранда үч-дөрд әлисилаһлынын Һәсәни тутуб голларыны сындырдығыны, бычагладығыны көрдү. Сән демә, һижләкәр ермәниләр еви өзләри јандырмыш, чамааты исә ораја һарајлајыб бир јердә гырмаг истәмишләр. Буну дујан Лејла кери гајытмагдан башга эләч тапмады. Ермәниләрдән бири дар чығырла гачан Лејланың архасынча бир дараг күллә бошалтды. Амма хойшбәхтдикдән күлләләр јан кечди. Буну көрән Һәсән вар күчү илә гышгырды: «Ушаглары тез кәндән чыхарт... Јубанма, тез ол!..»

Бәли, һәммин күн 35 јашлы Һәсән дүшмәнини нөвбәти гурбаны олду.

КӨРҮНҮР, ТАЛЕЈИН ГИСМӘТИ БЕЛӘЈМИШ

Зәјналов Чәмил Сәрдар оғлу 1971-чи илиң 24 октабрыңда Зәнкилан районунун Ағалы кәндиндә анадан олуб. 1989-чу илдә Ағалы кәнд орта мәктәбини гуртарыб. 1991-чи илдә һәрби хидмәтә чағырылыр.

1992-чи ил декабрың 10-да Шајыфлы әтрафында кедән дөјүшләрдә гәһрәмәнчасына һәлак олур.

Субај иди.

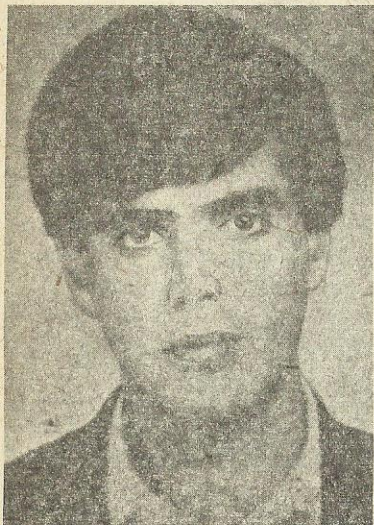
...Һәјата тәзәчә көзүнү ачмышдын, тәзәчә кишиләшмишдин, Чәмил! Нә дејим тәлә јазана?! Ахы сәнә өлүм јарашмырды! Инди Зәркүл хала һәр чүмә ахшамы сәнин ганлы палтарыңла бәрабәр, тој үчүн алдығы хырда-пара палтарлары да орталыга гојуб дојунча ағлајыр үч бачыңла биркә.

О күн Зәркүл хала евдә-ешикдә дуруш кәтирә билмирди. «Ај бала, бирдән бизи алдадарсан һа!.. Пис вахтдыр, кәнддә дејәрләр Зәркүлүн оғлу мұһарибәдән гачыб, команدير ичазә версә дә, вермәсә дә, гајыт јеринә. Даһа бәсдир динчәлмәјин, адыны пислијә чыхарарлар, бу чағачан ады тәминз олмушуг. Чамаат нечә, сән дә елә...» — дејә Зәркүл хала оғлуна јол чәрәји һазырлады ки, ону сабаһ һиссәјә јола салсын. «Еһ, ана, нә билирсән ки, оғлуң кечәләр јағышын, гарын алтында, о сәнкәрләрдә нә зүлм чәкир?! Әкәр билсән...» Чәмил өз-өзүнә бу суаллары верә-верә анасының сөзүнә үрәјиндә бәраәт газандырарды. «Анам дүз дејир, анасыны, бачысыны истәјән оғлан бу торпағы көз бәбәји кими горумалыдыр, кирпији идә од көтүрмәлидир» — дејәрди.

Аиләдә бу һаггы горумаг, ана-бачы гејрәти чәкмәк сонбешик, дизи дирәкли Чәмилә нәсиб олмушду. Елә әскәр палтарыны сојунмамыш чәбһәјә, Азәрбајчан торпағы уғрунда мұбаризәјә чағырмышдылар ону.

О чискинли, јағышлы күндә Зәркүл хала нә биләјди ки, дөјүшә тәләсдирдији оғлуна дүшмән күлләси көзләјир. Әкәр билсәјди, сөзсүз ки, өз синәсини она сипәр едәрди. Амма һәр кәсин өз гисмәти, әчәли вар һәјатда.

ДИДЭРКИНЛЭР — ШЭНИДЛЭР

Мəммədов Пəнаһ Мəммəd оғлу 1965-чи илдə Гафан шə-
һэриндə анадан олуб. 1980-чи
илдə сəkкизиллик мəkтəби
гуртарыб. Һəмин илдən дə
фəһлə ишлəјиб. 1983-чү илдə
һэрби хидмэтə кедиб. 1985-чи
илдə һэрби хидмэти баша ву-
руб Зəнкилан рəјонундакы 65
№-ли тикинти сահəсиндə фəһ-
лə ишлəјиб.

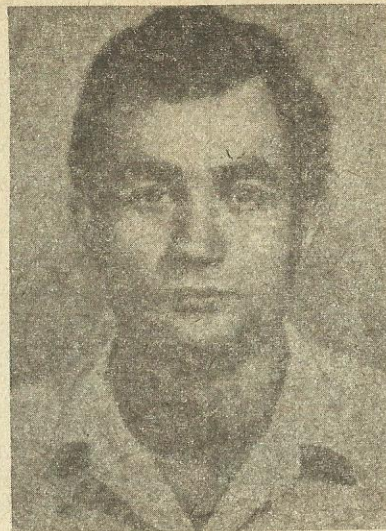
1992-чи ил 10 декабрда ер-
мəнилэр рəјонумуза басгын
етдији заман Пəнаһ да кə-
нүллүлэр кими паспортуну ве-
риб силаһланараг дəјүшə ке-
дир. Һəмин күн ганлы дəјүш-
дə һəлак олур.

Аилəлијди, Ики ушағы —
Эфруз вə Вүгар јадикар га-
лыб.

Чаббаров Сабир Вəли оғлу 1959-чу илдə Ермəнистан
Республикасынын Гафан рəјонунда фəһлə аилəсиндə анадан
олмушдур. Орта мəkтəби Гафан шəһэриндə битириб. Һэрби
хидмэти баша вуруб, јашадығы јерə гајыдыб. 1988-чи илдə
Гаробан мұнагишəси заманы дидэркин дүшүб, Зəнкилана
кəлмишди. Рəјондакы тикинти сահэлəриндə фəһлə ишлəјир-
ди.

Аилəли иди. 3 ушағы јадикар галыб.

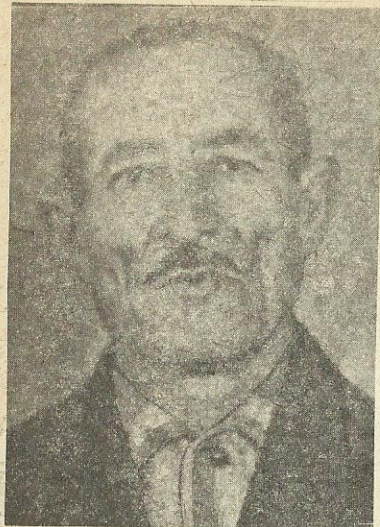
...Көрəсən, бу јохсулларда Вəтən, торпаг севкиси нијə
белə күчлүдүр? Фəһлə Эфруз халанын оғлу илə језнəsi Са-
бир ешитдилэр ки, бəс, ермəнилэр рəјонумузун Шајыфлы
кəндинə кими ирəлилəјиблэр. «Нечə, кəндимиз онларын элин-
дэдир?!» Дəзə билмэдилэр. Фүрсəти элдən вермəјиб, һиссəјə
кəлдилэр. Паспортларыны вериб силаһ алдылар. Гајын-језнə
Шајыфлыја јолə дүшдүлэр. Онлары бу јолə апаран торпаг

севкиси иди. «Нечə јə'ни торпагларымызы дүшмənлэр зəбт
эдиблэр?!»

Тəпэдən-дырнағадək силаһланан дүшмənлə ганлы ву-
рушмаларда онларын һэр икиси һəлак олду.

Еркən һəјат јолдашыны итирən Эфруз хала 25 јашындан
фəһлəлик едиб балаларыны сахламышды. Инди бу ики дəрдə
нечə дəзсүн Эфруз хала, ахы нечə?! Фикир елэмə, Эфруз
хала, Пəнаһла Сабирин ганы јердə галмајачаг.

ИЛЛЭР КЕЧЭЧЭК...

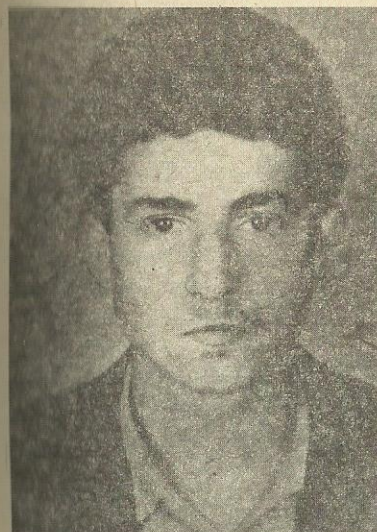
Элэкбэров Мүсејиб Аббас оғлу 1914-чү илдә Губадлы районунун Шамоғлу кэндиндә анадан олуб. 1941—45-чи илләр мұһарибәсинин иштиракчысы олуб. Икинчи группә вәтән элили иди. 1947-чи илдән Зәнкилан районунун Шајыфлы кэндинә көчүб вә дәмәрјөл дистансиясында фәһлә ишләјирди.

10 декабрда дүшмәнләр вәһшичәсинә гәтлә јетирмишләр. Аиләли иди.

* * *

...Һәмәин күн Мүсејиб киши ев-ешик ишләри илә мәшғули иди. Һәјат јолдашы кәлинилә биш-дүш едирди. Бирдән сәс-күј аләми көтүрдү. Кимсә учадан гышгырырды: «Ермәниләр кәндә басғын едиб, ај гыз-кәлиниләр, гачыб онлардан јаха гуртарын». Бу гәфил, накаһани сәс онлары диксиндирди. Мүсејиб киши тез Сејфәддинә тапшырыг верди ки, ананы, кәлини, ушағы арадан чыхарт, мән онлары бир тәһәр јубада рам. Елә Сејфәддинкил тәзә узаглашмышдылар ки, ермәни сулдурлары онларын һәјәтләринә сохулдулар. Бир андача еви јандырдылар, мал-һејваны да автоматла гырыб төкдүләр. Мүгавимәт көстәрән кишини исә тутуб һәр ики голларыны сындырдылар, минбир ишкәнчә илә өлдүрдүләр.

Илләр кечәчәк, бу гәмли күнләрин чанлы шаһидләринин јараларыны заман өзү сағалдачаг, амма бизим јаддашымыздан силә билмәјәчәк бу күнү.

АНА БАЛАСЫНЫ ТАНЫМАДЫ

Әскәров Сејмур Әскәр оғлу 1973-чү ил сентјабрын 12-дә Зәнкилан районунун Мәликли кэндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә Зәнкилан орта мәктәбини гуртарыб, һәрби хидмәтә чағырылыб. Һәрби хидмәтини районун Шајыфлы вә Сејидләр кэндиндә кечириб.

Декабрын 10-да ермәниләрин торпағымыза басғыны заманы Бүрүнлү кэндиндә гәтлә јетирилмишдир.

Субај иди.

* * *

...Нечә? Елә дә шеј олар? Ана да баласыны таныја билмәз? Теллибәјим арвад милјон адамын ичиндә өз оғлуну таныяр. Онун оғлу белә дејилди. Мәкәр Теллибәјим доггуз ај бәтниндә кәздирдији, дөшүндән суд вердији, мин бир әзијәтлә әрсәјә кәтирдији оғлуну—Сејмуру танымадымы?

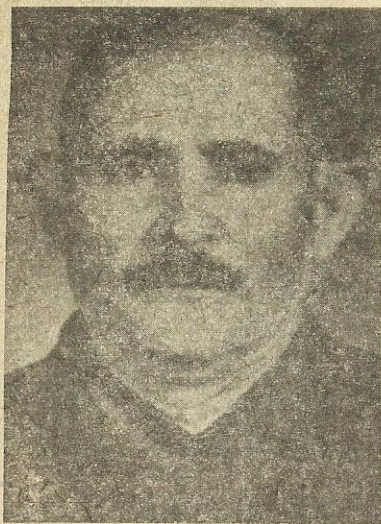
Јох, Теллибәјимин оғлу белә дејилди. Онун оғлу гәшәнк иди, һәр әзасы јериндәјди, јашынын, өмрүнүн көзәл чағы, быг јеринин тәрләјән вахты иди. Бәс јахшы, бу ким иди?

Ана да бахды, ата да бахды, бачы да бахды, гардаш да бахды. Һеч бири мејидин нишанәләрини Сејмура охшатмады. Чүнки, вәһши дүшмән өз вәһши тәбиәтини бу мејидин үстүндә көстәрмишди. Бурун-гулаг кәсилмиш, көз чыхарылмыш, дил кәсилмиш, јанан папиросла үз-көзү дағланмышды. Мејидин боју-бухуну Сејмура ујғун кәлирди. Оғлунун бәдәниндә халы варды. Ана о гәдәр о халдан өпмүшдү ки...

Ана дәли кими, һавалы кими иди. О, һөвләнк һалда ганды палтары мејидин әјниндән чыхармаға башлады вә танрыја јалварды ки, хал орда олмасын. Һејһат!.. Хал орда иди. Олән дә касыб Теллибәјимлә Әскәрин оғлу Сејмур иди. Үрәји тәмиз, Вәтән ешгли иди.

Бир Вәтән торпағына бел бағламышды Сејмур. О јолда да гурбан кетди.

ҮЧ МЕЈИДИН АРАСЫНДА

Аббасов Вәли Аббас оғлу 1933-чү илдә Зәнкилан районунун Ашағы Кәәли кәндиндә анандан олуб. Әввәлләр Шајыфлы советлијиндә колхозда ишләјиб. 1967-чи илдә Ермәнистан Республикасынын Гачаран гәсәбәсиндә, 1988-чи илдә исә Зәнкиландакы 13 сәјлы тикинти сәһәсиндә фәһлә ишләјирди.

* * *

Нәсирова Набат Балакиши гызы 1932-чи илдә Зәнкилан районунун Јухары Кенлик кәндиндә анандан олуб. Нәјат гурандан сонра Ашағы Кәәли кәндинә көчмүшдүр. 1943-чү илдән 1982-чи илә гәдәр Шајыфлы советлијиндә фәһлә ишләјирди. 1982-чи илдән пенсијачы иди.

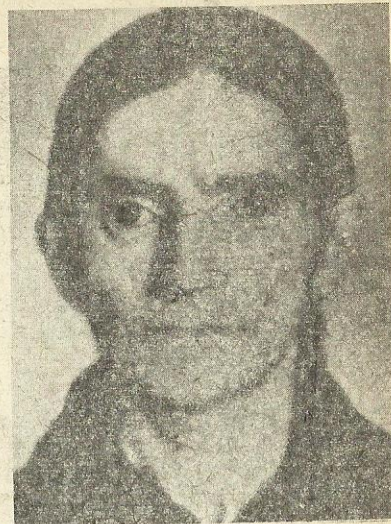
* * *

Аббасов Телман Вәли оғлу 1967-чи илдә Зәнкилан районунун Ашағы Кәәли кәндиндә анандан олуб. 1982-чи илдә Шајыфлы кәнд орта мәктәбиндә сәккизинчи синфи битириб. 1990-чы илә гәдәр колхозда фәһлә ишләјиб. Нәмин илдән II груп әлил иди.

Декабрын 10-да һәр үчү дүшмәнләр тәрәфиндән гәтлә јетирилиб.

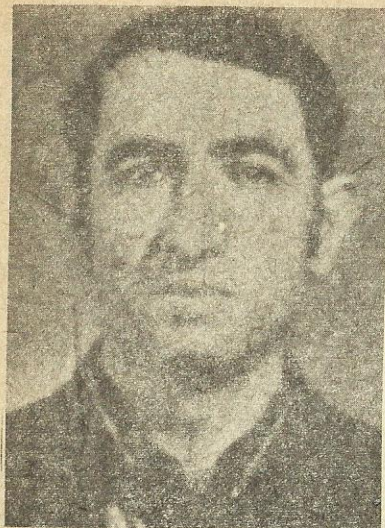
* * *

...Дәли олмасын, нејләсин Наилә?! Бирдән-бирә үстүнә үч мејит кәлди. Атасы, анасы, гардашы. Јазыг кәлин каһ атасыны, каһ анасыны, каһ да субәј гардашыны ағлајырды. Гардашлары исә ондан бетәр идиләр. Адам билмир ки, нечә тәскинлик версин Наиләјә. Ахы бу јазыг кишинин, бу гадынын, бу оғланын ермәнијә нә пислији кечиб ки, ганына гәлтан еләјә.

Вәли киши оғлу Телманла мал нобатындан кәлирмиш. Набат да һәјәтдә-бачада әлләширди. Дүнјанын ән динч адамлары идиләр. Өмүр боју алын тәри, әлләринин зәһмәти илә јашамышдылар. Өзләринә күн-күзәран дүзәлтмишдиләр. Инди-инди истәјирдиләр ки, күн көрсүнләр, онда да ермәни сатилләри ганларына сусады, көпәк гана сусајан кими. Вәлинин, Набатын, Телманын варына-дөвләтинә, мал-һејванына, јашадығы торпағына, ичдији сујуна, уддуғу һавасына ганыхмышдылар чанавар кими. Она көрә дә атаны, ананы гардашы өлдүрдүләр, ганыны ичдиләр.

ЕЛЭ КЭЭЛИДЭ ӨЛӨЧӨЛӨМ

Ширинов Нүсрэт Ејваз оғлу 1934-чү илдэ Зэнкилан рајонунун Ашағы Кээли кэндиндэ анадан олуб. 1954-чү илдэ Орду сыраларында хидмэтдэ олуб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра колхозда фәһлә ишләјиб.

1981-чи илдән Зэнкилан рајон Јаңғындан Мүһафизә Шө'бәсиндә сүрүчү ишләјирди. Декабрын 10-да...

Аиләли иди. Үч гызы вә ики оғлу галыб.

...Нүсрәт-Ширинов бу кэндин сајылыб-сечилән кишиләриндән бири иди. Бура онун ата-баба торпағыдыр. Бу торпағын бир удум саф һавасыны, бир ичим сујуну һеч нәјә дәјишмәзди. Әбәс дејилди ки, шәһәрдә ев-ешик саһиби олаи оғул-гызлары нә гәдәр јалварды ки, ај дәдә, кәл кәчәк шәһәрә, даһа бу ермәниләрлә гоншулуғ етмәк олмаз. Киши демишиди:

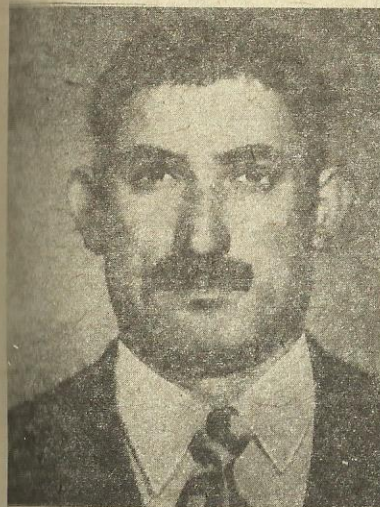
— Бу сөзләри јығышдырын, һеч јана кедән дејиләм. Өлөндә Кээлидә өлөчәм.

Ермәниләр кәндә басғын едәндә Нүсрәт киши билди. Амма гачмады. Басараты бағланды, ја үрәјинин тәпәримигә гәјмады гачмаға, билмирик.

Бирчә ону деди ки, нијә гачырам ев-ешијимдән. Гој кәлиб өлдүрсүнләр. Демишәм өлөндә дә Кээлидә өлөчәм. Чыхмады Нүсрәт киши Кээлидән. Әлиндә дә силаһы јох, синәсини ирәли верди...

Ишкәнчә илә өлдүрдүләр Нүсрәт кишини...

ГӘМЛИ, ӘЛӘМЛИ ЧАҒЛАР

Исмајылов Исмајыл Гараш оғлу 1935-чи илдә Ермәнистан Республикасынын Гафан рајонунун Баһарлы кэндиндә анадан олуб. 1944-чү илдән һәмин рајонун Шәһәрчик кәнд орта мәктәбинә кедиб вә һәмин мәктәбин онунчу синфини гуртарыб. Сәнәдләрини Азербайҗан Халғ Тәсәрруфаты Институтуна вермиш, гәбулда олмушду. Аилә вәзијјәти ағыр олдуғуғдан мәктәби ахыра кими давам етдирә билмәмишди. 1954-чү илдә һәрби гуллуға чағырылып. Һәрби гуллуғдан сонра Гафанда вә Гачаранда мүхтәлиф ишләрдә ишләмишидр.

1989-чу илдә Зэнкилана гачғын кими кәлмиш вә ишлә 10-мин едилмишди. 1992-чи ил декабрын 10-да ермәниләр Зэнкилана һүчум заманы гәтлә јетирмишләр.

Аиләли иди.

...Тәзәкүл өзүнү һеч чүр әлә ала билмирдди. Гәлбинин көјнәртиләрини, ағыр дәрдләрини јанығлы бајатылара, ағылара чевириб инләјирди:

Еләми, нејләмишдим?

Неј чалыб, нејләмишдим?

Дәрд синәми дағлады,

Мән кимә нејләмишдим?

Онун гәмли көнлү сызым-сызым сызлајыр, аһындан, нәләсиндән јер-көј ләрзәјә кәлирди. Инсанда даш үрәк лазымдыр ки, дөзә бу ситәмә, бу даға. Бу беш илдә Исмајылла Тәзәкүлүн башына нәләр кәлмәмишди?!

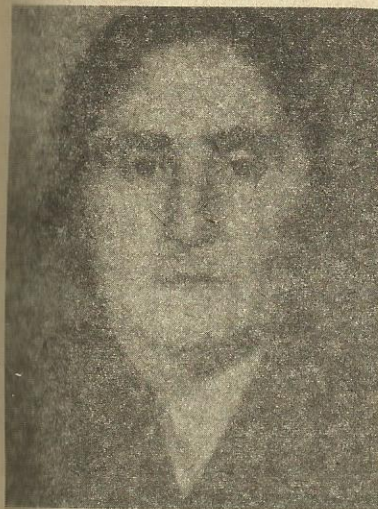
Ермәнистанын Гафан рајонунун Баһарлы кэндиндә јашајырды. Көзәл ев-ешикләри варды. Гәфилдән азғын ермә-

ниләрин үзү дөндү, бир күнүн ичиндә кәндәки азәрбајчанлылары говдулар. Онларын евләрини Бакыја дәјишдиләр. Балаларындан Бакыја јашамаға кәләни дә олду. Амма дағ һавасына, дағ сујуна өјрәнчәли олан бу әр-арвад о кәндсиз дөзә билмирдиләр. Тәзәкүллә Исмајыл бир аз кәндләринә охшајан Бүрүнлүјә кәдиләр. Онлар бу кәндә өјрәшәнәчән нә әзијјәтләр чәкдиләр, бир өзләри билирләр. Доғма јерләрин хиффәти, гәрибчилији онларын сынан кәнүлләрини бир гырыг етсә дә, өјрәшмәли олдулар бу кәндә. Севдиләр бу кәнди, ев-ешик дүзәлтдиләр, бағ-бостан бечәрдиләр, бир сөзлә, бу кәндә гајнајыб-гарышдылар, гызлары Рәсмийјәни кәлин көчүрдүләр. Евдә сонбешикләри Тәранә илә галырдылар.

...Таләјин үзүнүн дөндүјү күн иди о күн. Елә бил дүнјанын дәрд јүкүнү чәкмәк бу кәндләрин сакинләринин чийнинә дүшмүшдү. Дејир, дәрд кәләндә бирдән кәлир. Дәрд бир тәрәфдән јағыларын һүчумларына мәруз галан сакинләр күлләбаран олду, евләри дағылды, азғын дүшмән өз вәһшилијини бир дә сүбут еләди.

Амансыз, кәмфүрсәт ермәни гулдурларынын басгыны вахты Исмајыл киши вәфалы атынын белиндә мешәдән гајыдырды. Бирдән ганичәнләрин әһатәсинә дүшдү, гачыб онлардан јаха гуртармаға чалышаркән дүшмән күлләси ону санына гәлтан еләди. Бир сојдашымыз да беләчә гәтлә јетирилди.

БИР АНА ДА ӨЛДҮРҮЛДҮ...

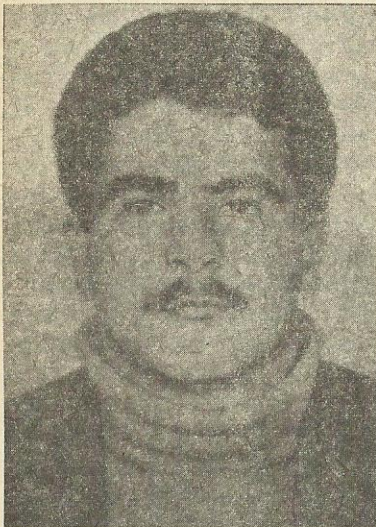

Мәммәдова Тәһфә Чанмәмәд гызы 1941-чи илдә Зәнкилан рајонунун Шәрикан кәндиндә анадан олуб. 1956-чы илдә Минчиван гәсәбә 36 сајлы дәмирјол орта мәктәбинин сәккизинчи синфини битириб. Аилә һәјаты гуран Тәһфә ана Әли Бајрамлы шәһәринә көчүр. Он бир ил орада јашајандан сонра јенидән доғма Шәрикан кәндинә гајыдыр вә дәмирјолда фәһлә ишләјир. Декабрын 10-да ермәниләр күнаһсыз гадыны өлдүрүрләр. Аиләли иди. Ики оғлу вә бир гызы вар.

* * *

...О кечә гармагарышыг јухулар көрмүшдү Тәһфә ана. Олду-онсуз кечәләри нараһат јатан ана о күн дә сүбһүн көзү чылмамышдан јериндән галхды, наһар тәдарүкү көрдү. Әлјәри илә јетишдирдији ләвин-ләвин не'мәтләри стола дүздү. Әри Сүләјманы Минчивана ишә, оғлу Саләһи исә Сејидләр кәндинә јола салды. Өзү исә адәти үзрә ев ишләри илә мәшгул олмаға башламышды ки, бирдән дәһшәтли, гулагбатырычы атәш сәсләри ешидилмәјә башлады. Бу атәш әввәлкиләрә гәтијјән бәнзәмирди. Истәр-истәмәз ваһимә јарадыр, фәлакәтин лап јахында олдуғундан сораг верирди. Бу ан кимсә «ермәниләр јухары кәндләри тутуб, тез олун кәнддән гачын»—дејә көстәриш верди. Гоһум-гоншу ајағјалын башычыг гачмаға башладылар. Оғлуну өз әли илә јухары кәндә јола салан ана исә јериндән тәрпәнмәди. Тәһрикләрә бахмајараг, «Саләһими орада гојуб кетмәрәм»—дејирди. Оғлуну дүшмән әлиндә-гојуб өз чаныны гуртармағы ағлына белә сырышдыра билмирди... Алдығы 3 ағыр күллә јарасы даһа бир ананы шәһид еләди... Бир ана да өлдүрүлдү. Бу, да бир фақиә иди.

ҮРЭКЛӨРДӨ ЈАШАЈАН ОҒЛАН

Гурбанов Илјас Мәммәдгулу оғлу 1971-чи илдә Зәнкилан рајонунун Јухары Јемәзли кәндиндә анадан олуб. 1985-чи илдә Јухары Јемәзли кәнд сәккизиллик мәктәбини гуртарыб. 1986-чы илдә рајондакы 144 №-ли техника пешә мәктәбинә сәнәдләрини вериб вә 1988-чи илдә һәмин мәктәби битириб. 1989-чу илдә һәрби хидмәтә чағырылыб. һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра рајона гајыдыб. 1991-чи илин декабр ајындан һәрбијә јенидән чағырылыб.

1992-чи ил декабрын 10-да дүшмәнләр онларын Сејидләр кәндиндәки постуна басгын едиб Илјасы вә јолдашларыны вәһшичәсинә гәтлә јетирмишләр.

Нишанлы иди.

...Гаршымда бир шәкил вар. Интизар бахышлы, гара көзлү, гара гашлы, әјнинә әскәр палтары кејмиш бир чаван оғлан бојланыр о шәкилдән. Елә бил бу бахышларын дәринлијиндә бир әбәди нискил бардаш гуруб. отуруб. һеј јол чәкир көзләри. Икидлијиндән хәбәрим вар. Билирәм ки, 10 декабр күнү Зәнкиланын үстүнү гара булудлар аланда синәсини Вәтәнимизә сипәр едәнләрдән бири дә о олуб. Фикирләширәм ки, көрәсән, онун һаггында елә бир јазы һазырлаја билчә-јәмми, һеч олмаса онун торпаға ахытдығы бирчә дамчы гапыны, чаныны, бирчә анлыг агрысыны әвәз едә билсин. Јох. Илјас, буну бачара билмәјәчәјәм. Елә буна көрә дә сәнин шәклинин гаршысында хәчаләтлијәм. Гәкчә шәклининми? Јох. һәм дә о гајнар көзләрин, һәлә дојунча дојунмәјән, сев-

ки һәсрәти илә алышыб јанан үрәјин, лал бахышын, чәсур-дугун, икидлијин, кишилијин, гејрәтин гаршысында. Сән да-ним габагда идин. Нечә дејәрләр дүшмәнин дүз көзүнүн ичиндә—Сејидләр постунда. Нечә вахт иди ки, һијләкәр дүшмән фүрсәт көзләјирди һәмин мөвгеји алмаға. Аз идиниз. Чох аз. Чоху да гышын сазағына дөзмәјиб евләринә гачмышды, һәмәрдлик еләмишди. Сизи дүшмән күлләси габағында тәк гојмушдулар. Бир ротанын ушагларындан чәми 8—9 нәфәр олмусунуз һәмин күн. Күрәк-күрәјә вермишдиниз Дадашла, Горхмазла, Гијасла, адыны билмәдијим нечә-нечә һақам өмүрлү, киши гејрәтли оғулларла торпағымызы горујурду-руз. Сон нәфәсинизәдәк вурушдуруз бу торпагда.

Јағы, дүшмән күлләси чохлаы кими онун да арзуларыны буза дөндәрди. Севкилисинин үрәјинә чалын-чарпаз дағ чәкди. Онлары гојмады вүсала јетсинләр.

Әзизинәм, ел ағлар,

Икид өләр, ел ағлар.

Күһәһсыз шәһид өлсә,

Бүлбүл сусар, күл ағлар.

(Мәләһәт Шәкили).

Бәли, јашајыр Илјас. Өзү дә үрәкләрдә јашајыр.

Рәсулов Дадаш Әмирхан оғлу 1971-чи илдә Зәнкилан районунун Малаткешин кәндиндә анадан олуб. 1978-чи илдә Малаткешин кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Һәм ин илдән рајон јол-истисмар идарәсиндә фәһлә ишләјиб. 1989—91-чи илләрдә һәрби хидмәтдә олуб. Һәрби хидмәтдән кәләп күндән Зәнкилан рајон өзүнүмүдафиә баталјонуна јазылмышды.

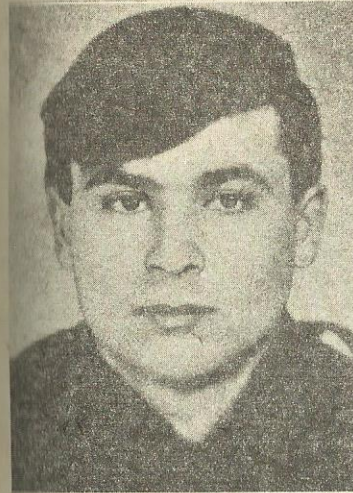
1992-чи ил декабрын 10-да ермәни гулдурларынын күчлү һүчуму нәтичәсиндә рајонун Сејидләр кәндиндә шәһид олуp.

Субај иди.

...1992-чи илдә Малаткешин кәнд сакинләри үч икид балаларыны шәһид кими торпаға тапшырырлар. Санки бир нечә ил иди бу торпаг бу икидләр үчүн гәрибсәмишди. Бу әр оғулары: Горхмазы, Заһири, Дадашы бир илдә тапшырдылар торпаға.

Дадаш сакип тәбиәтли, чидди бир оғлан иди. Әскәри нizam-интизамы илә диггәти чәлб едәрди. Кәндчиси Горхмаздан һеч ајрыла билмирди. Онлар ордуја бир кәлмишдиләр. Дәјүшдә дә, постда да бир олурдулар. Өләндә дә бир өлдүләр.

...Дәјүшдә дә, постда да бир олурдулар. Өләндә дә бир өлдүләр.

Садыгов Горхмаз Исмајыл оғлу 1970-чи илдә Зәнкилан районунун Малаткешин кәндиндә анадан олуб. 1986-чы илдә Малаткешин кәнд орта мәктәбинин сәккизинчи синфини битирдикдән сонра сәнәдләрини рајондакы 144 сајлы техники пешә мәктәбинә вериб. 1989-чу илдә гајнагчы ихтисасыны алмагла һәм ин мәктәби гуртарыб. 1989-чу илин мај ајындан 1991-чи илин мај ајына кими Ростов вилајәтинин Таганрог шәһәриндә авиасија һиссәсиндә хидмәтдә олуб. Һәрби хидмәтдән баш сержант рүтбәси илә гајытмышды.

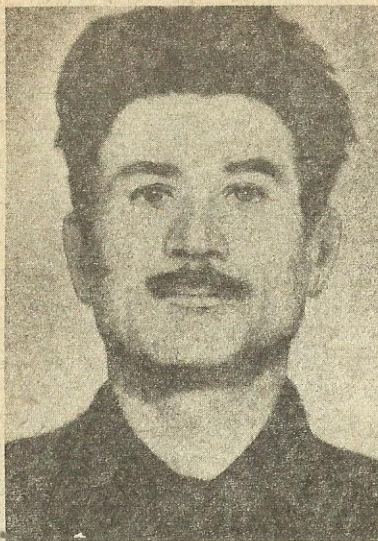
1991-чи илин ијул ајындан 1992-чи илин јанварына кими суварма бирлијиндә ишләјиб. 1992-чи илин ијулунда Губадлы рајонунда автомобиль сүрүчүлүјү курсуну битириб. Ијул ајынын 13-дән рајонун Сејидләр кәндиндә хидмәтдә олуб. 10 декабр 1992-чи илдә дәјүшдә һәлак олуб.

Субај иди.

...Декабрын 10-да ермәниләр гәфләтән рајонун Сејидләр кәндинә һүчум едир. Сүбһ тездән башланан дәјүш кетдикчә шиддәтләнирди. Новруз, Дадаш вә Горхмаз мәрдликлә дәјүшүрләр. Күлләләри гуртармаг үзрә иди. Үстәлик дә дәстәдән 3 нәфәр һәлак олуp. Саһиб вә Дадаш јараланыp. Горхмаз пәләнк чәлдлији илә ики мејиди вә јаралыны горхулу саһәдәи чыхара билир. Сонра көрүр ки, кәндчиси вә дәјүш досту Дадаш јохдур. Вахт итирмәдән дәјүш јеринә—Сејидләрин гәбиристанлыг тәрәфинә гајыдыp. Јаралы Саһиб тапыp. Елә бу ан бир нечә метрликдән дајанмыш ермәни пулемјотчусуна раст кәлирләр. Һәр икиси онун үстүнә атылырса да артыг көч олуp: пулемјот онларын үрәјинә тушланыp...

Горхмазла Дадашын мејидләри бөјүк чәтинликлә јалныз 23 күндән сонра кери алынмышдыp.

АҒЫР ИШКӘНЧӘ ИЛӘ

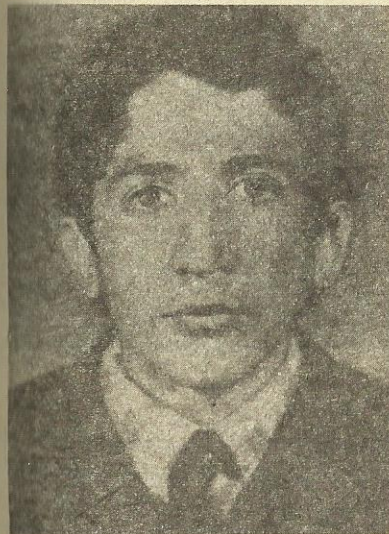
Мәммәдов Зүлфүгар Фазил оғлу 1932-чи илдә Ермәнистан Республикасынын Гафан районунун Лухары Кәдәкли кәндиндә анадан олуб. 1988-чи илин сојуг ғыш күнләриндә башга Азәрбајчан түркләри кими, о да ата-баба төрпагларындан говулуб Зәнкилан районунун Бүрүнлү кәндиндә мәскунлашмышды.

1992-чи ил декабрын 10-да ермәниләр гәфлэтән Бүрүнлү кәндинә һүчум етмиш, Зүлфүгар кишини ағыр ишкәнчә илә гәтлә јетирмиш вә ону јанан очаға атмышлар.

Аиләли иди, 8 ушағы варды.

Мүәллифдән сон чүмлә. Бу өлүм вә дағынтылары она көрә белә сәбрлә јаздыг ки, түркләрин кәләчәк нәсилләри үчүн дәрс олсун. Говуланларын говдуглары күн кәләчәк. Тарихин нә учудур, нә ортасы.

ЗӘНКИЛАНЫН ӘЛЛИНЧИ ШӘҲИДИ

Бабајев Салех Валех оғлу 1969-чу илдә Зәнкилан рајонунун Дәрә Киләтағ кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Киләтағ кәнд орта мәктәбини битириб. 1988-чи илдә Орду сыраларына чағырылыб. Һәрби хидмәти баша вуруб кәндә гајыдан кими рајондакы колхозларарасы тикинти сәһәсиндә рәнксаз ишләјиб. 1992-чи ил декабрын 2-дә рајон һәрби комиссарлығы тәрәфиндән һәрби хидмәтә чағырылыб.

10 декабрда ермәни дүшмәнләринин гәфлэтән рајона басғыны заманы Салехкилин дөјүшчүләри ордумуза силаһ дашыјырдылар. 11 декабрда рајонун Хәштаб кәндинин јахынлығында ағыр јүклү мадын гәзаја уграмыш вә Салех һәлак олмушдур.

Субај иди.

...Нарынкүл нәнәнин јашы 45-и кечә, ја кечмәјә. Амма чох јашлы көрүнүрдү. Чүнки, өмрүнүн һамысыны кәнддә кечириб. Әсас иши кәнд тәсәррүфаты вә һејвандарлыг олуб. Оғул иткиси јаман сындырыб Нарынкүл нәнәни.

Сөһбәт заманы Нарынкүл нәнә оғлу Салехин шәклини еһнәсинә алыб зүм-зүмә илә ағлајырды:

Мәнә дејирләр ки, ағлама бәсди,
Нечә ағламајым, милләт ағлајыр.
Башымыз үстүндән туфанлар әсди,
Халгыма едилир зилләт, ағлајыр.

Бу мәнзил башына чатмажан јолун агрысы, ачысы тәкчә Киләтағ кәндиндән олан тәчрүбәли тәсәррүфат бригадири, шәһид атасы Валех Бабајевин, синәсинә оғул дағы вурулмуш Нарынкүл ананын, гардаш иткисиндән говрулан гоша бачынын, көркәминдән һүзи әләнән үч гардашын, ағы дејән бир кәндин дәјил, бүтүн чамаатымызын пајына дүшүр.

Фикир, гәм еләмәјин, Нарынкүл нәнә вә Валех дајы! Чүнки сизин оғлунуз Салех—Вәтән јолунда шәһид олуб. Вәтән јолунда шәһид оланларын өмрү Вәтәнин өмрү гәдәрди.

СУСАН КӨНҮЛ

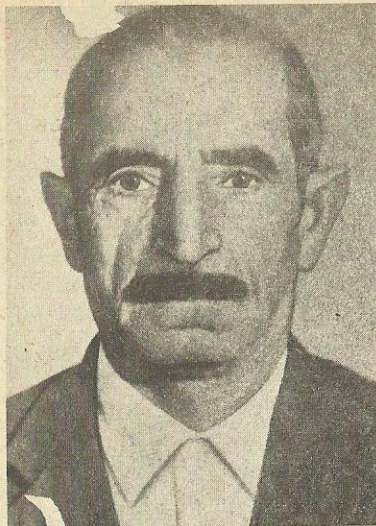
Һүсејнова Көнүл Имамгулу гызы—1975-чи илдә Зәнкилан рајонунун Ғыраг Мушлан кәндиндә анадан олуб. 1982-чи илдә Зәнкилан кәнд орта мәктәбинин биринчи синифинә кетмишди. Һәмин мәктәбин он биринчи синифиндә охујурду. Декабрын 11-дә ермәниләрин атдығы «град» мәрмиси онларын һәјәтинә дүшмүш вә Көнүл һәлак олмушдур.

...О, кечә бүтүн Зәнкилан чамааты кими бу аилә дә сәк-сәкәли иди. Јағы дүшмән дөрд бир јандан рајонумуза һүчү-ма кечмишди.

Имамгулу киши арвад-ушаға тәскинлик версә дә, оғлу Расифдән јаман никаран иди. Чүнки Расиф ән гајнар нөгтәдә—Коллугышлаг постунда иди. Бүтүн сәрһәд кәндләриндән исе ағыр хәбәрләр кәлирди. Диләфруз һеч чүр өзүнү әлә ала билмирди, әли гојнунда галмышды. Артыг јаваш-јаваш сәһәр ачылыр, кечә өз гаранлыг пәрдәсини, гара хофуну, гара шјјәтини көј үзүндән чәкирди. Узаглардан күчлү атышма сәсләри кәлирди. Бирдән елә бил јер-көј ләрзәјә кәлди, аләм гарышды бир-биринә. Бирчә дәгигәнин ичиндә ев-ешик дар-мадағын олду.

Имамгулу киши өзүнә кәләндә севимли гызы, мин бир һөвәслә ад гојдуғу көзәл-көјчәк күл баласы, мәктәби јарымчыг галан. XI синиф шакирди Көнүл көзләрини әбәди јүм-мүшду. Арвады Диләфрузса өлүмчүл иди. Атәш сәсләри пра вермирди. Һеч Имамгулу киши јатса јухусуна да кир-мәзди ки, азғын ермәниләрлә сәрһәддән нечә километр узаг-да јерләшән аиләсини бу чүр бәдбәхтликләр көзләјирмиш.

Бәдбәхт ананын һушу да өзүндә олмады ки, көзәл баласы Көнүлә өзүнә лајиг ағы десин, бајаты чағырсын...

Мәммәдов Муса Балакиши оғлу 1927-чи илдә Зәнкилан рајонунун Шәрикан кәндиндә анадан олуб. 14 јашындан тәгаүдә чыхана гәдәр дәмјрјолда фәллә ишләјиб.

1992-чи ил декабрын 10-да ермәни дүшмәнләри Шәрикана һүчум едәрәк ону евиндә гәтлә јетирмишләр.

Аиләли иди.

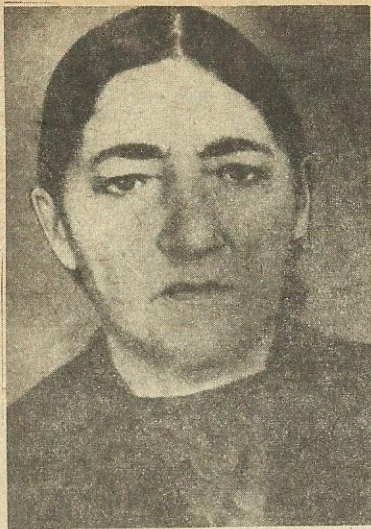
* * *

...Муса илә Изафанын өзләринә көрә күзәранлары, евешикләри, аздан-чоходан мал-һејванлары, бағ-бостанлары вар иди. Аллаһ онлара үч өвлад бәхш еләмишди. Дүздүр, оғланларындан бири шикәст доғулмушду, амма Изафа илә Муса буну Танрынын гисмәти кими гәбул еләмиш, һеч вахт наһүкүр олмамышдылар. О бири оғланлары—Бајрам исә лап чоходан иди ки, Сумгајытта өзүнә ев-ешик дүзәлтмиш, сонра балача гардашы Видадини дә јанына апармышды. Валидејнләр исә бирликдә өмүр-күн сүрүр, һеч кимдән, һеч нәдән тәмәнна уммурдулар, һеч дә пис јашамырдылар.

Дејир, сән сајдығыны сај, көр фәләк нә сајыр. Декабрын 10-да дүшмәнләр гочаја-чавана бахмајырдылар. Гачанлар биртәһәр чанларыны гуртарырдылар, гачмајанлар исә Муса

киши кими вәһшичәсинә гәтлә јетирилдиляр. Онун гочалығына, ағ сачларына рәһм еләмәдиләр. Арвады Изафа илә оғлу исә биртәһәр ганичәнләрдән јаха гуртардылар.

Изафа хала сөјләјир ки, өлүм аллаһ әмридир. Мәни јандыран одур ки, кишини белә зүлмлә өлдүрдүләр. Гоча киши иди, өз әчәли илә өлсәјди, онун өлүмүнү тој-бајрам кими гәбул едәрдик.

ӨЛҮМҮ ЗҮЛҮМ ОЛДУ

Гəдимгулијева Сəкинə Маликəждəр гызы 1906-чы илдə Зəнкилан рəјонунун Лухары Кенлик кəндиндə анандан олуб. 14 жашындан колхозда ишлəјиб. Сонра Минчиван гəсəбə дəмиржол дистансијасында фəһлэ ишлəјиб вə ордан да тəгаүдэ чыхыб.

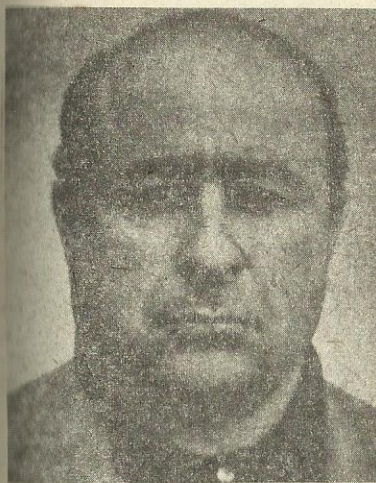
Аилəли иди. Ики оғлу вə бир гызы варды.

...Сəкинə арвад бу гачагачы март ајында да кəрмүшдү. Ермəнилəрин күчлү һүчумлары, атəшлəри алтында кəндин башга сакинлəри кими, онлар да гачыб күчлэ рəјон мəркəзинə кəлмишдилəр. Ара сакиглəшэн кими доғма јерлəринə гајытдылар. 80-дэн јухары јашы олан Сəкинə өз доғма кəндиндэн ајрыла билмирди, ајрылмады да. Елэ өлүм дэ ону чанындан, артыг севдији елиндə-обасында, өз исти јувасында һаглады. Дејирлəр, өлүм һагдыр. Амма онун өлүмү өлүм јох, зүлүм өлдү.

Декабрын 11-дэ дүшмəнлəр бу ағбирчək, дили бајатылы, аззы дуалы арвады минбир ишкəнчэ илэ өлдүрмүшдүлəр.

Кəрəсən, бу зүлм јердэ галачагмы?!

МƏН СИЗДƏН АЈРЫЛМАЗДЫМ...

Сəфијаров Аға Аллаһјар оғлу 1932-чи илдэ Зəнкилан рəјонунун Чанбар кəндиндə анандан олуб. 1948-чи илдэ Зəнкилан шəһəр орта мəктəбини битириб. Һəмин илдэн Ермəнистан Республикасынын Гачаран гəсəбəсиндэ електрик ишлəјиб. Сонра орду сырларына кедиб. 1957-чи илдэ орду сырларындан гајытдыгдан сонра һəмин иш јериндэ ишлəјиб. 1967-чи илдэ Зəнкилан рəјонундакы електрик шəбəkəсиндэ електрик ишлəјирди. 1992-чи ил декабрын 12-дэ һəлак олмушдур.

Аилəли иди. Дəрд оғлу вар.

...О дəһшəтли декабр күнүнү унутмагмы олар? Һəмин күн бүтүн зəнкиланлыларын, хусусən дэ онун ағырлығыны иткилəрини, дəрдини, гəмини чијинлəриндэ дашыјан о кəндлəрин сакинлəринин гəлбиндэ өз алəми илэ галачагдыр. Күнлəри гарғыја-гарғыја, гурбанлар, иткилəр верə-верə һара кедирик? Бу дəһшəтлəрин сону олачагмы?

Өзлəринə раһат доланышыг, ев-ешик дүзəлтмиш, тə сорруфат гајғылары илэ мəшғул олан бу кəнд сакинлəринин иллəрдэн бəри тикиб-гурдуглары ев-ешик, јығдыглары мал дөвлəт талəјин һөкмүлэ јох, азғын, ганичən, аллаһсыз ермəни гулдурларынын эли илэ јерлэ јексан олмушдү.

Аға илэ Шəфигəкилин јашадыглары Шəрикан кəндиндэн дэ бу күнүн гурбанлары вар иди. Минчиван гəсəбəсиндэ һəмин гурбанлардан биринин дəфн мəрасиминдэ иштирак едөн гоншуларындан Шəфигə хəбэр тутуб ки, һəлак олан вар кəнддэ. Һəмин анда Шəфигəнин үрəји сачды, гəлбинə дамды ки, бу онун оғлу Аллаһјар вə һəјат јолдашы Аға олачаг.

Чүнки, о мә'лум һадисэдән бир күн сонра Аға Шәфигәјә де-мишди ки, «мал-һејвандан бир хәбәр билим, дилсиз-ағызсыз һејвандыр, бағлы галыб. Аллаһа ачыг кедәр. Биз өзүмүзү көтүрүб гачмышыг, онлар галыб орада бағлы». Оғлу Аллаһ-јары да көтүрүб кетмишди. Атасынын көзү габағында дүш-мәнин атдығы «град» мәрмиси ону сусдурмушду.

Кор-пешман атасынын мејидини кәтирән Аллаһјарын исә һалыны тәсәввүр етмәк чох чәтин иди.

Һәјат јолдашы Шәфигә јаныглы сәси илә Ағасыны ағла-ды:

Шалым гара бојанды,
Учу јердә дајанды,
Мәним аһу-зарымдан,
Чәрхи-фәләк ојанды.

КӨНҮЛЛҮЛӘРДӘН БИРИ

Рзајев Вејис Јусиф оғлу 1970-чи ил јанварын 27-дә Зәнкилан рајонунун Орта Је-мәзли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә орта мәктәби битирдикдән сонра Нахчыван-дакы автомобил мәктәбинин сүрүчүлүк курсуну битириб. 1988 — 1990-чы илләрдә Приморск вилајәтиндә Ор-ду сыраларында хидмәт едиб. 1990-чы илдән һ. Асланов адына колхоз-да механизатор ишләјирди. Сонра көнүллү олараг Милли Ордуја гәбул олуноур.

Декабрын 10-да Зәнкилан фәчиәсинә дөзмәјән Вејис, де-кабрын 11-дә кәшфијјата ке-дәркән...

Субај иди.

* * *

...Декабрын 10-да көрдүјү дәһшәтләрин һәјәчаны Вејисин чапындан сојумамышды. Һәлә дә гулагларында түкүрпәшди-рән инсан сәси, техника ваһимәси уғулдајырды... Кәндләрин, аразинин ән јүксәк мөвгеләринин итирилмәсини өзүнә бағыш-лаја билмирди. Көнүллү кәшфијјат групунун үзвләри илә бирликдә бөјүк стратежи әһәмијјәтә малик олан «Локатр»ын илә кечирилмәсинә наил олмаг үчүн јоллар арајыб ахта-рырдылар. Нәһәјәт ки, гәрара кәлдиләр Вејискил.

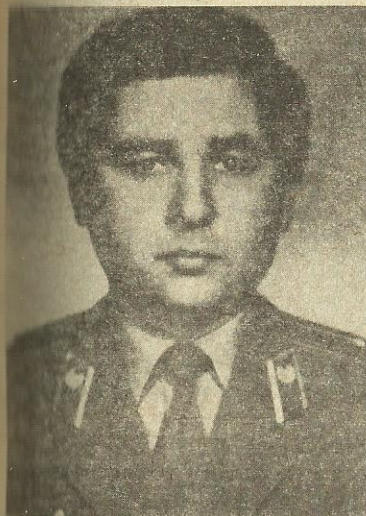
Дөрд нәфәр кәшфијјатчы—Вејис Рзајев, Тофиг Алышов, Пачы Чәфәров вә Әли Јусифов дүшмән јығнағына чеврил-миш «Локатр»а јола дүшдүләр.

Мин бир әзијјәтлә дүшмән тәрәфиндән кизли техника васитәси илә муһафизә олунан әразијә дахил олдулар. Мәкр-ли дүшмән јенә дә һилә ишләтмишди. Әразијә јахын дүш-мәсинләр дејә ваһимәли сәсләри лентә көчүрүб сәскүчләнди-

ричи васитәси илә әтрафа јајыр, дөјүшчүлөрдә горху хисси жаратмаға чалышырдылар. Кәшфијјатчылар бу манеәни дәф етдиләр. Күчлү ит һүрүшмәсинә мәнәл гојмадан ирәлијә доғру сүрүндүләр. Бу ан дүшмән әскәри киминсә јахында олдуғуну хисс етди. Атәш ачмаға һазырлашды. Лакин ермәни дилини јахшы билән Әли Јусифовун сәси ону карыхдырды. Әли ону јанларына чағырды. О, кәшфијјатчыларә јахынлашанда сәһв етдијини анлады вә јахасындан чыхардығы гумбараны партлатды. Әмәлијјаты баша чатдырмаға мүвәффәғ олмајан Вејис ермәни әскәри илә бирликдә һәлак олду. Тофиг Алышов вә һачы Чәфәров исә јара алдылар. Јалһыз Әли Јусифов саламат галды.

Орта Јемәзли кәндиңдә бөјүјүб боја-баша чатмыш, вә индәјиләри Јусиф вә Шајганын минбир әзабла бөјүтдүкләри Вејисин өмрүнә беләчә сон гојулду.

СӘН БИЗИМ ҮРӘЈИМИЗДӘСӘН

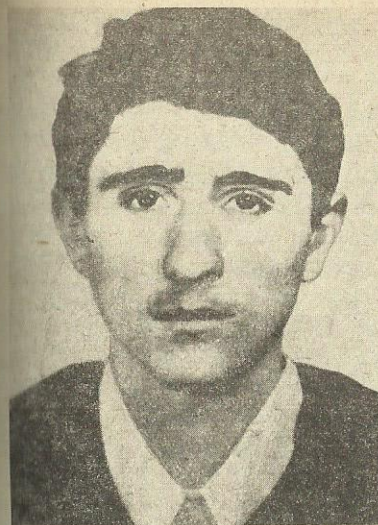

Гурбанов Тәбиәт Ајдын оғлу 1960-чы илдә Ағстафа шәһәриндә анадан олуб. Орта мәктәби гуртардыгдан сонра сәнәдләрини Азәрбајҗан Иншаат Мүһәндисләри Институна вериб. Али мәктәби баша вурдугдан сонра забит кими Зәнкилана кәндәрилмишдир. 1990-чы илдән Шајыфлы кәндиңдә баш сәһә мүвәккили ишләјирди.

Алләли иди. Үч ушағы јадикар галыб.

...Ики ил бундан габаг мән сәндән бир јазы һазырламышдым, Тәбиәт. Сән Ағстафа шәһәриндн Зәнкилана, сәрһәдләримизи горумаға кәлмишдин. Топ-түфәнк сәдалары алтында торпағымызы горујурдун. Өзүнү о гәдәр гочаг вә мәрһанә апармышдын ки, јерли әһалинин, иш јолдашларынын дәрин һөрмәтини газанмышдын. Бу «гәриб» милис ишчисини Ағкәндәки вә Шајыфлыдакы фәәлијјәти һамынын диггәтини чәлб еләмишди. Сәнин кечәләр сүбһә кими ојаг галыб торпагларымызы, адамларымызын һәјатыны горумаг наминә нечә әзаб-әзијјәт чәкдијини мән о јазымда кәстәрмәјә чалымышдым. Јадымдадыр, кәлмишдин редаксијаја. Һамынып хошуна кәлдин, Истиганлылығын, мәдәнијјәтин, нәзакәтин, симандакы шәфғат вә нәчиблик субај гызлары лап овсунламышды. Елә ки, билдиләр аиләлисән, ики көрпә гызын вар, үрәкдән сәнә хошбәхтлик арзуладылар. Јадымдадыр, сорушдум ки, Тәбиәт, елә Газахда да вәзијјәт писдир, нә әчәб ораја јох, Зәнкилана кәлмисән? Бахышындан сафлыг, сәсиндән сәминијјәт дујула-дујула дедин:—фәрги нә имиш? Азәрбајҗанын һәр бир парчасы Вәтәндир. Истәр Газах, истәр Ағстафа, истәр Зәнкилан олсун.

Мән онда билдим ки, сән нечә үрәјин саһибсән. Өзүнү «гәриб» кими апармырдын. Чамаата гәјнајыб-гарышмышдын. Гочаглығынла, мәрдлијинлә ад газанмышдын. Гарда гәјнар, одлу нөгтә варды, сәни орда көрмәк оларды. Һәм дә гөвәзәкар идин. Бәзиләри кими күнчдә-бучагда далдаланыб үздә өзүнү көзә соханлардан, јағлы вәзифә күдәнләрдән дејилдин. Елә она көрә дә бу вахтадәк мәнзил дә ала билмәмишдин. Тәмиз идин, гардаш, нәчиб идин, гејрәтли идин. Бир сөзлә, әсл Вәтән оғлу идин. Она көрә дә чаныны бу Вәтәнин торпаглары уғрунда гурбан вердин. Јолдашларын дејир ки, чан верәндә сон дәфә ортанчыл гызын Ајселин адыны чәкмисән. Сән Ајсели јаман чох истәјирдин, Тәбиәт. Алты бачынын бир гардашы идин. Јәгин ки, халгымыз вә һөкүмәтимиз сәнин 3 көрпә гыз баланын гејдинә галачагдыр. Ахы сән Вәтән уғрунда һәлак олмусан. Ганын дүшмәнинн көз дикдији торпағымыза гарышыб. Ганлы торпағына гурбан олаг. Тәк сәнин јох, сәнин кими оғланларымызын баш гојдуғу торпаглара, икидләрә гурбан олаг, гардаш!

РАМИЗ ГОРХМАЗ ИДИ

Мәммәдов Рамиз Телман оғлу 1973-чү ил мајын 21-дә Зәңкилан рајонунун Ағбәнд кәндиндә анадан олуб. 1991-чи илдә кечмиш Совет Ордусу сырларына хидмәтә чағырылыр. Сәккиз ај Новгород вилајәтиндә хидмәтдә олан заман ермәнин ишғалчыларынын Республикамыза басгынына мәруз салдығындан, о бири әскәрләр кими, Рамиз дә Республика рәһбәрлији тәрәфиндән кери чағырылыр. Елә һәмин күндән рајонда јарадылмыш өзүнүмүдафиә баталјонунда хидмәтә башлајыр.

1992-чи ил декабр ајынын 30-да дөјүш тапшырыгларыны јеринә јетирәркән гәһрәманчасына һәлак олмушдур.

Субај иди.

...Ағбәнд кәнди Ермәнистанла дәмирјол сәрһәдиндә Зәңкиланын сонунчу кәндидир. Мән шәһид Рамиз барәдә мәлүмат топламаг үчүн тагым командири Акиф Гулијевлә көрүшүб сөһбәт еләдим. О деди:

— Сөһбәт намусдан, торпагдан кедирсә, өлүб-өлдүрмәк адиләшир. Рамиз дә мәрд, горхмаз, торпағыны севән бир әскәр иди. Дәфәләрлә ермәни јараглыларына гаршы апарылан дөјүш әмәлијатларында иштирак едиб. Декабрын 30-да да бәлә әмәлијатларын бириндә иштирак едәркән һәлак олур. Рамизин ганыны биз јолдашлары јердә гојмајачағыг.

ТОРПАГ УҒРУНДА...

Әлијев Салман Исмәммəd оғлу, 12 январ 1969-чу илдә Салјан рајонунун Сарван кәндиндә анадан олуб. 1985-чи илдә Сарван Салјан Кәнд Тәсәррүфаты Техникумунун механика шөбәсинә дахил олуб.

1982-чи илдә орду сыралагына чағырылыр. Гәрби хидмәти баша вурдугдан сонра Салјан рајон 3 нөмрәли јол истисмар идарәсиндә чилинкәр ишләјир.

1992-чи илин мајында көнүллү олараг дөјүшә јолланыр. 24 декабрда Зәнкилан бөлкәсиндә кедән дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олур.

Субај иди.

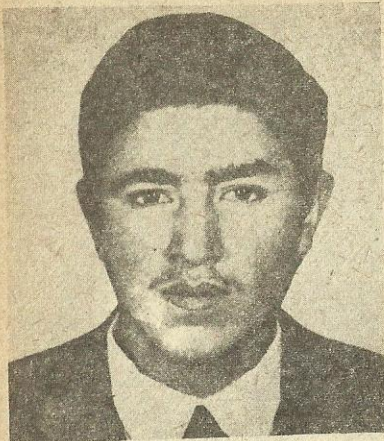
* * *

...Салман икид иди, гочаг иди, Вәтән ашиги иди. Өлүмү саја салмазды. Елә бу чәсарәт ону Гарабағ торпагына сәсләди. Зәнкилан рајонундакы Газанчы кәнди әтрафында дүшмәнлә киши кими вурушду. Азәрбајчанын гәдим торпагы олан, һазырда дүшмән әразиси сајылан Гафан рајонунун Чәкәдин кәнди әтрафында кедән ганлы дөјүшдә Салман Вәтән јолунда, гејрәт јолунда гәһрәманчасына шәһид олду.

Кечәнин бир аләминдә өлүм хәбәри Зәнкилан торпагындан Исмәммəd кишинин гапысыны дөјдү. Бир јаныглынида бүтүн Сарван кәндинин әһалисини онун гапысына төкдү. Бу, шәһид анасы вә шәһид бачыларынын сәси иди. Чоқ кечмәди ки, бу сәс курлашды—бу сәс бүтүн салјанлыларынын сәси иди.

Салјан рајонунун Сарван кәнди Вәтән уғрунда һәлак олан үчүнчү шәһидини торпага тапшырды.

Гој өлүм севинмәсин! Шәһидә өлүм јохдур. О, анчаг физики мәнәда дүнјасыны дөјишир. 1993-чү ил январын 5-дә торпага тапшырылан Салман Исмәммəd оғлунун өлмәз олды шәһидлик зирвәсиндә әбәди галачагдыр.

ҮРӘЖИМИЗДӘ ҺӘМИШӘЛИК ЈАШАЈАЧАҒ БИР АД...

Гасымов Фаиг Мәммәдјар оғлу 22 март 1971-чи илдә Зәнкилан рајонунун Һавалы кәндиңдә анадан олуб. Һавалы кәнд орта мәктәбини гуртардыгдан сонра һәрби хидмәтә кәдиб. Һәрби хидмәтдән кәңдләринә гајыдыб. Бир нечә ајдан сонра Гарабағ һадисәсини вә ермәни јағыларынын торпағымыза басғыны вә кәңдләримизи даим атәшә тутмасыны көрүб көнүллү оларағ Милли Ордуја гәбул олунур. 1993-чү ил јанварын 8-дә Собу галасы әтрафында кәдән дөјүшдә һәлак олур.

Субај иди.

* * *

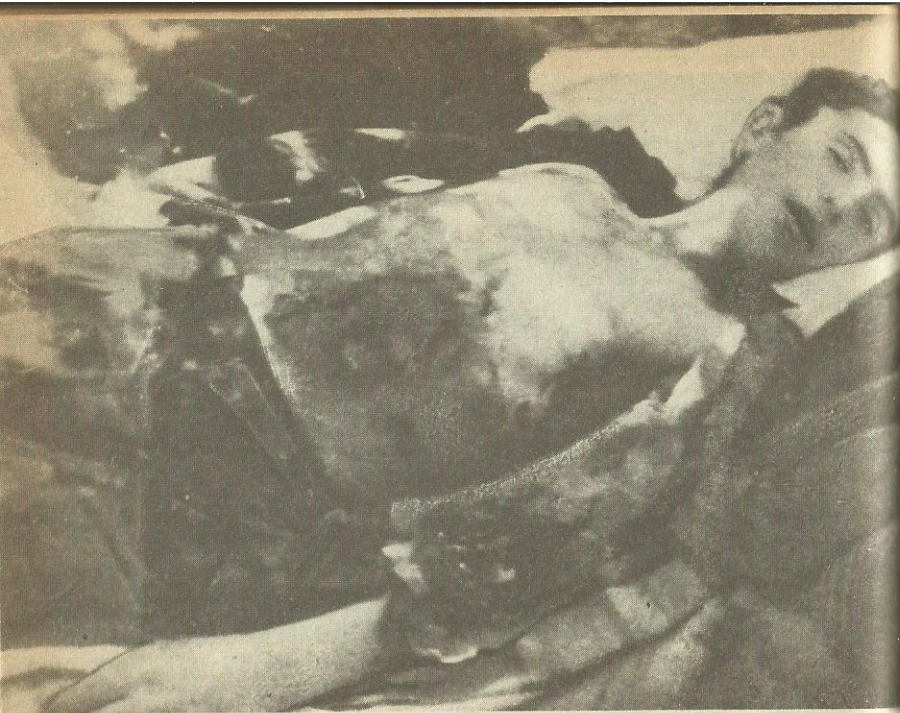
...Фаигин атасы Мәммәдјар дајынын дедикләриндән: —
— Бизимлә евдә тез-тез мүбаһисә едирди ки, ордуја кәдә чәјәм. Бә'зән кечәләр сәһәрә гәдәр ојағ галырды, бүтүн күнү фикирли кәзирди. Бә'зән кәндиң ушағларына да јахынлашмырды. Һеч вахт јадымдан чыхмаз. Бир дөфә јенә «Ордуја кәдәчәјәм» демишди. Мән она јенә разылыг вермәдим. Дәдим нә вахт чағырарлар, онда кәдәрсән. Бир күн көрдүм столун үстүнә мәктүб јазыб гојуб ки: «Ата, мән кетдим. Јерим билмәк истәсәниз, баталјондан өјрәнә биләрсиниз». Һә мин күн кетмәдим. Сәһәриси күнү баталјона кәдиб, өјрәндим. Дедиләр ки, Шүкүратаз јајлағына тәрәф апарыблар. Нә дејим, о, Фаиг адыны һәмишәкиндән уча тутду. Мән инди инана билмирәм ки, о, һәјатдан кәдиб».

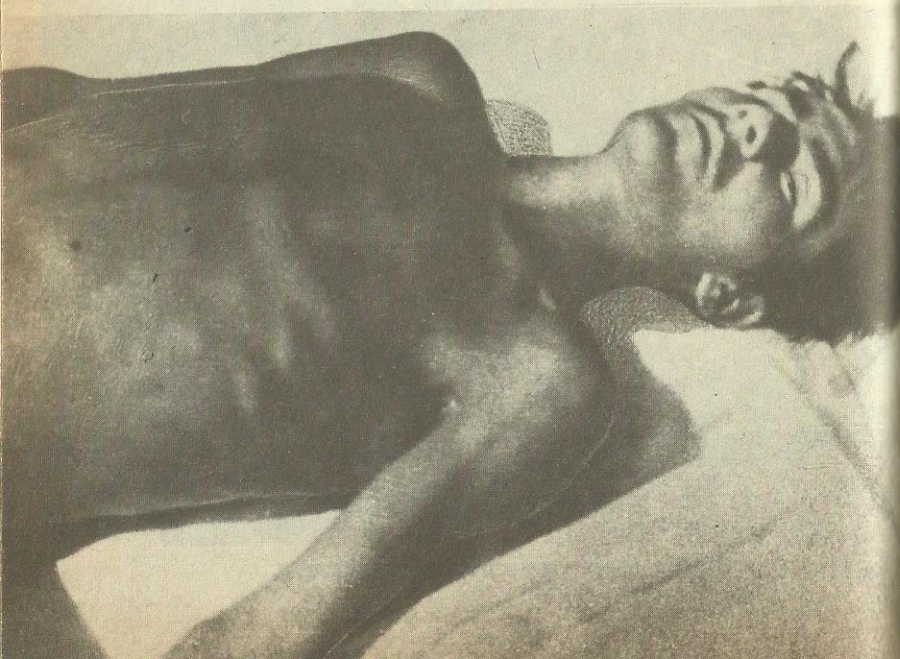
Кәнерал М. Әсәдов әскәрләр арасында.

Матәм вахты аналарын јас мәрәсими.

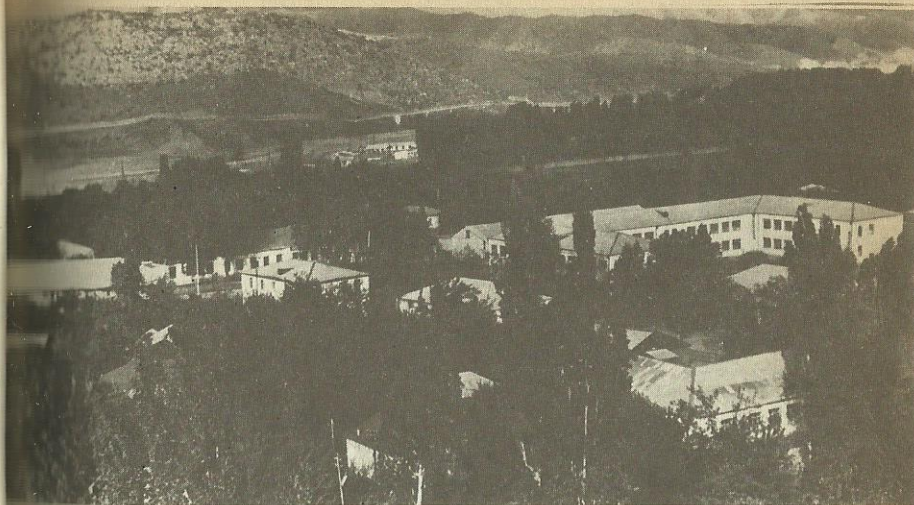
Дүшмәнин бу ушаглара күчләри чатмадыгда
јериндәчә вәһшичәсинә гәглә јетирмишләр. Шәкил-
дә: Вугар Аббасгулијев вә Вугар Бабајеви көрүр-
сүнүз.

Рајонун «Имам Һүсәји» мәсчидинин ахунду.
Бакы Ислам Институтунун IV курс тәләбәси Мәш-
һәди Мүшфиғ Фәрзәлизадә Зәнкиланын «Шәһид-
ләр хијабаны»нда дуа охујаркән.

Даһа бир һәмјерлимизи азғын дүшмән бу күнә салмышдыр.

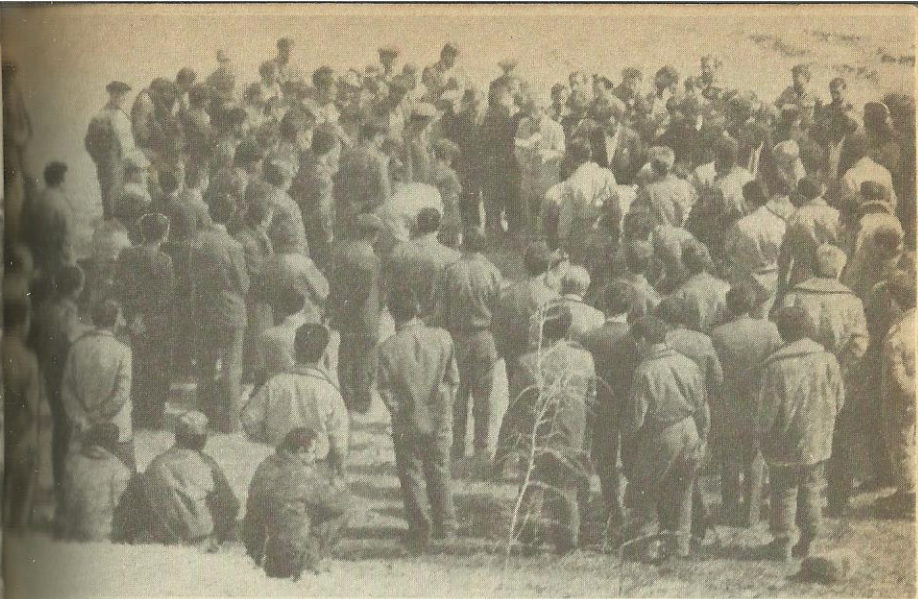
Зәнкилан рајонунун бир һиссәсинин панорамасы.

Ермәнистанын Мехри рајонунун Нүвәди кәндиндән говул-муш азәрбајҗанлы гачындлар Зәнкилан торпағында.

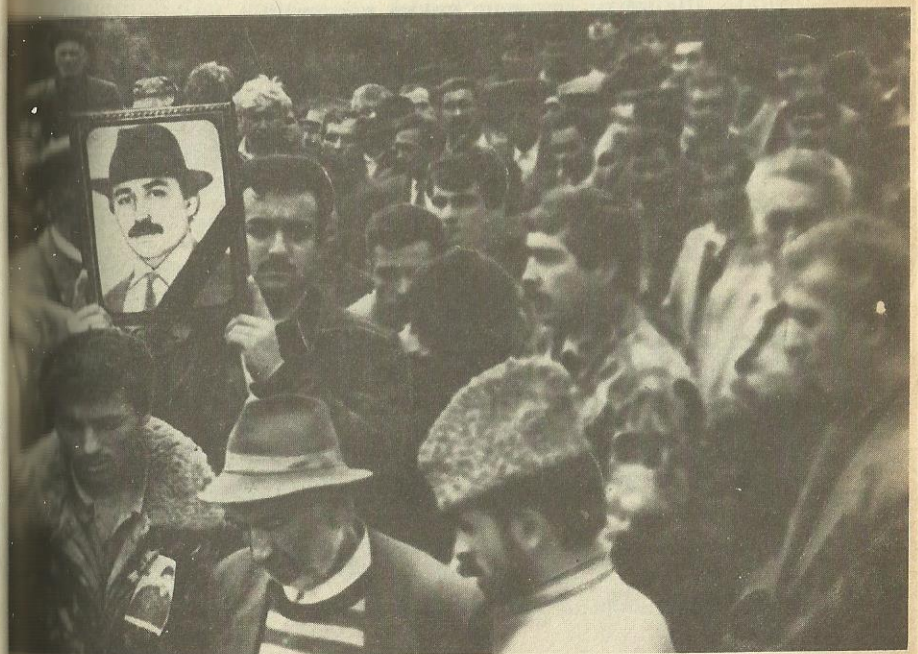
Зәйкиланын шәһидләр хижабанында дәфн Мәра сийи.

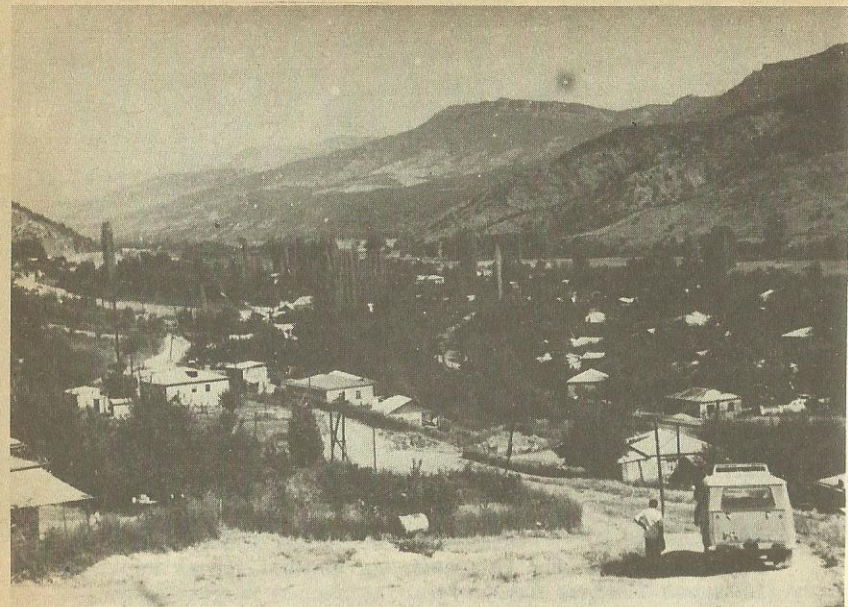
Рајонун «Шәһидләр хижабаны»нда дәфнин үмуми көрүнүшү (15 апрел 1993-чү ил).

10 декабр һадисәсиндә, намәрд дүшмәнләрин Илјас Ғурбанову бу вәзијәтә салдығыны көрүсүнүз.

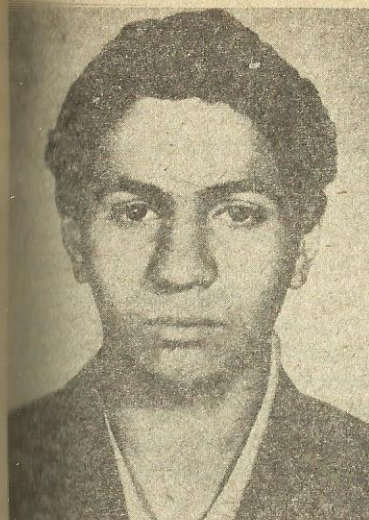
Икид гәһрәманымыз Надир Фәззијевин «Шәһидләр хижабаны»нда дәфни заманы.

Шајыфлы кәндинин үмуми көрүнүшү.

Минчиван гэсәбәсинин үмуми мәнзәрәси.

АРЗУСУ ҮРӘЈИНДӘ ГАЛДЫ

Һүсәјнов Елшән Фамил оғлу 1972-чи илдә Зәнкилан районунун Чаһанкирбәјли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Чаһанкирбәјли кәнд орта мәктәбинин сәккизинчи синфини битирән кими сәнәдләрини Бақыдакы Дәмирјол Техникумуна берди. 1990-чы илдә техникуму битирди.

Елшән 1990-чы илдә һәрби хидмәтә чағырылыр. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра 1992-чи илин ијун ајындан районда јарадылмыш Милли Ордуда хидмәт едир. Онун дөјүш јерләри районун Рәздәрә вә Коллугышлаг кәндләри олмушдур.

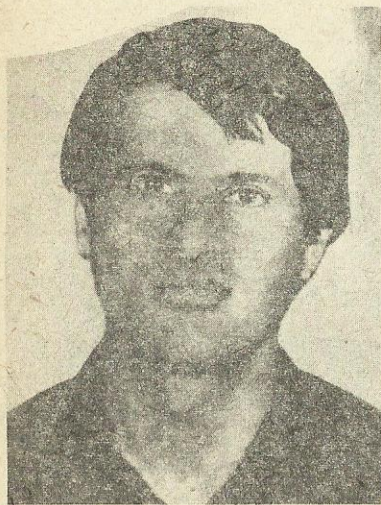
Субај иди.

...Фамил дајы ел-обасыны оғлунун тојуна јыға билмәди. Елшән дүнјадан субај көчдү. Јајда тој үчүн һазырлыг ишләри көрмүшдүләр. Анчаг... 21 јашын ичиндә иди. Онун үрәјиндә чохла арзулар галды.

1993-чү ил јанварын 21-дә дүшмән Елшәнкилин Коллугышлаг кәндиндәки постларыны сүбһ тездән күчлү атәшә сүтдү. Намәрд дүшмәнләр күчлү артиллерија атәшиндән сбира һүчума кечмәк истәјирдиләр. Лакин мәрд вә чәсур дөјүшчүләримиз бунлара имкан вермәдиләр. Атәшә атәшлә чаваб вердиләр.

Бу дөјүшдә ики нәфәр јараланды, Елшән исә гәһрәманнасына һәлак олду.

МАҢИР ТОПЧУ

Исмајылов Надир Гүсејн оғлу 1956-чы илдә Зәнкилан рајонунун Минчиван гәсәбә-синдә анадан олуб. 1974-чү илдә Минчиван гәсәбә 36 сажы (һазырда Кеңерал М. Әсәдов адына) дәмәрјол орта мәктәбини битириб. 1976-чы илдә һәрби хидмәтдән гајыдан Надир рајон топханасында ишә кириб. Милли Орду јаранан күндән баталјона үзв јазылыб.

Аиләли иди. Ики оғлу вә бир гызы јадикар галыб.

* * *

...Өтән илин пајызы иди. Топ дивизијасынын командири Нәби Мирзәјевлә рајондакы топхана үзрә постлары кәзирдик. Топхананын «Н» һәрби һиссәсиндә оlanda командир топ батарејасынын старшинасы Надири вә онун достларыны көстәриб деди:

— Сағ олсун бу торпағларымыз, дүшмәнин танкларыны вә постларыны дәдәсини јандырдылар кечән һәфтә. Топ старшинасынын башчылығы алтында илк дөјүшдән фәргләндиләр. Надири шүчаәти дилдән-дилә кәзди. Ону «танкларын гәними» адландырдылар.

* * *

Бир дәфә дүшмәнләр һәр тәрәфдән торпағымыза һүчүм едәркән һамы топчулара үмид бағлајырды. Топ дивизија командири Нәби Мирзәјев рабитә илә чағырды:

— Топлар атәшә һазырдымы?

Надир сојугганлы бир тәрздә чаваб верди:

— Мән атәшә һазырам, чәнаб командир, әлверишли вахт көлләјирәм.

Надири бу сөзү топ командирини гәне етди.

— Бәс атәш мөвгеләринә нечә?

— Һәр шеј нәзәрә алынмышдыр.

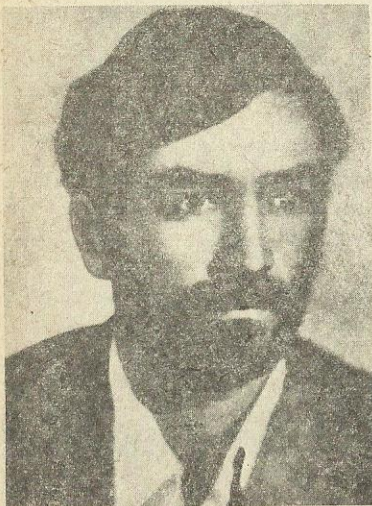
Командир телефон дәстәјини јеринә гојараг үрәјиндә деди: «Бу оғлана күвәнмәк олар. О бизи дарда гојмаз».

Бу күн Надир арамызда јохдур. Анчаг бүтүн зәнкиланчылар билмәлидир ки, маһир топчулуғ санки онун ганыншыды.

...Тәәссүф ки, онун бир арзусу үрәјиндә галды. Гуллуғ етдији топ алајында сөз вермишди ки, сон јәјлим мәрмисини оғу атачаг. Анчаг онун арзусу һәјата кечмәди. Февралын 2-дә батарејанын әскәрләринә әрзаг апараркән автомобил гәнеси нәтичәсиндә һәлак олду.

Биз инанырыг ки, чәбһә јолдашлары Надири бу арзусу јеринә јетирәчәк вә онун адындан сон јәјлим атәшини дүшмәнә атачағлар.

ГАРЛЫ ГЫШ КЕЧЭСИЈДИ... Мәммәдов Мүрвәт Мүршүд оғлу 1957-чи ил мартын 30-да Ермәнистан Республикасынын Гафан рајонунун Сизнәк кәндиндә анадан олуб. 1972-чи илдә Зәнкилан рајонунун Бүрүнлү кәндиндәки натамам орта мәктәби битирмишдир. 1977-чи илдә һәрби хидмәти баша вуран Мүрвәт Бүрүнлү-јә гајыдыр. Елә һәмин ил Бинәгәди гәсәбәсинә кедиб механизатор-экскаваторчу курсуну битириб, јенә кәндләринә гајыдыб дәмирјол тикинти-тәмир идарәсиндә механизатор ишләјир.

1991-чи ил декабрын 1-дән көнүллү олагаг Милли Ордуја дахил олур. 14 феврал 1993-чү ил тарихдә постдан гајыдаркән автомобил гәзасына дүшүр вә һәлак олур.

Аиләли иди. Ики оғлу јадикар галыб.

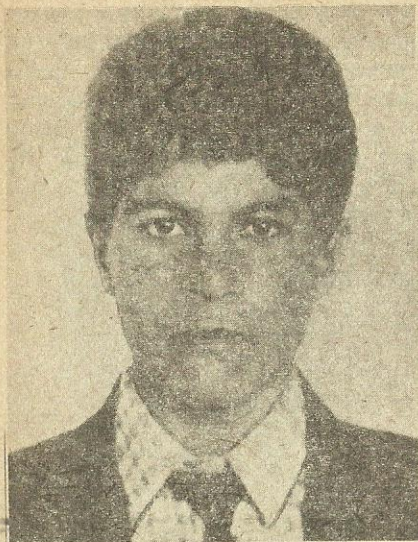
* * *

...Мүрвәт сүрүчү кими рајонун ән гајнар нөгтәләри олан Газанчы, Шәрикан вә Күнгышлаг кәндләриндәки постларда хидмәт едирди. 10 декабр 1992-чи ил тарихдә баш верән фақиәли дөјүшләрдә жаралыларын вә динч сакинләрин дашынмасында икидлик көстәрмишдир. Дүшмәнин атдығы күлләләр онун сүрдүјү машынын шинләринин бир нечәсини сырадан чыхартса да, динч әһалини тәһлүкәли јердән чыхартмыш, өзү исә јүнкүл јараланмышдыр.

1993-чү ил феврал ајынын 13-дән рајонун әразисинә

күчлү гар јағмышды. Артыг 14 февралда постлара әрзаг апармаг гејри-мүмкүн иди. Гарын галынлығы 30 сантиметри кечмишди. Ниссәдә Шајыфлы истигамәтиндә јерләшән постлардакы әскәрләр үчүн јемәк апармағы Мүрвәтә тапшырдылар. О, сүрдүјү УРАЛ маркалы машынына әрзаг вә јемәк үкләјиб Шајыфлы истигамәтинә јол алыр. Гар исә кәсмәк билмир. Кечә саат 10-да постда әскәрләрә јемәк пајлајыб керри гајыдаркән Шајыфлы стансијасындакы көрпүдән чыгаркән гәзаја уғрајыр. Мүрвәт тәк олдуғундан имкан танып машынын кабинетиндән чыха билмир.

НАКАМ ӨМҮРЛҮ ОҒЛАН

Сәфгулиев Хәлил Чаваншир оғлу 1973-чү ил мајын 22-дә Зәнкилан рајонунун Чаһанкирбәјли кәндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә Чаһанкирбәјли кәнд орта мәктәбини битирмишдир. Сонра рајондакы 144 сәјлы техники пешә мәктәбиндә тракторчу-машинист пешәси курсуну гуртармышдыр. 1992-чи илин мајындан һәрби хидмәтә кедиб. Хидмәти борчуну рајонун Коллугышаг кәндиндә кечириб вә 1993-чү ил март ајынын 9-да кедән дөјүшләрдә һәлак олуб.

Субај иди.

...Хәлил бу ил өмрүнүн 20-чи баһарыны гаршылајачагды. Дејирләр, јаман сеvirди чәршәнбә бајрамыны. Елә ил ол мурду ки, ону шән кечирмәсин. Јумурта дөјүшәр, торба атар, чиллә чыхардар, ахшамдан сәһәрин көзү ачылана гәдәр тонгал ырағындан чәкилмәмиш. Сәһәр исә ушаглара гошулуб чај ырағына енәр, булаг сују илә үзүнү јујуб өјнәсини ачармыш. Бах, беләчә јола салармыш накам өмрүнүн әзиз күнләрини.

Бу баһар исә... Чохлары кими онун үчүн дә гара кәлдә бу баһар. Чәршәнбә күнүнә дүз он күн галмыш намәрд күл

иш һаглады Хәлили дөјүш постунда. Һәлә дојунча дөјүнмәјән, бу хош күнләрин ширинлијини дадмајән бир үрәји дә әбәди сусдурду хаин күлләси о күн.

Хәлил бу торпағы, бу Вәтәни өз чанындан артыг сеvir-
ш...

ВЭТЭН ЈАХШЫ

Үсөјнов Чәмил Үсөјнәли оғлу 1973-чү илдә Учар районунун Алпы кәндиндә колхозчу аиләсиндә анадан олуб. 1990-чы илдә орта мәктәби гуртарыб, Учар Район Тә'мир Тикинти сәһәсиндә фәһлә ишләјиб. 1991-чи илин апрел ајындан Учар район һәрби комиссарлығындан ордуја чағырылыб.

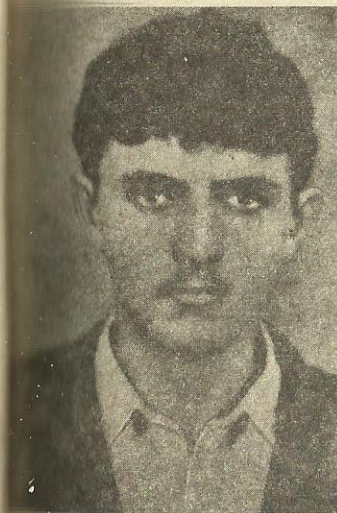
1993-чү ил март ајынын 22-дә Зәнкилан районунун Нәчәфләр кәндиндә кедән дөјүш зонасында һәлак олмушдур. Субај иди.

...Анасы Зәһрадан ешитдији бир ел бајатысыны Чәмил чох сеvirди. Јолдашларынын дедијинә кәрә, поста кедәндә һәрдән зүмзүмә илә охујурду да...

Ашыг, Вәтән јахшыдыр,
Көјнәк кәтан јахшыдыр.
Гүрбәт чәннәт олса да,
Јенә Вәтән јахшыдыр.

Апрел ајында Чәмилдин ордуја чағрылмасынын ики илин тамам олачагды. Ев үчүн чох дарыхырды. Зәнкиланда сон күнләрдәки һадисәләрдән хәбәр тутан аиләләри исә нараһатлыг чәкирди... Әбәс дејилмиш...

ҮРӘЈИНИЗЧӘ ГУЛЛУГ ЕДӘЧӘЈӘМ!

Өмәров Фазил Нәриман оғлу 21 октјабр 1973-чү илдә Губа районунун Чими кәндиндә анадан олуб. Орта тәһсилни 1990—91-чи тәдрис илиндә Дәвәчи районунда баша вурмушдур. 1991-чи илин ијул ајындан Губа районунун Гонагкәнд гәсәбәсиндәки 26 Бакы Комиссары адына үзүмчүлүк совхозунда чилинкәрлик етмәјә башламышдыр.

1992-чи илин 6 ијулунда һәрби хидмәтә чағырылыр. Республика Дахили Гошунлары сыраларында хидмәтедир. 1993-чү ил мартын 23-дә Зәнкилан районунун Нәчәфләр кәндиндә торпағымызын ермәни дүшмәнләриндән тәмизләnmәси уғрунда дөјүшләрдә һәлак олмушдур.

Субај иди.

...Фазил һәрби комиссарлыгдан орду сыраларына јола чыгаркән:

«Гәм еләмәјин, үрәјинизчә гуллуг едиб сағ-саламат гадачағам» демиш, анасы Анабачынын бојуну гучаглајыб арылмышды.

Фазилин илк мәктубу евләринә Әли Бајрамлы шәһәринин Республика Дахили Гошунларынын һәрби һиссәсиндән кәлди. Дөрд ајдан сонра исә сорағы Зәнкиландан алынды.

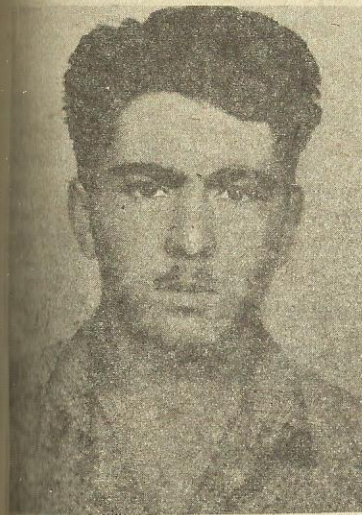
Зәнкиланда декабр һадисәсиндән сонра евдәкиләр чох инкаран идиләр. Сон күнләр дә онун дахил олдуғу һәрби һиссәнин дөјүшчүләри тез-тез зәфәр чалыр, торпағымызын ерми гәјтарылмасында вә дүшмәнин кәндләримизә јени-јени

басгындары заманы онлара тутарлы зербэлэр ендирир, бө-
рүк итки илэ керн отуздурурдулар. Бир нечэ дэфэ дүшмэни
нэтта өз торпагларында да бир нечэ јашајыш мөнтөгөсиндөн
говуб чыхардараг, гөнимөт кими чохла элдэ етмишди-
лэр.

Ниссэнин командири Э. Нүсөјнов сөһбөт заманы Фазил
барэдэ деди:

— Фазил дөјүшлөрдэ мөни вэ мөним кими нечэсини өлүм-
дөн хилас етмишди. Мөн Фазилин шир үрөкли, аслан пәнчө-
ли, вөтөн ганлы олдугуну бу күнлөрдэ валидејилэри илэ сөһ-
бөтимдэ онлара чатдырачагам. Фазил кими оғланлары илэ
төинки аилэлэри, нэтта кэнд адамлары да фөхр едэ билэр-
лэр.

ГЭҺРЭМАНЧАСЫНА ҺЭЛАК ОЛМУШДУР

Шабанов Шабан Чаббар
оғлу 1974-чү ил ијулун 2-дэ
Загатала рајонунун Ашағы
Тала кэндиндэ анадан олмуш-
дур. Һөмин көнддө 1991-чи
илдэ орта мөктөби битирмиш,
Көнчө Технолокија Институ-
тунун «Јејинти мөһсуллары
сөнајесинин механикасы» фа-
күлтэсинин гијабн шө'бөсинэ
гөбул олунмушдур. 1992-чи ил
сентјабрын 30-да икинчи курс-
дан тәһсилени јарымчыг гоја-
раг, һәрби хидмөтэ кетмиш-
дир. Дахили Гошунларын Эли
Бајрамлы шөһөриндэ јерлө-
шөн «Н» һәрби ниссэсиндэ
бөлмө командири кими хидмөт
етмишдир.

Декабрын 13-дэ Зөнкилан рајонуна кәлмишдир. 23 март
1993-чү илдэ Зөнкилан торпағы уғрунда кедөн дөјүшлөрдэ
гөһрөманчасына һөлак олмушдур.

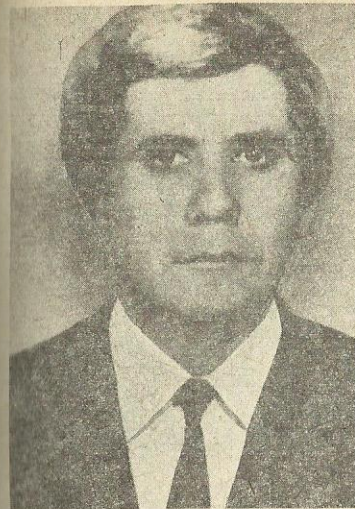
* * *

...Рајонда јерлөшөн «Н» һәрби ниссэсинэ кетдик. Ниссэ-
нин командири, мајор Экбәр Нүсүјевлэ көрүшүб сөһбөт елө-
дик. Э. Нүсүјевин дедиклөриндөн:

— Рөһмөтлик Шабан 1992-чи илин октјабр ајындан мө-
ним баталјонумда иди. Зөнкилана декабрын орталарында
көлмишик. Эмәлијјата кедөндө чох вахт мөн ону да өзүмлө
анарырдым. Чөтин мөгамларда ону өзүмэ эн е'тибарлы да-
јаг, арха билирдим. Мартын 23-дэ рајонун Нөчөфләр көнди-
ни дүшмөндөн тэмизлөдик. Онлары нэтта өз постларына гө-
дөр говуб чыхартдыг. Һөмин дөјүшдө Шабан мөрдликлэ дө-
јүшсө дә, бу онун сонунчу дөјүшү олду...

Бир həфтə бундан габаг аиллєриндєн кєлмишдилєр Шабаны кєрмєжє. Кєрүшүб, ајрылдыгдан аз сонра бу һадисє баш верди. Елє бил ки, шəһид олачағыны дүјмушдулар. Бир һəфтə сонра, мартын 24-дє бғул јолу кєзлєјєн Шабановлар аилєсинє, Загатала рајонунун Ашағы Тала кєндинє Шабанын чєназєси кєтирилди.

Инди бу аиллєјє тєскинлик верєн јалныз єз јерлилєри, Шабанын дєјүшчү достлары дєјил, һєм дє бүтүн зєнкиланлылардыр. Зєнкилан рајонунун Нєчєфлєр кєнди јахынлыгындакы постда өлүм-дирим савашында Шабанын 19 иллик өмрүнє ганлы нөгтє гөјүлдү.

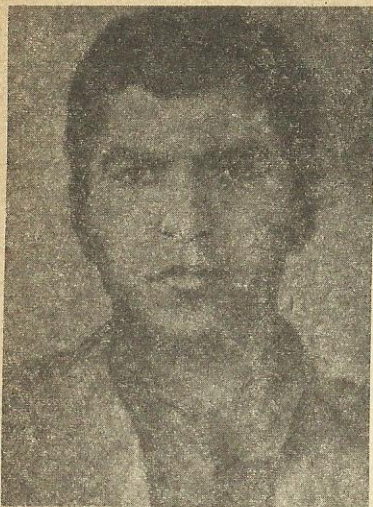
ИШДƏН ГАЈЫДАРКƏН...

Зејналов Дадаш Мухтар оғлу 1949-чу ил ијунун 29-да Зєнкилан рајонунда анадан олуб. Орта мєктəби гуртардыгдан сонра Орду сыраларына хидмэтє кєдиб. 1968-чи илдє Вақы Енеркетика Техникумуна гəбул олунуб. 1971-чи ил дє һəмин мєктəби гуртарыб. Ишлєјє-ишлєјє гијабн јолла Азєрбајчан Иншаат Мүһєндислєри Институтуна дахил олуб. 1978-чи илдє мєктəби гуртаран кими рајондакы ишыг шəбєкєсиндє өз ихтисасы үзрє ишє кириб. Əввэлчє техник, сонра ишє мүһєндис вєзифєсиндє ишлємишдир.

Ишчи вє гуллуғчуларын разылығы илє шəбєкєнин мүдирн сечилмишдир.

Мартын 24-дє шəһэр мэркəзиндє иш үстүндє оларкєн дүшмєнин атдығы топ мэрмисиндєн һєлак олмушдур.

Аиллєли иди.

КӨРПЭЛЭРИ ЈОЛ КӨЗЛЭЈІР

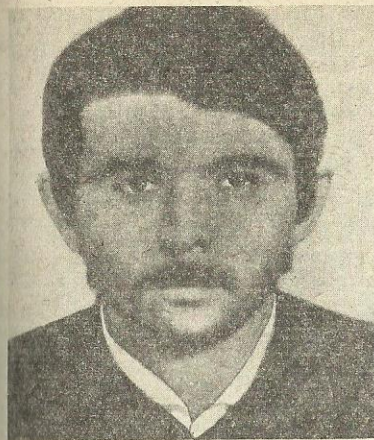
Гулијев Елман Иса оғлу 1956-чы ил августун 25-дә Зәңкилан районунда дунјаја көз ачмышдыр. Ушаглыгыны бу районда кечирмиш, сонра исә Сумгајыт шәһәринә көчмүшдүләр. 1963-чү илдә биринчи синфә кетмиш вә 1973-чү илдә һәмин мәктәбин онунчу синфини битирмишдир. 1974-чү илдә һәрби хидмәтә чағырылмыш вә 1976-чы илдә һәрби хидмәти борчуну јеринә јетирмиш, рајона гајытмышдыр. Әмәк фәалијјәтинә тичарәтдән башламыш, сонра исә иш јерини дәјишәрәк рајон ишыг шәбәкәсиндә ишә кирмишдир.

1993-чү ил мартын 23-дә ишдән гајыдаркән дүшмәнин атдығы топ мәрмисиндән һәлак олмушдур.

Аиләли иди. Үч гызы јадикар галыб.

* * *

...Елман өз иш коллективи арасында бөјүк һөрмәт газанмышды. Нә билмәк оларды ки, амансыз дүшмән Елманын бу көзәл һәјәтыны јарымчыг гојачаг. Новруз бајрамы күнләриндә, мартын 23-дә азғын дүшмәнин атдығы топ мәрмисинин гурбаңы олду.

БАБА ҺИМАЈЭСИНДӘ ЈАШАЈАН ШӘҺИД

Абдуллајев Рамиз Фикрәт оғлу 1966-чы илдә Бақы шәһәри Гарадағ рајонунун Шубаны кәндиндә анадан олуб. Еркән јашларындан атасыны итирән Рамиз ибтидан тәһсилини Хырдалан гәсәбәсиндә бабасынын һимајәси алтында алыр. 1977-чи илин апрел ајындан бабасынын јашадығы Губа рајонунун Гонагкәнд орта мәктәбиндә тәһсилини давам етдириб. 1985-чи илдә орта мәктәби битирдикдән сонра сентјабр ајындан һәрби хидмәтә чағырылыб. 1987-чи илин нојабр ајында һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра 26 Бақы Комиссары адына гојунчулуг совхозунда фәһлә ишләјиб.

1992-чи илин нојабр ајында доғма торпагларымызы ермәни гулдурларындан азад етмәкдән өтрү көнүллү олараг Зәңкилана јола дүшүр.

30 март 1993-чү илдә гәһрәманчасына һәлак олур.

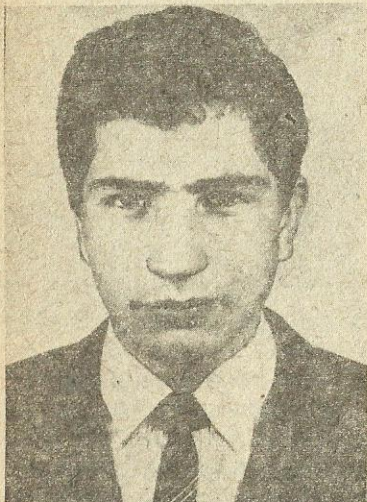
Субај иди.

* * *

...Анасыз вә атасыз бөјүјән Рамизин бабасыкил һалал зәһмәтлә доланырдылар. Гудуз ермәниләрин торпагларымыза басғын етмәсинә, динч сакинләри гәтлә јетирмәсинә вә Киров көтүрмәсинә дөзмәјән Рамиз 1992-чи илин нојабр ајындан көнүллү олараг Зәңкилана кәлир.

Рамиз 10 декабр һадисәләриндә вә Қоллугышлаг әтрафындакы дөјүшләрдә мәрдликлә дөјүшүр. 30 мартда үчүнчү дөфә дүшмәнин гаршысыны рајонун Нәчәфләр кәнди истигәмәтиндә аларкән синәси дүшмән күлләсинә туш кәлир.

JARЫМЧЫГ ӨMYP

Абдинов Сərvər Фəмил оғлу 1974-чү илдə Зəнкилан рəјонунун Алыбəјли кəндиндə анадан олуб. 1981-чи илдə Алыбəјли кəнд орта мəктəбинин биринчи синфинə кедиб вə 1991-чи илдə хəмин мəктəбин онунчу синфини битириб. Сəнəдлəрини Бакыдакы Тичарəт—Коммерсија мəктəбинə вериб ораја гəбул олунуб.

Декабрын 10-да Зəнкилан-да баш вермиш һадисəлəри кəрən Сərvər мəктəбин икинчи курсундан чыхыб, доғма гəрпағы олан Зəнкилана кəлир. О, рəјон һэрби комиссарлығына мұрачиəт едир. Республика һэрби комиссарлығынын чағырыш мəнтəгəсинə кəндəрилик. Орадан исə Сərvəri Əли-Бəјрамлы шəһəриндə Республика Дахили Гошунларынын һэрби һиссəсинə үчəјлыг курса кəндəрирлэр. Тəлим мұддəти баша чатдыгдан сонра о, Зəнкилана кəндəриш алыр.

Субај иди.

* * *

....Мишлэрлə өвлəдларымыз доғма торпағымызын мұдафиəси наминə шəһид олур, киров кəтүрүлүр, минбир əзəбла, ишкəнчөлэрлə өлдүрүлүр, јурд-јуваларымыз јандырылыр, минбир нəвазишлə бəјүттүјүмз, баһар тəрəвəтли балалар күлə дөндəрилик, шəһидлик ағибəтинə дүчар олурлар.

Таныјанлар билир ки, Фəмил киши илə Нəркиз халанын сүфрəси хəмишə дост үчүн ачыг олмуш, јенə дə ачыгдыр, бəрəkəтлидир.

Сərvər, јеничə гəнчөлəјən, һələ үрəјини бирчə гыза ачмаға мачал тапмајан, өвлəд пəјы галмајан јарымчыг өмүрлү гардаш!

Февралын мəшəггəтли чиллəсиндə дүңјаја кəз ачан, ијирми јашына јеничə гəдəм гојан, фачиə илə, мəшəггəтлə дə дүңјасыны дəјишən Сərvər!

Сəни дəјүш мєјданына, өлүм мəнкəнəсинə кəтирən һэрби чағырыш јох, буллур вичданын, вəтəнə мəһəббəтин, торпаға бағлылығын, елə гəјғын олду.

Биз рəјонун Гаракөл дахили гошунлары полкунун хидмəт һиссəсиндə оландə хəмин һиссəнин командир, мајор Əкбər һүсүјевлə кəрүшүб сəһбəт елəдик. О деди:

—Əскəрлərə ајағгабы пəјлајырдыг. Башға рəјондан кəлən бир оғлана чатмады. Сərvər кəтүрдүјү тəзə ајағгабысыны зорла она верди вə деди ки, мən кəһнəси илə һələлик өтүшərəм.

Сərvər Абдинов Шајыфлы, Чанбар, Шəрикан, Нəчəфлэр вə Кəэли кəндлери уғрунда дəјүшлєрдə фəдаилəширди. О, 20 декабрдан Нəчəфлэр истигамəтиндə Ермəнистанын «Ајы дашы» дəјилən посту истигамəтиндə ермəни фашистлери илə үзбəүздə гуллуғ едир, торпағларымызы горујур, зəбт едилмиш кəндлєримизи кери гəјтармағ уғрунда өлүм-дирим мұбаризəsi апарырды.

90 нəфəрдən ибарəт дəјүшчү групу 30 март 1993-чү илдə, сəһэр саат 5-дə ермəни һүчүмунун гаршысыны алмағ үчүн «Ајы дашы» посту истигамəтиндə əкс һүчүма кечирлэр. Топлардан, танклардан, пулемјот вə автоматлардан ачылан атошлэр јағыш кими, долу кими јағыр, дағлар əкс-сəдə верир, санки јер-кəј од тутуб јаныр, ермəни гулдурлара јахшыча диван тутулурду. Дүшмəнин хєјли һэрби сурсаты, техникасы мəһв едилди, јарағлыларын чоху Сərvəрин күллəsi илə сусдурулду.

Сərvər дүшмən постуна лап биринчи кирмək истəјирди ки, сəрраст снајперчи јарағлысы ону чох дəјиг, һəm дə алыншдан нишан алды.

Ахы нијə белə еһтијатсызлыг етдин, нијə гəлəсдин, Сərvər?! Ахы һэр бир дəјүшчү билмəлидир ки, фəтһин, зəфəрин, гəлəбəнин, хошбəхтлијин, сəадəтин ачары еһтијатлы олмағдадыр.

Јахшы ки, садиг вə гєјрəтли дəјүш достларын, мəнəви əмək гардашларын сəни өлүмүн пəнчəсиндən хилас едə бил-

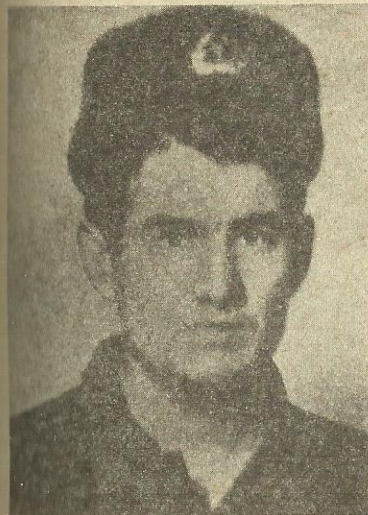
мәсәләр дә, мејидини јағы элинә кечмәкдән хилас едә билдиләр. Јохса бу, өлүмүндән даһа дәһшәтли оларды...

Дөјүш достларын, чәбһә гардашларын гоһумларындан артыг гајғына галдылар. 4—5 км-лик сылдырым гајалардан, таты мешәләрдән кечириб кәтирмишдиләр сәни доғма Алы-Бәјли кәндинә! Әһсән белә достларына!

Зәнкиланлы Елчинин, Гәбәләли Ваһидин вә башгаларынын өлүм ајағында сәнә көстәрдикләри гајғынын гижмәти өлүмүжәкәлмәздир.

Дәфинин тәнтәнәли бир мәрәсими хатырладырды. Миндөрлә һәмјерлиләрин — мәктәблиләр, валидејнләр, гонаглар, мүәллимләрин, рајон рәһбәрләри, вәтәнпәрвәр сојдашларын, дөјүш достларын санки накам тој вә вида көрүшү мәрәсими-ни бирләшдирәрәк тәнтәнә илә гејд едирдиләр.

ГЫРЫЛАН АРЗУЛАР

Бағыров Вүгар Набил оғлу 6 ијун 1970-чи илдә Зәнкилан рајонунун Кечикли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Зәнкилан шәһәр орта мәктәбини гуртарыб. һәмин илдән сә-нәдләрини Бақыдакы 188 сә-жәли техники пешә мәктәбинин радио-телемеханика курсуна вериб. 1988-чи илдә һәрби хидмәтә чағырылыр. һәрби хидмәти баша вурдугдан сон-ра рајон су истисмары идарә-синдә електрик ишиндә ишлә-мишдир.

1992-чи илин феврал ајында «Н» һәрби һиссәсинә чағыры-лыр. 1993-чү ил мартын 22-дә ермәни гулдурларына гаршы дөјүшдә...

Аиләли иди. Бир өвләдә јадикар галыб.

* * *

...Вүгар тәпәрли оғул иди. Лап ушаглыгдан чылғынлығы, инадкарлығы илә сечиләрди башгаларындан. Кечикли кәнди-нин нүмунәви аиләләриндән бири кими танынан Набил киши илә Сәлтәнәт ананын бөјүдүб боја-баша чатдырдығы 9 өвлә-дин һеч биринә бәнзәмирди Вүгар. Өзүндән бөјүк 5 бачысы, 3 гардашы, дүнјалар гәдәр севдији валидејнләри дә аиләнин сөн бешијянин һәр истәјинә сөзсүз әмәл етмәјә бир нөв адәт етмишдиләр. Аилә үзвләринин инадкар, дәчәл ушаг кими та-ныдыглары Вүгары исә башы үстүндән өтән илләр чох дәјиш-мишди. Характерчә мәрд, горхмаз, рисг етмәји севән Вүгар бир гәдәр дә јеткинләшмиш, гочаг бир икид олмушду.

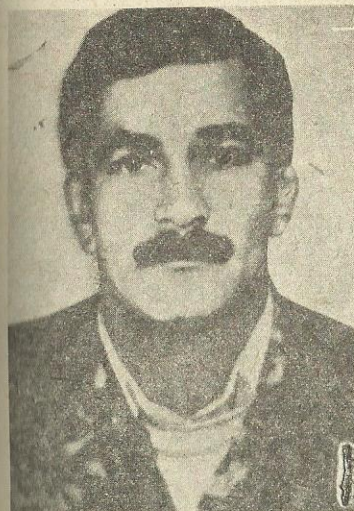
1992-чи илин февралында Милли Ордунә чағырылды. Ојиннә Милли Ордунун палтарыны кејиниб, чижиннә автомат пәдыгы күнү өмрүнүн ән әзиз күнү санды. Илк күнләрдәнчә

өзүнүн чевиблиги, гочагылыгы илэ сечилэн дөјүшчүлөр ара-сында, һөрмәт газанды. Аз мүддәттә ән чәтин әмәлијјатларын иштиракчысы олду. Фәгәт гары дүшмән Вүгара аман вермәди. 1993-чү илин 22 март күнү Вүгарын сон дөјүш күнү олду. Үч дост — Кәнд Зәнкиландан олан Наиб, Рәбәнли Азәр, бир дә ушагылыгыны Әскулүм дагынын аллы-күллү ојлагларында кечирән Вүгар Бағыров тәһлүкәли дүшмән мөвгејинә кәшфијјата кетмишди. һәмин күн илк саатлар әмәлијјат уғурла јеринә јетирилди. Бирдән дүшмән дујуг дүшдү. Әввәл Наиб јараланды. Азәр јаралыја көмәк етдијиндән Вүгар тәкбашына гисас алмаға тәләсди. Достунун һајыфыны алды. Ләкин...

...Мәрд, горхмаз Вүгарымызын чәсәди 8 күн мурдар ермәниләрин әлиндә галды. Чох чәтинликләрдән сонра мартын 30-да ону Киров кими дәјишдириб чәсәдини доғма кәндләринә кәтирдиләр. Севдији ојлаглар гојнунда әбәди јухуја далды Вүгар.

Вүгар өмрүнүн ән көзәл чағында һәјата әлвида деди. Вәтән-торпағыны азад, хошбәхт көрмәк она гисмәт олмады. Шүкүр ки, өзүндән сонра бир нишанәси, бојуну һәлә дојунча көрә билмәдији, севә-севә охшамајачағы, «ата» чағырышына һеч вахт чаваб вермәјәчәји тәк јадиқары—Сәид баласы галды...

ЗАҺИД КИЧИК ТОЈ МӘЧЛИСИНӘ ҲАЗЫРЛАШЫРДЫ

Һүсејнов Заһид Искәндәр оғлу 1956-чы илдә Зәнкилан рајонунун Дәлләкли кәндиндә анадан олуб. Дәлләкли кәнд сәккизиллик мәктәбини битирдикдән сонра колхозда фәһлә ишләмишдир. 1974-чү илдә һәрби хидмәтә кетмишдир.

Рајондакы 65 нөмрәли СМД-дә фәһлә ишләјирди.

1991-чи илин декабр ајындан көнүллү олараг Ордуја јазылыб. Рајонун сәрһәдјаны кәндләри олан Ағкәнд, Газанчы вә Чанбар кәндләриндә кәдән дөјүшләрдә иштирак едиб.

Апрелин 3-дә икинчи дәфә Чанбар кәнди әтрафында кәдән дөјүшләрдә дүшмәнин атдығы минаят гәлпәси Заһидә түш кәлди...

Аиләли иди. Дөрд ушағы јадиқар галыб.

* * *

...Заһид Зәнкиланда јарадылмыш әрази мүдафиә баталјонунун гарангушларындан иди. Әз шүчәәт, горхмазлыгы, чәсарәти илә һәм достларынын, һәм дә командирләринин дәрин һөрмәтини газанмышды. Онун сәси һәмишә дөјүшүн гајнар нөгтәләриндән ешидилирди. Ән бөјүк арзусу халгымызын дүшмән үзәриндәки гәләбәсини көрмәк иди. Әфсус ки, гәләбә севинчини јашамаг икид елоғлумуза гисмәт олмады...

Кечән илин апрелиндә Газанчы кәнди уғрунда ағыр дөјүшләр кедирди. Азғын дүшмәнләрлә гејри-бәрәбәр дөјүшдә он бир нәфәр дөјүшчүмүз мүһасирәјә дүшмүшдү. Бу хәбәри Заһидин дәстәсинә чатдырдылар. О өз дөјүшчүләри илә гулдурларын мүһасирәсини јарды, дүшмәни кери чәкилмәјә мөчбур етди.

Бу арыг, балачабој оғланда Вәтән намусу, ел гејрәти күчлү иди. Ел шәнликләринин јарашығы иди. Заһид бә'зән елә һәвәслә, шөвглә охујурду ки, ешидәнләр мәттәл галырдылар. Бир дә көрүрдүн ки, сәнкәрдә дә ширин-ширин охујур.

Шәһидләр хијабанында Заһиди торпаға тапшыранда достларындан Рәшид һәсәновун үрәк јапғысы илә дедијини хатырлатмаг истәрдик:

— О, достларыны чанындан артыг севирди. Елә бир дөјүш әмәлијјаты олмазды ки, Заһид дәстәси илә өндә вурушмасын. Ағкәнд угрундакы вурушмада сумгајытлы Елдары алнындан вурмушдулар. Заһид јағыш кими јаған дүшмән күлләси алтында һәјатыны тәһлүкәдә гојду, дөјүшчү достунун мејитини сәнкәрдән чыхарараг дүшмән әлине кечмәсинә имкан вермәди.

Заһид һәм дә достларыны оғланларынын кичик тој мәчлисинә топламаг истәјирди. Амма амансыз өлүм имкан вермәди. О, һәјат јолдашы, 26 јашлы Тәһфәни һәјат мејданында тәк гојду. Бир даһа күләрүзлү өвладлары:—Сәидә, Гәнчә, Јашар вә Садиг ата нәвазишини, ата гајғысыны һисс етмәјәчәкләр.

Кичик оғлуна Садиг ады гојмушду Заһид. Елә бил ки, бу адла Вәтәнә, доғма елине садиглијини бир даһа сүбут етмәк истәјирди.

Достлар арасында јерин көрүнүр, Заһид!

Һәммин матәм күнүндә Заһидин дөјүш јолдашлары Әждәр Һүсејнов, Вүгар Һүсејнов, Тофиг Аллаһвердијев, Пәрвиз Һәсәнов вә Мәммәдаға Искәндәров анд ичдиләр ки, дүшмәндән гисасыны алачаглар.

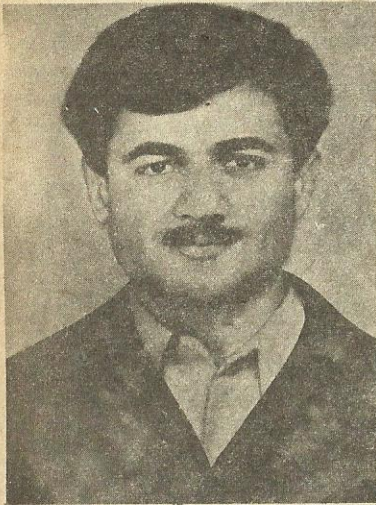
Беш илдән артыгдыр ки, Зәнкилан торпаглары Зәнкилан икидләринин ганы илә јоғрулур. Һәр дамла гандан бир икид бој көстәрир. О икидләр Ермәнистанла һәмсәрһәд әразимизи көз бәбәји кими горујублар. Декабрын 10-а гәдәр синәләри олан јердә күрәкләри күллә көрмәјән мәрд вә чәсур оғулар бир гарыш да олсун Вәтән торпағыны јағы тапдағына ыермәјибләр.

Декабрын 10-да рајонда јаранмыш кәркинликдән сонра исә дүшмән бу фүрсәти әлдән вермәди. Бир нечә кәндләримизи зәбт едиб, динч сакинләри гәтлә јетирди, кәндләри вилан гојду. Һәммин кәндләр һәлә дә дүшмән әлиндәдир.

Апрелин 10-да дүшмәнләрин рајонун Коллугышлаг кәнди истигамәтиндән һүчума кечмәк чәһди боша чыхмыш, һәтта өз постларындан хејли кери отурдулмушдур. Дүшмәнин Һәнд, Сав вә Килсә кәндләри тамамилә дағыдылыб јандырылмышдыр. Онларча дүшмән мәнв едилмиш, гәнимәт кими дүшмәндән бир танк, бир ЗТР, ики топ, бир нечә автомобил вә хејли автомат силаһлары әлә кечирилмишдир.

Тәәссүф ки, бу дөјүшдә иткиләримиз дә олмушдур. Үмумијјәтлә 10—11 апрел күнләриндәки дөјүшләрдә 11 икидимиз шәһид олду. Онларын арасында Горхмаз, Сәрван, Маариф, (Әли-Бајрамлы шәһәри), Мүшфиг, Низами (Баки шәһәри), Надир, Мәһәррәм, Вүгар, Ханлар, Рөвшән (һәр икиси Виләсувар рајону) вә Елшән кими икидләр өз ганлары баһасына торпагларымыза тәчавүз едән дүшмәнләрин голгаһадларыны өз гулдур јуваларындача вуруб сындырдылар. Һәммин күн бүтүн зәнкиланлылар әмин олдулар ки, белә икидләрлә Вәтән һеч вахт басылмаз. Декабр ајында исә һеч нәдән торпагларымызы дүшмәнә верән һәр бир адам чинајәт дашыјачаг вә халг гаршысында чаваб верәчәкдир.

ГОРХМАЗ БУ ТОРПАҒЫН ОҒЛУ ИДИ...

Аллаһвердијев Горхмаз Баһадур оғлу 1973-чү илдә Зәнкилан районунда фәһлә аиләсиндә анадан олмушдур. 1988-чи илдә Зәнкилан шәһәр сәккизиллик мәктәбини гуртарыб сәнәдләрини райондакы 144 нөмрәли техники пешә мәктәбинә вериб. Мәктәби баша вурдугдан сонра 1991-чи илин мајында һәрби хидмәтә чағырылыр. Хидмәти борчуну районун дөјүш постлары олан Гүјүдәрә, Хәштаб, Рәздәрә, Коллугышлаг вә Губадлы районундакы Башарат кәнди әтрафында кедән ағыр дөјүшләрдә јеринә јетирирди. Нөвбәти дөјүш тапшырығына кедәркән апрелин 10-да гәһрәманчасына һәлак олур.

* * *

...Һәммин кечә Коллугышлагдакы вә Гафан районунун һәнд вә Саф кәндләриндәки дөјүш постлары уғрунда өлүмдирим дөјүшү кедирди. Чүнки бу постлар алынардыса, онлар јахын олан Коллугышлаг, Рәздәрә, Шатарыз вә Шәфибәјли кәндләри топлардан, танклардан вә «град»лардан раһат атәшә тутула биләрди. Вә белә бир ағыр дөјүшдә кери чәкилмәк мәғлубијјәт демәк иди. Анчаг нә Горхмаз, нә дә онун јарагдашлары дүшмәнә аман вермирди. Дөјүшчүләримиз ермәниләри нәинки постдан, һәтта кәндләрдән говуб чыхартдылар. Дүшмәнин бир топуну вә бир танкыны әлә кечирдиләр. Горхмаз һәм дә бир ермәнинин мурдар чәсәдини атдығы гумбара илә көјә совурду. Онун автоматыны исә көтүрүб чиј-

нинә атды. Гәнимәт кими әлә кечирдикләри танкын үстүнә миниб: «Севинин, гардашлар! Дүшмәнин өз јарағынын өз башында чатламасына аз галыб!... Лап аз...» дејиб, әлиндәки автоматы јухары галдырды. Анчаг узагдан ону нишан алмыш ермәни снајперинин атдығы күллә Гормазы јаман јердә јахаллады. Онун сәсинин кәлмәдијини көрән әмиси оғлу Елхан она тәрәф атылды. Анчаг артыг кеч иди. Јағы дүшмәнин атдығы күллә Горхмазын боғаз һиссәсиндән дәјмишди. Елә бу ан дүшмәнин атдығы икинчи күллә Елханын чијиндән дәјди. Достлары Горхмазын вә Елханын интигамыны алмаг үчүн дүшмәнин үстүнә һүчум чәкиб, Горхмазы вуран дүшмәни мәһв етдиләр. Дүшмәндән тутарлы интигам алдылар.

Дүшмән күлләси Горхмазы һәјатдан апарды. Елханы исә ағыр вәзијјәттә һәрби госпитала чатдырдылар.

Аиләдә өвладлардан (үч гардаш: Горхмаз, Сәрдар, Иса вә бир бачы Мәһпарә) ән бөјүјү олан Горхмаз бүтүн инамлара, үмидләрә дајаг олуб ата үрәјиндә.

Сөһбәт заманы Горхмазын атасы Баһадурун дедикләриндән:

— Инана билмирәм ки, Горхмаз бир дә әлинә силаһ көтүрмәјәчәк, дөјүшә атылмајачаг. һәрдән ата-бала зарафатлашырдыг. Анчаг инчимәздик бир-биримиздән. Дејирдим ки, мұһарибә гуртарсын, сәнә тој едәчәјик. О да утанар, пәртәрди бу зарафатдан. Дејәрди ки, һәлә тој вахты дејил. Бүтүн Гарабағдан ермәниләрин көкү кәсилмәјинчән евләнән дөјүдәм. Нә дејим, валлаһ, мәнә тәсәлли будур ки, оғлум Горхмаз торпағымыз уғрунда һәлак олду.

АҒЛАМА, АНА!

Мехрәлиев Мүшфиг Әждәр оғлу 1970-чи ил феврал аянын 13-дә Зәнкилан рајонун Нәчәфләр кәндиндә доғулуб. 1987-чи илдә Шайыфлы кәнд орта мәктәбини гуртарыб. 1988-чи илин мајындә һәрби хидмәтә чағырылыб. Рус ордусунда икииллик хидмәти баша вуран Мүшфиг өз кәндләринә гајыдыр, көнүллү олараг, Милли Ордунун әскәрләри илә сәрһәддә дөјүшләрдә олуб.

1990-чы илдән рајон дахили ишләр шө'бәсиндә ишә кирмишди.

Субај иди.

* * *

...Нәчәфләр кәндиндә Роза ананын үчүнчү оғлу олду. Адыны Мүшфиг гојду. Бөјүјүб кишиләшди. Бөјүклү-кичикли кәнд адамлары, хүсусилә балача ушаглар һәр дәфә анаја «Әждәр дајынын икид оғлу» һаггында данышанда ананын үзүнә ән хош бир тәбәссүм гонурду.

Сонра Роза ана оғлуну шәһәрә кәндәрмишди. Ајрылыға дөзмүшдү, «гој оғлумун икиси дә шәһәрдә бөјүк елм охусун», демишди.

Ајлар кечмиш, оғул кәнд үчүн дарыхмышды. Кәндә кәлмиш вә илк сөзү бу олмушду: «Мән кәнд үчүн доғулмушам, шәһәрдә гала билмирәм». Роза ана нә дејәчәјини билмәмишди, оғлунун үзүнә баха-баха галмышды, дәдә-баба очағындан, јахын гоһум-әгрәбанын көмүлдүјү бу јерләрдән ајрылмаг истәмәјән Мүшфигин үзүндән өпмүшдү.

...Ермәниләрин һоғгабазлығы кими ортаја атылмыш бу Гарабағ мұнагишәсинин бир учу Зәнкилана кәлиб чыхмыш-

ды. Гафан тәрәфдән дә рајонун әразисини һәр чүр силаһ нөвәриндән атәшә тутурдулар. Сон күнләр һадисәләр сәрһәдјаны кәндләримиздә даһа да шиддәтләнирди. Мүшфиг, бу һадисәләрә дөзмәјиб, көнүллү олараг ордуја јазылыр. Гардашы Илһам да онун јолујла кедир. Бир нечә ајдан сонра, 1990-чы илин августундан Мүшфиг дахили ишләр шө'бәсиндә ишә көтүрүлүр вә сәрһәдјаны кәндләримиздә пост хидмәтиндә дурур. Сејидләр, Шайыфлы, Шатарыз вә Нәчәфләр кәндләри әтрафында кәдән дөјүшләрдә иштирак едир.

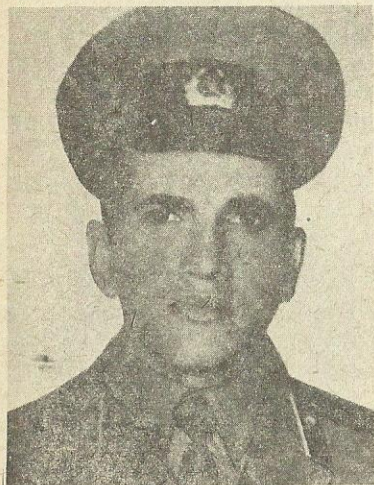
Мүшфигин нөвбәти дөјүшү апрелин 10-да олур. Һәмин күн дүшмәнә ағыр вә сарсыдычы зәрбә ендирирләр. Тәәссүфки Мүшфиг һәмин дөјүшдә ағыр јараланыр. Үч күн әрзиндә дөјүш достлары дағлары, дашлары, мешәләри ахтарсалар да ону тапа билмирләр.

Ермәниләрлә рабитә әлагәсинә кирдикдә бәлли олур ки, Мүшфигин мејиди онлар тәрәфдәдир.

Апрелин 14-дә саат 12-дән рајон мәркәзинин јолајрычында дахили ишләр шө'бәсинин гаршысында онларча адам топлашмышды. Үрәји дөзмәјәнләр дә бу елин һарајына чыхмышдылар.

Нәһајәт, узун данышыглардан сонра Мүшфиг вә ондан башга да ики мејид кәтирилир. Ана исә оғлунун сағ кәлмәјини көзләјирди...

АНАМЫН КӨЗҮ ЖОЛДАДЫР

Çəfəров Сəрван Гүдрət оғлу 18 ијун 1972-чи илдə Зəн-килан шəһəриндə анадан олуб. 1989-чу илдə шəһəрдəки бир нəмрəли орта мəктəби гуртармышды. 1991-чи илдə рус Ордусу сыраларына кəдиб. Гəрби хидмəти баша вурдугдан сонра рəјона гəјыдыб.

Вəтəнинə гəјыдан кими рəјон дахили ишлэр шə'бəсиндə ишə кириб. Бир нечə дəфə рəјонун дəјүш зоналарында — Шəјыфлы вə Шатарыз кəндлэриндəки дəјүшлэрдə иштирак едиб. Сонунчу дəјүш эмəлијјатында гəһрəманчасыни хəлак олмушдур.

Субај иди.

* * *

...Сəрван дава мəјданындан гəјыдырды. Онунла тəсəдүр фəн таныш олдуғ, хəјли сəһбət етдик. Мəним гардашым да нəмин дəјүшлэрдə иштирак едирди. Ондан мə'луматымыз јох иди. Сəрван хəјатынын эн кəркин сəһнэлэрини, башына кəлэн ганлы хадисэлэри хатырлајарағ далғын, фикирли кəзлэријлə мəнə бəхыб деди:

— Сон бир нечə күндүр евимизин хəсрəтини чəкирəм. Нə гəдэр ку постда идим, неч дарыхыб елəмирдим. Мүһарибə мəјданы гəрибə јердир. Орада адам хəјатыны дəјишир. Кəзэл күнлэри гəдрини дава заманы билирсən. Вурһавур башлағанда анчə бирчə шəји дүшүндүрсən: дəјирсən гəбағыма чыккан дүшмəни гəлэб чатам ки, чаным саламат галсын...— Бир

аз сусуб сонра əлава елəди.—Ев үчүн, анам үчүн јаман дары-хырам, инди онун көзү јолдадыр јəгин ки.

Мэн она тохтаглыг вермэк истəдим:

—Үрəјини неч сыхма! Рəјонда һамы дəјир ки, сən вəтəн гəһрəманысан. Бу сөзү һамы дəјир. Анан да өз елинин ичиндəдир.

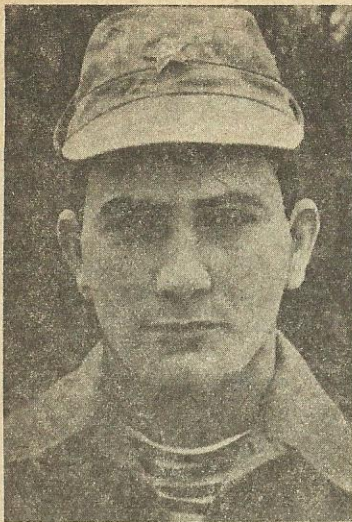
О күлэ-күлэ чаваб верди:

— Сағ олун, гардаш, чох разыјам! Ики күндən сонра дəјүшə гəјыдачам.

Тəссүф ки, апрелин 10-да олан һүчүмдан Сəрван вə бир нечə дəјүш достлары кери гəјытмадылар..

Апрелин 14-дə мəјидлэр дəјишдирилмəsi заманы Сəрванни да мəјиди кери алынды.

СЕВМЭК, ГОРУМАГ...

Абышов Вугар Абасгулу оғлу 1970-чи илдә Зәнкилан районунун Алыбәјли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Алыбәјли кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Сонра колхозда кезәтчи ишләјиб. 1988-чи илдә кечмиш Совет Ордусу сырларына кедиб. Һәрби хидмәтдән гајытдыгдан сонра јенә колхозда фәһлә ишләјиб. 1993-чү илин јанвар ајында район һәрби комиссарлығы тәрәфиндән райондакы дөјүш баталјонуна чағырылыр. Онуң дөјүш јерләри Афғәнд, Шүкүратаз вә Шајыфлы кәндләри олмушдур.

Апрелин 10-да дүшмән ордусунун Коллугышлаг кәндиндә маркән гәһрәмәнчасына һәлак олмушдур.

Субај иди.

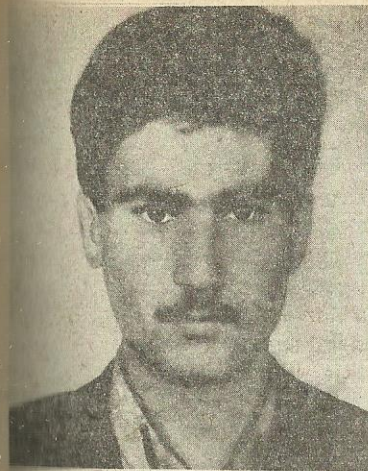
...Вугар һәрби хидмәтдә өзүнү сон дәрәчә чевик вә идманчы кими кәстәрмишди. Вугаркилин евиндә оlanda бачылары Фирәнкиз вә Севилин дүзәлтдикләри айлә албому вә ситәсијлә Вугарын Гырғызыстан Республикасында кечмиш әскәрлик һәјаты илә дә таныш олдум.

Һәмин албомда һәрби һиссәнин она вердији ики идманчы дипломуну көрдүм. 70 кг. чәки дәрәчәсиндә самбо күләшиндә вә 80 кг. чәкидә дашгалдырма јарышларында икинчи јери тутдуғуна көрә верилән дипломлар иди.

Вугарын анасынын көз јашлары гурумаг билмир. Ани зүмзүмә илә ағлајырды.

Бәс сон һадисә нечә олмушдур? Апрелин 10-да азғын дүшмән Коллугышлаг кәндинә һүчума кечир. Һүчум заманы дүшмәнә лајигли чаваб верилир. Биз тәрәфдән чохла јараланан блур. Вугар 3 јаралыны ағыр вәзијјәтдә дөјүш нөгтәсиндән чыхардыр. Нөвбәти дәфә јаралыны чыхардаркән дүшмән күлләсинә туш кәлир.

23 јашы һәлә тамам олмајан Вугарын чәназәси райондакы Шәһидләр хијабанында торпаға тапшырылыр.

АРЗУСУ КӨЗҮНДӘ ГАЛДЫ

Сәрханов Низами Исрафил оғлу 1968-чи ил апрелин 29-да Нефтчала районунда анадан олуб. 1972-чи илдә аңләләри Бакыја көчүр. Низами Түркан кәндиндәки 256 №-ли орта мәктәбини битириб 1985-чи илдә Бакы шәһәр 56 нөмрәли техника пешә мәктәбинә гәбул олунур. 1988-чи илдә Бакыдакы 1 №-ли ајаггабы фабрикинә ишә кирир.

1992-чи илин декабрында ермәни ишғалчыларынын торпагларымызда төрәтдикләри вәһшиликләрә дөзә билмәјиб. Низами дә Зәнкиланын сәрһәдјаны кәндләринә хидмәтә кәшүр.

1993-чү ил апрелин 10-да дүшмәнләрлә дөјүшдә һәлак олунур.

Субај иди.

...Илләр өтүр, шәһидләрин сајы артыр.

Низами Сәрхановун 24 јашы апрелин 29-да тамам олағанды. Ад күнүнү евләриндә тәнтәнә илә кечирмәк фикриндә булан Низами бу истәјинә чата билмәди. Арзусу көзүндә галды. Апрелин 10-да Рәздәрә кәнди әтрафында кедән өлүм-диһим мүбаризәсиндә Вәтән, торпаг ешгилә дөјүнән үрәји јағын күлләсинә туш кәлди...

БИЛЭСУВАРЫН ДӨРДҮНЧҮ ШӘҺИДИ

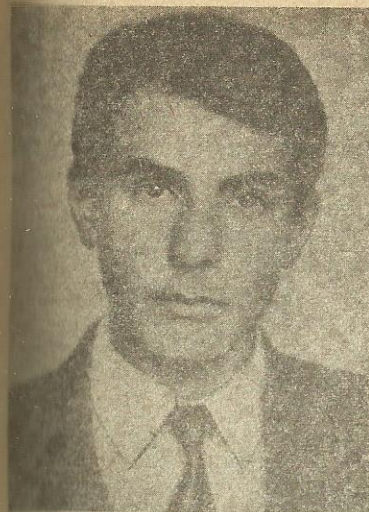
Бәдилов Рөвшән Әлихан оғлу 1972-чи илин декабрында Биләсувар районунда анадан олуб. 1980-чи илдә Низами адына орта мәктәбә дахил олуб. 1988-чи илдә һәммин мәктәбин сәккизинчи синфини битириб, сәнәдләрини Биләсувар шәһәр 146 сажы техники пешә мәктәбинә вериб.

1991-чи илдә орада електрик-газ гәйнагчысы курсуну битириб. Шәһәрдәки тәмир-тикинти идарәсиндә өз ихтисасы үзрә ишләмишдир.

1992-чи илин апрел ајындан һәрби хидмәтә кетмишдир. Республика Дахили Гошунлары бөлмәсиндә хидмәтә башлајыб. 1992-чи илин декабрындан Зәнкилан бөлкәсинә көндәрилиб. 1993-чү ил апрелин 11-дә дүшмәнләри Зәнкилан торпағындан говуб чыхардаркән гәһрәманчасына һәлак олмушдур.

Субај иди.

...Доғма торпағларымызда кедән муһарибә гәһрәман оғуллар јетишдирир. Бу икидләр арасында Зәнкилан торпағы уғрунда вурушмуш бир нечә Биләсуварлы оғлан да варки, артыг онлардан дөрдү бу күн шәһид кими танынмышлар. Рөвшән Зәнкилан торпағында шәһид олмуш биләсуварлы кәңчләрден дөрдүнчүсү иди.

НӨВБӘТИ ДӨЈҮШДӘ...

Гафаров Ханлар Исбәт оғлу 18 нојабр 1973-чү илдә Биләсувар районунун Исметли кәңдиндә анадан олуб. 1981-чи илдә биринчи синфә кедиб. 1991-чи илдә орта мәктәби битириб. 1992-чи ил мартын 9-да һәрби хидмәтә чағрылыб. Елә ил күндән Республика Дахили Гошунлары Командасынын «11» һәрби һиссәсиндә хидмәтдә олуб. 1992-чи илин декабр ајынын ахырларында Зәнкилан бөлкәсинә көндәрилиб. Бир нечә дөфә дөјүшләрдә дүшмәнлә үзбәүздә мәрдликлә дөјүшмүшдүр.

1993-чү ил апрелин 10-да Ханларын сонунчу дөјүшү олдур.

Субај иди.

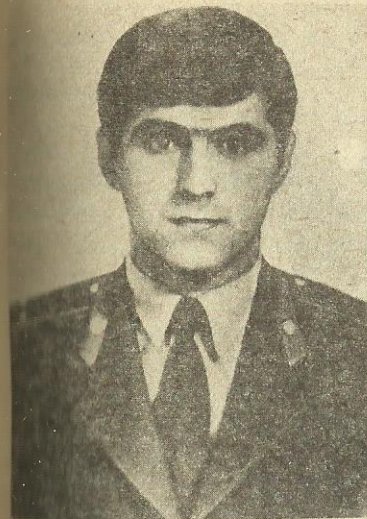
Әла снајперчи олдуғуна көрә, ән мүрәккәб әмәлијјатларда, ән чәтин дөјүшләрдә иштирак едирди. Командирин дөфәләрдә тәшәккүрүнү алмышдыр Ханлар. Ханлар нөвбәти дөјүшдә ағыр јараланса да, сон күлләсинә гәдәр вурушур. Автоматы сусанда исә дүшмән онун өлмүш олдуғуну зәин едиб. На биләјдиләр ки, Ханларын јерлиси Рөвшән вә зәнкиланлы Әңдәр онлары пусгуда дуруб көзләјирдиләр. Онларын сәрраст атәшләри бир нечә дүшмәни јерә сәрмишдир.

Ханлар јолдашларынын атәш ачдығыны көрүб ирәлилә-

мәк истәркән сағ аҗағы јериндән тәрпәнмир. О, ағыр јараланмасына бахмајарағ, башга әскәрләрлә биркә јенидән дөјүшә атылып.

Нөвбәти дөјүш мејданында алдығы күллә јарасы даһа ағыр иди. Достлары ону јахындакы сәнкәрә чәкдиләр. Она илк јардым көстәрдиләр. Амма артыг кеч иди, чохлу ган итирмиш Ханлар гәһрәманчасына һәлак олду.

Г А Н Ы Н Ы Д У Ш М Ә Н Л Ә Р Д Ә Н А Л С А Д А...

Исмајылов Маариф Атакиши оғлу 1964-чү ил февралын 24-дә Салјан рајонунун Гарачала гәсәбәсинин Пејк кәндиндә анадан олуб. 1971-чи илдә Әли Бајрамлы шәһәр 9 №-ли орта мәктәбинин биринчи синфинә кетмишдир. 1981-чи илдә һәмин мәктәбин онунчу синфини битирмишдир. Орду сырларына кетмишдән габаг Әли Бајрамлы шәһәр мұһафизә идарәсиндә көзәтчи (кечә полиси) ишләмишдир. Һәрби хидмәти 1984-чү илдә Горки шәһәриндә баша вурдугдан сонра Әли-Бајрамлы шәһәринә гајыдыр.

1984-чү илдә милис мәктәбинә гәбул олмаг үчүн Ленинград шәһәринә кедир. Гејдијјат вәрәгәси олмадығындан ону мәктәбә көтүрмүрләр.

Сонра комсомол путјовкасы илә үч ајлыг Краснојарск шәһәринә кедир. Елә орада милис мәктәбиндә имтаһаны мұвәфәғијјәтлә вәрәрәк гәбул олунур. Һәмин мәктәби гуртарыб Әли-Бајрамлыја гајыдыр. Бир нечә ај ишсиз галдыгдан сонра Дахили Ишләр Назирлијинин сәрәнчамы илә Зәнқилана вәндорилир. Тәјин олунан вахтдан Минчиван гәсәбәсиндә саһо мұвәккили ишләјирди. Полис лејтенанты иди.

1992-чи илин декабр, 1993-чү илин март һадисәләриндәки дөјүшләрдә иштирак едиб. 1993-чү ил апрелин 10-да дөјүш амалијјатларыны јеринә јетирәркән иткин дүшүр вә апрелин 20-дә ермәниләрлә узун данышыгдан сонра чәназәси алынып Әли-Бајрамлы шәһәринә апарылып.

Субај иди.

...Алтынчы илдир ки, Вәтән өзүнүн ағыр вә дөзүлмәз күнләрини јашајыр. Республикамыз ган ичиндәдир. Һәр тәрәфдән республикамыза басғын едән азғын дүшмән бир нечә шәһәр вә районлара, кәндләрә тәчавүз едиб торпагларымызы зәбт етмишдир. Тәчавүзә мә'руз галан районларын арасында Зәнкилан району да вардыр ки, онун да бир нечә кәндинә ер-мәни ордусу нәзарәт едир.

Дүшмән 1993-чү ил апрелин 10-да районумуза нөвбәти һүчумуну Рәздәрә вә Коллугышлаг кәндләриндән башламышдыр. Мәрд вә чәсур дөјүшчүләримиз онлара синә кәрәрәк лајигли чавабларыны вермишләр. Һәмин дөјүшләрдә районун полис шө'бәсинин ишчиләри дә фәал дөјүшмүшләр. Дөјүш заманы иткиләримиз дә олмушдур. Һәмин иткиләримиздән бири Әли-Бајрамлы шәһәриндә јашајан вә район полис шө'бәсиндә саһә мүвәккили ишләјән лејтенант Маариф Исмајылов иди.

Биз район полис шө'бәсиндә оlanda шө'бәнин рәиси С. Сәфәровун дедијинә кәрә Маариф рәһбәрлик етдији бүтүн саһәләрдә низам-интизам јаратмышды. Јолдашлары ону севир, һөрмәт едирдиләр. Гыса вахт эрзиндә һамынын һөрмәтини газанмышды. Ән чәтин, ағыр анларда белә өзүнү итирмирди. Лакин мин тәәссүф ки, апрелин 10-да дүшмәнә гаршы мүбаризә апараркән о, ағыр јараланыр. Бир нечә күн дөјүш постунда јаралы вәзијәтдә галыр. О, мешәликдә өз торпагымыза гајытмаг әвәзинә азыб дүшмән тәрәфә кедир. Әсир дүшә биләчәјини кәрән Маариф өз күлләси илә өзүнү өлдүрүр. Дүшмән исә Маарифин өлү чәсәдини гәнимәт кими көтүрүр. Узун данышыглардан сонра апрелин 20-дә онун мәјиди алыныр.

Зәнкилан торпагында шәһид олмуш икид вә гәһрәман оғлумуз, полис лејтенанты Маариф Исмајылов Әли-Бајрамлы шәһәриндәки Шәһидләр хијабанында үјүјүр.

АЛАДИНИН ИЛК ШӘҲИДИ

Оручов Елшән Зүлфүгар оғлу 1974-чү илдә Зәнкилан районунун Аладин кәндиндә анандан олуб. 1991-чи илдә Вәнәт-ли кәнд орта мәктәбини битириб. Мәктәби гуртаран кими сәнәдләрини Бақы Дөвләт Университетинин һүгүг факултәсинә вериб. Мәктәбә гәбул ола билмәјиб вә 1992-чи илин октябрында мәрби хидмәтә чағырылыб. Хидмәти борчуну әввәлчә Ағдәрә районунун Чылдыран, Мейманә кәндләриндәки дөјүшләрдә вә сонралар Зәнкилан районунун «Ајы дашы» дејилән јериндә вә Шәрикан кәнди әтрафындакы дөјүшләрдә јеринә јетириб.

...1993-чү ил апрелин 11-дә, өмрүнүн он доггузунчу баһарында...

Субај иди.

* * *

...Дәрд дүзүлүб дәрд даһынча. Нечә-нечә оғулары үдур торпаг. Әлим гәләм тутмур јазмаға. Индијә гәдәр онларча шәһид һаггында гәзетләрдә јазыларым чыхыб; «Зәнкилан шәһидләри» адлы фото-плакатын һазырланмасы үчүн чохла мә'луматлар топламышам. Инди исә дилим јас јериндә Зүлфүгар дајы илә сәһбәтдә топуг вурурду. Һәмин күн бу јазыны јазә билмәдим. Гәрәра алдым ки, сабаһ јазым.

Мүгәддәс вәтәнимизин азадлығы вә бүтөвлүјү уғрунда ганлы дөјүшләр давам едир. Доғма кәнд-кәсәк уғрунда гејрәтли вәтән оғулары шәһид олур. Мүһарибә узандыгча, шәһидләримиз дә чоһалыр вә бу иткиләрин һәр биринин көјнәр-

тиси, агрысы намымызын үрәжиндән кечир. Белә шәһидләр дән бири дә Елшән олмушдур.

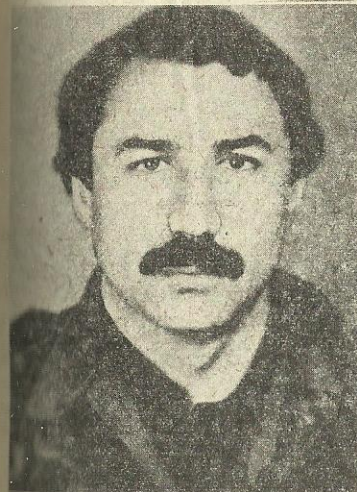
«Елшән шәһид олуб»—дедиләр, инанмадым. Чүнки апрелин илк күнләриндә дахили гошунлар командасынын рајонумуздакы «Н» һәрби һиссәсинин командири, мајор Әкбәр һүсүевлә бир отагда, дөјүшләр барәдә сәһбәт едәркән онула көрүшмүшдүк. «Өтән һәфтә әскәрләримизи мүнәсирәдән азад еләјәркән мина партлајанда...гурбан кедиб»—деди, јенә инанмадым; «Шәһидләр хијабанында ујујур» — дедиләр, инанмадым. Елшән өлә билмәз!..

Декабрын 10-да зәбт олунмуш торпаглары азад етмәли иди Елшән. Јағы ермәниләри мүгәддәс торпағымыздан пәрән-пәрән салмалы иди.

Торпағымыз уғрунда икидләр кими өлүмүнлә газандын сән гәһрәманлығы! Һәм дә онда газандын ки, Кәлбәчәр һадисәсиндә сизин һиссәнин ораја кетмәси планлашдырылмышды. Һиссәдә олан доғгуз зәнкиланлы әскәр әлләриндәки силаһларыны поста атыб гачмышдылар. Анчаг сән гачмадын. Командирә дајаг олду. Сән гәһрәманлығыны онда көстәрдин. Кәндбәкәнд дүшүб, гачан әскәрләри евләриндә тапма-сан да, аталарыны һиссәјә кәтирмишдин. Сәнин гәһрәманлығыны онда көрдүм, Елшән. Торпағымызын сәнин кими оғул-лара еһтијачы чохдур. Бу да бир гисмәтдир. Тале гисмәти. Нә етмәк оларды?! Сәнин дә гисмәтин белә имиш. Вәтән гәһрәманларыјла танынар.

Инди Елшән гәһрәман вә чәсур шәһид өвладлар чәркәсиндәдир. Гәбрин нурла долсун. Сәнин гәһрәманлығын, икидлијин барәдә һәлә чох јазылачаг.

БУ ГАН ЈЕРДӘ ГАЛМАЈАЧАГ...

Фејзијев Надир Баһадур оғлу 1956-чы илдә Минчиван гәсәбәсиндә анадан олуб. 1973-чү илдә Минчиван гәсәбә орта мәктәбини гуртарыб. 1975-чи илдә орду сыраларына кедиб, хидмәти борчуну јеринә јетирдикдән сонра Минчиван гәсәбә дәмирјол һәрәкәти шәбәсиндә стансија нөвбәтчиси ишләјә-ишләјә Ростов шәһәриндә Дәмирјол Нәглијјаты Институтунда гијабни охујуб. 1989-чу илдә нәглијјат үзрә мүнәндис ихтисасыны алып.

1992-чи ил апрел ајынын 25-дә Милли Ордуја көнүллү гәбул олунур. 1993-чү ил апрелин 11-дә фачиәли сурәтдә һәлак олур.

Апләли иди. Ики гызы јадикар галыб.

* * *

...Торпагларымыза тәчавүз едиләндә, башга торпагсәвәр оғулар кими, доғма Зәнкиланымызын мүдафиәсинә галхды Надир. Һалбуки аиләнин јекәнә оғлу иди, дөјүшә кетмәмәк үчүн бу имтијаздан истифадә едә биләрди. Атасы Баһадур дајынын дедијинә көрә, Надир ики дәфә Республика Мүдафиә Назирлијиндә олуб. Узун мүбаһисәдән сонра рајонда јарадылмыш өзүпүмүдафиә баталјонуна үзв јазылып.

Надирин кечмиш совет ордусунда газандығы тәчрүбә онун баталјонда карына кәлди. «Град» үзрә рота командири кими фәалијјәтә башлады. Аз мүддәтдә бачарығы, сәриштәни дилләрдә әзбәр олду. Рајонда һамы она «градчы Надир» дөјурди. Азғын ермәниләрә ган уддурмушду, әсл түрклүјүнү

көстәрмишди. Дөјүш достларынын јанында бөјүк һөрмәти варды.

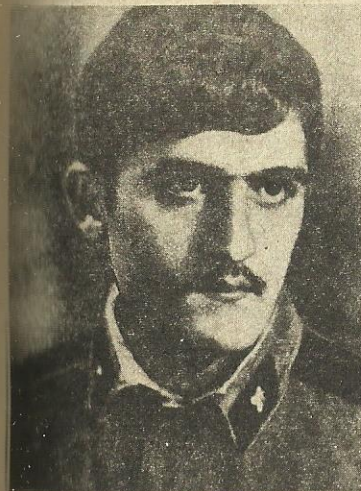
Надир дөрд бачынын бир гардашы иди, ата-анасынын јеканә оғул пајы, өзү дә ики гыз атасы иди. Онун үчүн вурдушурду ки, азғын, ганичән ермәниләр онун сојдашларыны гәтлә јетирир, дишләри, дырнаглары илә тикдикләри евләри виран гојурдулар. Онларын гаршысыны алмаг вахты иди. Надирын дүшмәнә вурдуғу зәрбәләр нечә-нечә сојдашымызын гәтлинә чавабы олду, нечәсини өлүмдән гуртарды. һејф ки, сон дөјүшдәки галибијјәтини көрә билмәди.

Илләр кечәчәк, заман бу ағыр күнләри ваһимәли јуху кими хатырлајачаг. Сизсә халгын хатириндә әбәди јашајачагыныз, Надир! Сизин ујудуғунуз Шәһидләр хијабанындакы гәбир дашы ади гәбир дашы олмајачаг. О, ермәни вәһшиләринин алчаглығыны, мүгәддәс Азәрбајчанын азадлыг истәјини кәләчәк нәсилләрә чатдырачаг.

Өзүндән сонра ики гыз јадикары—Һејранла Фирәнкизи әманәт галан Надирын евиндә даһа бир көрпә һәниртиси көзләнилир. Арзу едәк ки, бу пај оғул пајы олсун. Надирын арзуларыны, әмәлләрини јашадан јадикар олсун.

Баһадур дајы илә узун сөһбәтдән сонра она үрәк тохтасы вердик. Гәм еләмә, Баһадур дајы! Күлбаһар, Күлзар, Наһидә вә Халидә бачыларым, Надирын ганы јердә галмајачаг!

АХЫ СӘН БЕЛӘ ДЕМӘМИШДИН...

Сүләјманов Мәһәrrәм Һәсән оғлу 1963-чү илдә Гафан рајонунда анадан олуб. 1979-чү илдә Минчиван гәсәбә 36 нөмрәли дәмирјол орта мәктәбинин онунчу синфини битирмишдир. Сонра сәнәдләрини Бакы Дәмирјол Техникумуна верир. Мәктәби гуртардыгдан сонра 1982-чи илдә орду сыраларына кедир. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра Минчиван гәсәбәсиндәки дәмирјол депосунда тепловоз машинистинин көмәкчиси ишләјир.

Сон заманлар ермәниләр Минчиван — Нахчыван дәмир јолуну бағладыгдан сонра. Мәһәrrәм рајон автомобил нәглијјаты дәстәсиндә сүрүчү

ишнә кечир. 1992-чи илин декабрындан исә көнүллү олараг Минли Ордуја әризә јазыб гәбул олунур. Гәбул олунан күнән сүрүчү ишләјир.

11 апрел 1993-чү илдә дүшмәнин атдығы танк мәрмисиндән гәлпә јарасы алан Мәһәrrәм хәстәханада көзләрини әбәди јумур.

Аиләлијди. Бир гызы вә бир оғлу јадикар галыб.

* * *

...«Торпағын дар күнүндә дөјүшә кедирик, дар күндә нә һәр шеј ола биләр»—дејиб Мәһәrrәм. «Н» һәрби һиссәсинә көнүллү кәлиб. Мәһәrrәм Ордуда «Град» командиринин разылығы илә УАЗ маркалы машина сүрүчү тәјин олу-

нур. Лазым оlanda, јолдашларына силаһ дашымагда вә баш-
га ишләрдә дә көмәк едир.

10 мартда Мәһәrrәмкилин атдыглары «Град»лар дүш-
мәнин «А» вә «Б» нөгтәләрини дармадағын едир. 11 апрелдә
исә дүшмәнин «В» нөгтәсини сусдурмағ үчүн дурдуглары
јердән ирәлијә кетмәк лазым кәлир. Она көрә дә, Мәһәrrәм
вә онун достлары апрелин 11-дә сүбһ тездән лазым олан нөг-
тәјә кедирләр. Саат 7-дә һәммин нөгтәдән дуруб, атдыглары
мәрминин јерини көрмәк үчүн жүксәклијә чыхырлар. Елә бу
вахт дүшмәнин атдығы танк мәрмиси дүз онларын дајанды-
ғы мөвгејә дүшүр. Командир Надир дә ичиндә олмагла, Мә-
һәrrәмкилин дәстәси бүтүнлүклә һәлак олур.

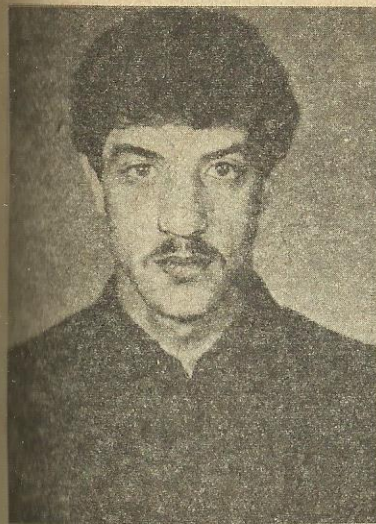
...Онларын аиләси илә көрүшмәк үчүн Минчиван гәсәбә-
синә кетдим. Евләриндә мәни гардашы Әкрәм, бачысы Зем-
фира, анасы Мәһлүгә, халасы Әнтигә вә һәјат јолдашы Мә-
шүгә бачы гаршылададылар.

Әнтигә хала јаныглы-јаныглы данышыр, көзләриндән
јаш аха-аха дејирди:

— Елә бил үрәјинә даммышды. Көрүрсүнүз, нә гәдәр
шәкилләр чәкдириб! һамысы да бир-биринә охшајыр. Дүз-
дүр, өвлад валидеји үчүн һәмишә өвладдыр. Мән бачымын
шәһид оғлујла фәхр едирәм. Бүтүн балалары торпағымыз уг-
рунда өлүм-дирим мүбаризәсинә сәсләјирәм. Накам өвлад-
ларымызын ганы јердә галмамалыдыр.

Мәһәrrәмнин арзулары кәнч өмрү кими јарымчыг галды,
һәјат јолдашы Мәшүгә бачы әринин бир шәклини мәнә көс-
гәриб аглајырды:

— Мәһәrrәм, сән нијә белә еләдин?! Ахы демәмишдин
ки, кедирәм шәһид олам. Демишдин ки, кедирәм Газанчыны,
Ағкәнди, Сејидләри кери алам. Алмамыш, кери дөнән деји-
ләм. Бизи нијә бу күнә гојдун?! Оғлун һәсәни, гызын Ајкүнү
атасыз гојуб кетдин. Ахы сән белә демәмишдин...

МИЛЛИ ОРДУДА 22 КҮН

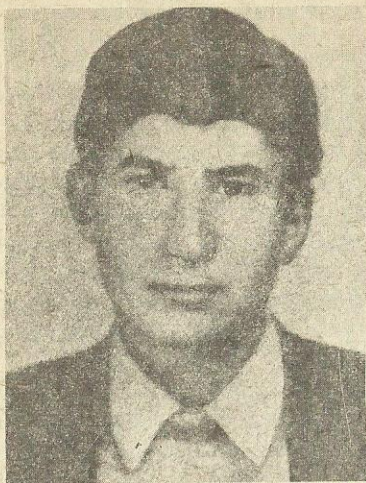
Ағакишијев Сәфа Мәммәдрза оғлу 9 мај 1969-чу илдә
Зәнкилан рајонунун Өрдәкли кәндиндә анадан олуб. 1984-чу
илдә һәммин кәнддә натамам орта мәктәби гуртарыб. 1988-чи
илдә Бакы Дәмирјол Техникумуну битириб, орду сыралары-
н хидмәтә кедиб. 1991-чи илдән Минчиван дәмирјол һиссә-
шиндә вагон тәмири ишләриндә чалышырды.

1993-чу ил јанварын 21-дә Зәнкилан Рајон Һәрби Комис-
сарлығы тәрәфиндән Милли Ордуја чағырылыр. Һәммин ил
февралын 12-дә Коллугышлаг кәндиндә дүшмән күлләсинә
үш кәлир. 24 јашында әбәди олараг дүнјасыны дәјишир.

Евли иди.

* * *

...Сәфа Милли Ордуда чәми 22 күн хидмәт еләди. Бу 22
күндә өз дејүшчү јолдашлары арасында бөјүк һөрмәт газан-
мышды. Сәфаны сон мәнзилә јола салан мәрәсимдә биз бу-
түн шәһиди олдуг.

19 JAШЫН ИЧИНДӘ..

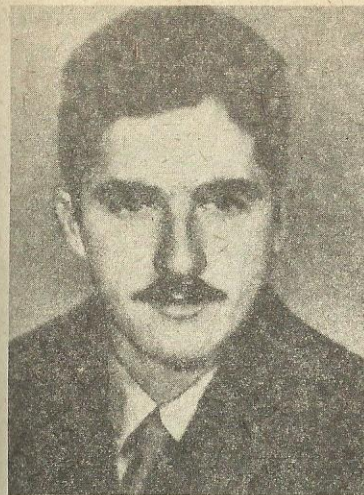
Рүстəмов Мухтар Бəhmən оғлу 4 ноҗабр 1974-чү илдә Зəнкилан рəјонунун Муғанлы кəндиндә анадан олуб. 1981—1992-чи иллəрдә Ағалы кəнд орта мəктəбини баша вуруб.

1993-чү ил җанвар аҗынын 28-дә Зəнкилан Рəјон Һәрби Комиссарлығы тэрəфиндән һәрби хидмэтə жола салыныб. Апрельин 13-дә дүшмәнлэ дөјүшдә һələк олуб.

Мухтары Дахили Гошунлар командасына гəбул едирлэр. Бир нечэ аҗдан сонра Зəнкиландакы «Н» һәрби һиссəсинә кəндəрирлэр.

13 апрел 1993-чү ил тарихли дөјүшдә ағыр җараландығын дан Мухтары Губадлыдакы һәрби госпитала апарырлар.

...Амансыз өлүм Мухтары 19 җашын ичиндә һаглаҗыр, о апрелин 13-дә кəзлəрини эбэди җумур. Рəјондакы Шəһидлэр хиҗабанында дəфн олунуб.

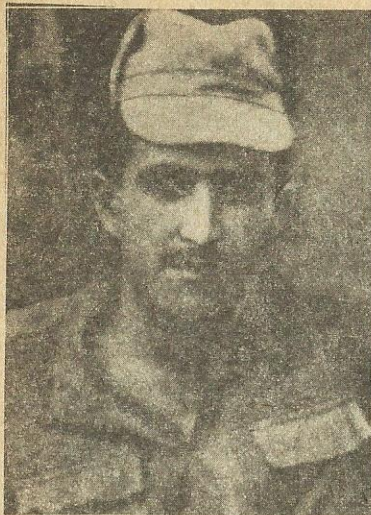
ФАЧИƏЛИ ӨЛҮМ...

Исмаҗылов Фазил Идрис оғлу 15 иҗул 1970-чи илдә Зəнкилан рəјонунун Минчиван гəсəбəсиндә анадан олуб. 1985-чи илдә Минчиван гəсəбэ 2 нөмрəли орта мəктəбинин сəккинчи сифини битириб. Һəмин илдэн сənэдлəрини рəјондакы 144 нөмрəли техники пешэ мəктəбинэ вериб вэ 1988-чи илдә тракторчу-автомобил чилинкəри ихтисасы дипломуну алыб. Һəмин илдэн дэ һәрби хидмэтə чағырылыб. Рус ордуундакы һәрби хидмэти баша вурдугдан сонра рəјондакы мунүмүдафиэ баталҗонуна гəбул олунуб.

1993-чү ил апрелин 17-дә Сəбу кəндиндә һələк олуб. Сəбəҗ иди.

...Фазил рəјонун сəрһədҗаны кəндлəриндә кедэн дөјүшлəрини чохунда иштирак едиб. Һамысында да дөјүшдэн үзүрəт алышыб. Ермəнилəрин Шүкүратаз тэрəфдэн чохлу гүввэ җыҗдығыны кəрэн һәрби һиссə команданлығынын вэ кəнд эһалисинин разылығы илэ «Сəбу галасы» деҗилэн җердэ пост дүрөлдирлэр. Һəмин постдакы дөјүшчүлэр арасында Фазил дэ вярды.

17 апрелдә Фазил вэ ондан элавэ ики нөфэр дөјүшчү Сəбу кəндиндэки поста ичмэли су кəтирəркэн фачиəли суратдә һələк олмушлар.

КӨНҮЛЛҮ КЕТМИШДИ

Бехбудов Фикрэт Бехбуд оғлу 1970-чи ил мартын 21-дә Зәнкилан районунун Вәлгулубәјли кәндиндә анадан олуб. Орта мәктәби гуртардыгдан сонра 1989-чу илдә һәрби хидмәтә чағырылыб. 1991-чи илдә һәрби хидмәти баша вуруб доғма кәндләринә гајыдыб.

1992-чи ил мајын 1-дә көнүллү олараг Милли Ордуја дахил олур. Онун хидмәти Зәнкилан районунун Күнгышлаг, Чанбар вә Јемәзли кәндләриндә кечиб.

1993-чү ил мајын 2-дә районун Гујудәрә Хәштаб кәндиндә һәлак олуб.

Субај иди.

ӨМРҮН 19 ЈАШЫНДА...

Һәзијев Әждәр Мехди оғлу 3 сентјабр 1974-чү илдә Зәнкилан районунун Вәнәтли кәндиндә анадан олуб. 1991-чи илдә Вәнәтли кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Бир ил районун Низами адына совхозунда фәһлә ишләмишдир. 1992-чи илин сентјабр ајындан орду сыраларына чағырылыб. Республика Дахили Гошунларынын «Н» һәрби һиссәсиндә гуллуг етмәклә Афдәрә районунун Чылдыран кәнди уғрунда дөјүшләрдә иштирак едиб. Декабрын 20-дән сонра Зәнкилан районунда дахили гошунларынын һиссәси јерләшән баталјонуна кәндәрилиб.

Мајын 15-и 1993-чү илдә дүшмәнләрин танккла Гаракөл кәндиндәки казарманы атәшә тутмасы нәтичәсиндә һәлак олуб.

Субај иди.

Сонрасыны... јаза билмәдим... Елә бу сәтирләри тәзәчә размышдым ки, јазычы достум Имамверди Исмајыловун «Дағ јери, күман јери» («Азәрбајчан» гәзети, 26 август 1993-чү ил) адлы көзәл, исти бир јазысыны охудум. Та һеч нә јаза билмәдим. Елә билдим ки, һәр шеји, һәр шеји, јазычы Имамверди Исмајылов јазыб вә она көрә дә һәмнин јазыны үрәклә бу китаба әләвә еләдим...

ДАҒ ЈЕРИ, КҮМАН ЈЕРИ

Јолчунун, јолчулуғун гәрибә бир гајдасыды бу: кедәндә һовәслә кедирсән, мәнзил башына тез чатмаг истәјирсән, анчаг ди кәл ки, ајрылығы вә керижә гајытмағы олмаја, елә бил гәлбинин јарысыны гојуб кәлирсән...

Зэнкилана—догма елата, яс јеринә кедирик, анам вә ушагларымла.

Имишлинин адамы үзән узун-узады јолларындан чаныны гуртарыб Бејлаганын дүзәлмәк билмәјән асфалтыны кечирсән вә бундан сонра Фүзулинин, Чәбрајылын чај дашы кими дүзүлмүш кәндләри башлајыр: Дашбурун, Әһмәдбәјли, Бала Бәһмәнли, Бөјүк Бәһмәнли, Бабы, Кәримбәјли Арајатлы, Норадиз сонра о бири торпаглар: Мейдили, Мәрчанлы, Чәрәкән, Маралјан, Маһмудлу, Мәзрә, Сарычаллы, Әмирварлы, Солтанлы... Бир вахтлар тојлу-бүсатлы, чал-чағырлы, јығнаг јери олмуш кәндләр елә бил гәриблик чәкирләр, јолда-издә бир кимсә көзә дәјмир. Јол ғырағы бағлы-бағатлы, дарлы-дарвазалы һәјәтләрдә галхан түстүләрдән билмәк олур ки, јох, бурда һәлә һәјәт вар, нәфәс вар...

Чәбрајылын ахырынчы кәнди.

— Вејсәллинин ичиндән јол ғырылыб јохуна дикәлир: үзү Зәнкилана. Гәриблик гәрәмәтини догма торпағын аб-һавасы үстәләсә дә, сыхылырсан. Күнүн ишығында илан кими сийрилиб чыхан јоллар, бејин ичи кими ғырылмыш калафалар, јал-јамачы бүрүмүш јовшанлыг гәрибә бир кәдәрин, интизарын ичиндәдир.

Һәрдән атырлар. Шәр гаралыб, адама елә кәлир ки, дағларын о үзүндә тонгал галаныб, елә бил дағларын о үзүндә галан дүнјаны мәшһәр ајағына чәкибләр...

Илкин—бөјүк оғлум: «Ора бах, шимшәк чахыр, јағыш јағар јәгин һә, нәнә?»—дејир.

Анамын көзләри дағларын о үзүндәди, јол чәкир. Нандан-һана:

— Инди зәһрә улдузу доған вәдәләрди,—дејир,—кәрәк бураларын һавасы бал дада. Аман Аллаһ, шүкүр сәнин мәсләһәтинә, бу нәди, гурујуб гарсаға дәнүб ки?!

Көвшәнлик, јал-јамач, јол-рыз, дәрә-тәпә нәфәсини ичинә чәкиб гарала-гарала бахыр. Тәпәләрин башында тығланан булуд лајы елә бил дүнјанын сон нөгтәсиди, кедиб-кедиб чатмаг үстәјирсән вә тәпәнин әтәјинә јетишәндә бахыб көрүрсән ки, јох, бура сон нөгтә дејил, елә бил дүнјанын өзү елә бурдан—бу тәпәләрин башындан башланыр. Нә бу јоллары, нә дағы-дәрәни, дүзү, дүзәнкаһы, нә чәмәни-чәмәнлији танымаг олмур.

Илаһи, доғрудан да, бу јерләрин һавасы нечә дә туршумуш, гурујуб гарсымышды...

Јарлы-јарпызлы, үскүјлү, хәзәлли дағлар, алчалы-албалы бағлар, шаны тутлар, зәһмли гоз ағачлары, күллү-јончалы дәрәләр барытын, мәрминин сәсиндән, нәфәсиндән боғулурду. Кәлә-көтүр јоллара дүшән машынын әвәзинә анам јырғаланыр, сәси ғырылырды!..

— Чохму галыр?—бу да сүрүчүнүн килеји, јорғунлуғу...

— Бизим кәнддә дә мұһарибәди?—балача оғлум карымыш һалда сорушду. Бу суаллар да узун-узады јоллар кими, барыт гохулу һава кими адамын ичини үзүр...

Адама елә кәлир ки, дүнјанын һансы бир јолунунса башланғычында мұһарибәдирсә, демәли, бу битмәз-түкәнмәз јолларын о башында да еләдир: барытлы, топлу—түфәнкли...

Вә бүтүн дүнјада көрпәләрин тәбәссүмү дә, горхусу да, суалы да бирдир...

Анчаг көрәчәкли күнләримизә бах, нә јасымыза, кәдәримизә шәрик олан вар, нә горхумузу көрән, нә дә суалларымыза чаваб верән.

Кәндә кечә чатырыг. «Узун дәрә»нин узун-узады јолларыны, гаранлыг шивлијини кечәндә далағым санчыр: кәнди ишыгларыны сөндүрүбләр.

Гәбиристанлыг јанындан, дејәсән бизим ишығын сәмтинә күллә атылыр, бир гаралты јола шығыјыр:

— Ә, ишығы сөндүрүн! Нејнәјирсиниз, ишихмы вахтыдыр?!

Машынын кур ишыгларында чижинә гоша лүләли түфәнк ашырмыш, сырыглы кејинмиш адамы таныјырам: Искәндәр мұәллимди. Бизим тарих мұәллимимиз.

О гәдәр гулағымыздан дартыб ки,.. Көзүнү ғыја-ғыја јахын кәлир (машын ишығында һамы беләдир, јахын кәлә-ночән һеч көрмүр вә танымыр), сонра дајаныб зәндлә бахыр:

— Балам, бу олмады,—дејир Искәндәр мұәллим,—агышманын белә вахтында ишығымы јандырарлар?

Анамла һал-әһвал тутуб:

— Анан намаз үстүндәјмиш, јохса ишыға елә туш атыллар ки, бу ермәниләр. Буларын мән баббахда көнүнә беләдәм. Нечә күндү бу кәндләри—Јемәзлини, Гарабабаны, Шамлыны, Килатағы, Искәндәрбәјлини топа тутуб атырлар. Аллаһ көримди, һара дүшдү-дүшдү. Буду, јандакы чалаја бах, һеч һетиси сојумајыб о зәһримар градын. Сиздән бир аз габаг атдылар.

Јолдача дүшүрүк. Сәсә-күјә јан-јөрәдән адамлар чыхыр:

лар. Адамын дөһшөтдөн түкләри биз-биз олуp; арвадлар, кәлинләр, гочалар, ушаглар колдан-косдан, дәрәдән-тәпәдән чыхырлар. «Гузәј гобу»да, «Гырхајаг дәрәси»ндә, дамдан-бачадан, шах-шөвәлдән өзләринә сығыначаг тапыблар, калафа дүзәлдиб кизләнирләр. Ев-ешик, кәнд-кәсәк, һәјәт-бача, мал-гара галыб јалын бу бири үзүндә; ишыглары сөндүрүл-мүш бир кәнддә.

— Адамын та сән дејән, көнлү гызмыр доґма очаға.—Бу-ну дејәни кечәнин гаранлығында андыра билмирәм.

— Амма бу дәрәләрин сизин кими оғланлары да аз кәлир, мүәллим, чох сејрәк көрүнүрсүнүз. Хәтринизә дәјсә дә, бу беләдир...

— Буну јүз илләрин кирвәлик, гоһумлуг сөзүнү әзиз тутан Нијазылы дејир. Онун түк басмыш үзүндә елә бир кәдәр вар ки, адам ағзыны ачыб данышмағы белә артыг көрүр вә сучлу-сучлу бахмагдан башга әлачы галмыр.

— Нә бир шеј јазырсыныз, нә бир хәбәрдән-заддан верирсиниз. Адамлар хофун-ваһимәнин ичиндәдир. Шајиәләр баш алыб кедир, һәрә бир сөз данышыр. Бу гара чамаат јазыгдыр ахы...

Әмим оғлу Нәби јахын кәлир:

— Дар күнлүјә сахладығымыз, деди,—пал-палтарымызы кејиб, олуб-галан пулумузу, әманәт китабчамызы да гојмушуг чибимизә. Намы елә гачһагачдадыр, һамынын гулағы сәсдәдир. Фүзули, Чәбрајыл јолу нечә, ачыгдырмы?—бу суалда бөјүк бир обанын нараһатчылығы јашајыр...

Сонрадан, Бакыја, исти, раһат мәнзилимизә гајыданда анам мәнә дејәчәк ки, һамилә гадынлара Аллаһын зүлмү гәзәби тутуб, горху-үркү ичиндә доғулан о чағада нә нәфәс, нә үрәк олачаг?

Вә мәним көзүм өнүндә башы чалмалы, әјни чарыглы арвадлар, гара чыртыг кәлинләр, рәнксиз-руфсуз гыз ушаглары кәлиб дурачаг вә гулағымда өзүнү сәрт дағларда, дәрин дәрәләрдә, бајгуш гајаларда шәһид ејләјән кәлбәчәрли гызларын фәрјады галачаг...

Сонрадан анам бир дә ону дејәчәк ки, елин-елатын бары-барәкәти чөлләрә төкүлүб, инәкләрин сүдлү јелинләрини саған јохду, мал-даварын һамысы јелин хәстәлијиндән гырылачаг...

Вә мәним јадыма телевизияда көстәрилән, тәсәррүфатсызлығын, сәриштәсизлијин әкси олан о мүһүм јығынчаг дүшәчәк ки, орада дөвләт адамлары Кәлбәчәрин игтисадијја-

тыны мүзакирә едирләр вә әрзаг назириндән хаһиш олунур ки, Муровдағда нә гәдәр мал-давар галмасы барәдә статистик мә'лумат версин...

Аллаһ бу ағырлығда, бу бөјүклүкдә јүкү һардан кәтириб белимизә јыхды?!

Ушаглыг достум Рамазан ичини чәкир:

— Әл-ајаг ишдән, торпагдан сојујуб. Әкин-бичин јох, өкән-бичән јох. Сизин о шәһәрдәки дурумунуз күллә-баран олмуш бу дәрәләрин аб-һавасы илә бир кәлмир.

Ермәни күлләсиндән дә ағырдыр бу сөзләр...

— Табут көтүрмәкдән, гырх кечирмәкдән саггал сахламагдан башга ишимиз-күчүмүз јохдур—буну да Искәндәр мүәллим дејир.

О кечәни, атүстү сөһбәтләри даһа чөзәләмәјә еһтијач дүјмурам, анчаг бир ону билирәм ки, бу бөјдә кенишликдә нәфәсим дарыхыр, күрәјим говушур.

Сәһәри күн Мейди кишинин өмүр күн јолдашы Тутунун очағына үз тутурам, һәр икисинин үзүнә баха билмирәм, елә бил бүтүн күнаһларын вә олмушларын сәбәбкары өзүмәм.

Бу да белә бир тале нахышы: бу аиләнин үрәјиндәчә јара салыб, сим атыб. Мә'лум һадисәләр вахты—ганлы јанвардан сонра евин бөјүк оғлу Рәһманы узаглара, Русијанын һансы бир шәһәринәсә јатаб еләјибләр, сијаси әгидәсинә көрә 30 күн дустаг сахлајыблар вә гајыдыб кәләндән сонра бу палыд көвдәли оғулун сәси авазымаға, бели бүкүлмәјә, дәрин јығылмаға, көзләринин ишығы азалмаға башлајыб.

Ортанчыл оғлу Вүгар чәбһәдә, ганлы дөјүшләрдә белиндән јараланыб Бакыда госпиталдадыр.

— Көрүрсәнми ону, Нәтәһәрди, бели јенә инчидирми?—Мейди киши ичини чәкиб сорушур. Адыны чәкмәдән ону, Вүгары сорушур; бу јерләрдә өвладын, арвадын адыны дилә көтирмәзләр, дағ чамаатынын јазылмамыш ганунларындан бири дә будур.

— Јахшыдыр, Аллаһ гојса, бу күнләрдә чыхар,—дејирәм, анчаг нә Вүгарын ағры-ачысыны, әсәб сарсынтыларыны данышырам, нә дә Вүгарын «Әждәрдән пис јуху көрмүшәм» сүалына вердијим алдадычы чавабдан сөз ачырам... Нејним, бәзән бир ширин тәскинлијин хәтринә данышылан јаланы бағышламаг олар...

Јас јеринин руһуна ујғун сусурам.

Әждәрин сојуг вә ганлы көзләри мағарадакы халлы кәбдән асылы бахыр...

Аиләнин үчүнчү нәр оғлуну—Әждәри чәбһәдә динчәлди-
ји јердәчә өлүм јахалајыб...

Сонра Гафанын—ермәниләрин мүф јашадығы бир шә-
һәрин һәндәвәриндә, дағларын әтәјиндәки гәраркаһда дө-
јүшчүләримизлә көрүшүндә һисс едәчәм ки, нечә оғулун өлү-
мү нәинки онларын үз-көзүндә, һәтта дағларын, дәрәләрин,
торпағын, голлу-будаглы ағачларын нәфәсиндә белә һисс
олунур.

Үзү-башы гырхылмамыш, голу-гычы јара төкмүш, ајаг-
лары габар бағламыш бу чәфакеш ушагларын һәјаты исти
јуваларыны сазагда итирмиш гарышга гафиләсини хатыр-
ладыр.

Нејнәмәли, мүһарибәдир, торпаглар, ел-елат, имарәт
евләр, һәјәт-бачалар, доруз сүрүләринин ајаглары алтында
таптаг-таптаг кедир. Үрәк кәрәкди дөзсүн бунлара...

— Беләсини һеч көрмәмишдик,—дөјүшчүләрдән бири
башыны галдырыб сигарет истәјир вә тәшнәсини сөндүрүр-
мүш кими сүмүрүр,—нечәмиз бирдән гырылды. Ермәниләрдә
һарданды бу техника? Јох, бурда башга бармаг, башга көмәк
варды. Әввәл-әввәл биз јатан гәраркаһын јан-јөрәсини град
атәшинә тутдулар.

— Аллаһ көстәрмәсин, көјдән од-алов јағырды...—Бөј-
рүмдәки әскәр сәсини ичинә чәкир.

— Һә... еләдир... Гәсдән белә еләмишдиләр ки, биз чыхыб
гача билмәјәк һамымыз атәшдән јерә сәрилмишдик. О рәһ-
мәтликләрсә, габагдан, чыхыш гапысындан чыхыб өзләрини
шәвәллијә пәрчим еләмәк, дөјүшмәк истәјирдиләр. Һамысы-
ны град бирдән гармалады...

Онун нәмли көзләри јол чәкир. Сигаретинә күч верир.
О бириси досту исә: «Әждәр дағ кечиси кимијди, дағдан-да-
ға, дашдан-даша елә сычрајырды ки, дејирдин бәс, анасы
бу дағлар үчүн доғмушду... Оғул дејәрдим биләјини бүкө
билә онун...»—дејир.

Бу аиләнин улу бабалары Мәти кишинин, Будаг дәдә-
нин ады инди-инди дилләр әзбәри олуб, әфсанәјә дөнүб. Ан-
чаг әјани тәшвиғатын хәрчәнк кими руһумуза ишләдији бир
вахтларда онларын адыны чәкмәк олмазды, һәтта таныш-
билиш кишиләрлә гоһумлуғуну данырды. Нәди-нәди, «халг-
лар достлуғу» идејасыны позмушдулар. Палыд биләкләринә
еркән долашмајан әрән бабаларымыз (хүсусән дә Мәти ки-
ши) даға-јајлаға кедәндә ермәниләр сәсиндән-нәрәсиндән
гачыб кизләнирдиләр.

Беләсини—нәр көвдәли кишинин «Сапы өзүмүздән олан
балталар»—гырды белини. Нәнәм данышыр ки, ичимиздән
сатдылар Мәтини, дешик-дешик олмуш бәдәни «Гырхајаг
дәрә»синдә ики күн галды, та нәфәси кәсиләнәчән ганы ах-
ды, анчаг рәһмәтлијин зәр-зәһминдән һеч ким јахын кедә
билмәди. Ахырда Балыш биби (гәбри нурла долсун) јахын
кетмишди, сон нәфәсиндәчә гымылданыб Мәти киши, таны-
јыб ону, дејиб а Балыш, а динсизин гызы, кәл мәни гибләјә
дөндәр, көзүмү чәк, һалал елә...

«Көрүрсән дә, көр бир нә дөвранды, инди архалы кө-
нөк гурд басыр»...—Буну анам дејир.

Анамын үзүнә баха билмирәм, Мәти кишинин зоғал чо-
мағы илә шивән чәкдији ермәни инди марыға јатыб, дәрәдә-
тәпәдә кизләниб град атыр вә одлу гәлпәләрин бири Мәтинин
нәфәси Әждәрин накам үрәјини парчалајыр...

Өлүм инсанын сүд үзү јемәк истәји кими бир шејдир,
һарда гајмағы вар—көтүрүб апарыр. Үзү дөнмүш өлүмүн
ады өлүмдүр!

Бунлары сонра ешидәчәм. Анчаг инди синәсинә оғул да-
ғы чәкилмиш бир аиләнин очағынын гырағындајам, атасынын
көј дамар бүрүмүш әлләри јагут дашлы тәсбәһини белә әмәл-
ли-башлы чевирә билмир, әсим-әсим әсир.

Һансы илыг сөз вә алдадычы тәскинлик, јахуд да ки,
мадди көмәк, башсағлығы вә һансы һајлы-күјлү тәлтифләр
бу аиләнин кәдәрини унутдура биләр?

Инсан сојулмур ки, өләннән сонра алдығы јараларын
сајын-һесабын биләсән...

Шәһәрә гајыдан күнүн ертәси, бир достум зәнк вурур ки,
бәс филан-филанкәсин тојудур, сәнә дә дәвәтнамә јоллајыб.
Гәһәрим ичимдәчә боғурам... бизим јашадығымыз дәрәнин
боју узундур, бир башында тој бүсатдыр, кабаб бишир; бир
башында град јағышы јағыр, јас плову биширмәк үчүн јағ
ахтарырлар...

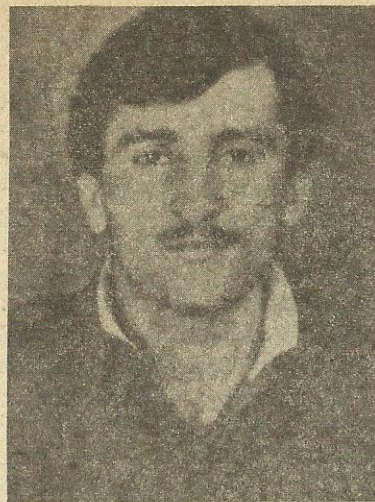
Өмүрсә гысадыр, чох гыса...

Әзрајылы кәтирән өлүмдән габаг градлар вә мәрмиләр
атылан мәмләкәтдә торпаглар бөлүнүр...

Үмид анчаг дағлара галыб—әзәли дағлара...

БАҚЫ—ЗӘНКИЛАН—БАҚЫ

(«Азәрбајчан» гәзети, 26 август 1993-чү ил).

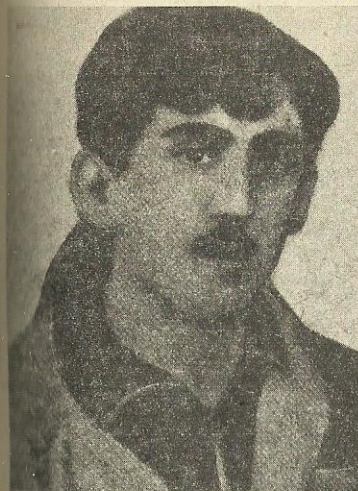
КӘНЧ ЛЕЙТЕНАНТ

Әлијев Тәләт Сәрдар оғлу 1968-чи илдә Бакы шәһәриндәки Дашкөрпү кәндиндә анадан олуб. Орта мәктәби гуртардыгдан сонра 1985-чи илдә Тәләт уғурла имтаһан вериб М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Нефт вә Кимјә Институтуна гәбул олунду. 1992-чи илдә Азәрбајчан Дөвләт Нефт Академијасыны битириб, мүһәндис-техник ихтисасына јијәләнди.

1992-чи илин декабр ајында көнүллү олараг чәбһәјә јола дүшдү. Зәнкилан рајонунун ишғал едилмиш кәндләринин азад олунмасы уғрунда дөјүшләрдә иштирак етди. Кәнч лейтенант өз вәзифәсинин өһдәсиндән бачарыгла кәлирди.

1993-чү ил мајын 15-дә дүшмәнләр рајонун Ашағы Кәли кәндинә күчлү һүчума кечдиләр вә бу дөјүшдә Тәләт гәһрәмәнчасына һәлак олду.

О, ГОЧАГ ВӘ ЧӘНКАВӘР, ИДИ

Машыјев Не'мәт Мүтәллим оғлу 1972-чи илдә Лерик рајонунун Шинәбанд кәндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә орта мәктәби битирдикдән сонра Орду сыраларына чарылыр. 1 ил 6 ај Крымда хидмәт едир. Хидмәтдән сержант рүтбәси илә гајыдыр. Милли Орду јаранан вахтдан Дахили гошунларын тәркибинә гәбул олунур. Үч ајдан чох иди ки, Зәнкилан рајонунун Шајыфлы кәнди истигамәтиндә хидмәтдә иди.

15 мај 1993-чү ил тарихдә гәһрәмәнчасына һәлак олур. Субај иди.

...Мајын 15-дә күнорта дүшмән үч тәрәфдән көзләнилмәдән Гаракәл кәндиндәки «Н» һәрби һиссәсини атәшә тугур. Онларын дәгиг вә күчлү зәрбә ендирмәкләри баталјона мөхсус олан бир нечә техниканы сырадан чыхарыр. Баталјона мөхсус олан бир ГАЗ-66 маркалы машынын алышыб јанмағындан хәбәр тутан Не'мәт баталјона сары гачыр. Чүнки һәмин јанан машынын јанында һиссәјә мөхсус һәрби сипаһ анбары вар иди. Әкәр о алышсајды, баталјонун вәзијјәти чох пис оларды.

Не'мәг чәкинмәдән һәмин машыны сөндүрүб достларына хилас етмәк истәјирди. Ахы дост һәр шејдән әзиз иди онун үчүн. Бу вахт дүшмәннин атдығы танк мәрмисинин гәлпәсинә туш кәлди. Гардашы Әһмәдин илләрдән бәри сахладығы «әфган» көјнәји ал-гана бојанды. Гәлпә Не'мәтин синәсини парча-парча еләмишди.

...Шинәбанд гәбиристанлығы шәһид Не'мәт гардашымызы ағушуна алды. Кәнд әһалисинин һамысы гара кејиниб матәм сахлады.

Ичин-ичин ағлајыб көз јашларынызы ахытмајын, Мүтәллим ата, Балабәјим ана! Башынызы мәғрур Лерик дағ-

лары кими уча тутун. Не'мәтин чәсәди Лерикдә, руһу Зән-киланда галды.

Сөһбәт заманы Не'мәтин достлары вә командири Әкбәр Гүсүјев ондан чох-чох разы олдуғларыны билдирдиләр. Не'мәт Зәнкиланда торағларымызын кешијини чәкәнләр арасында иди. О, Шајыфлы зонасында кедән ағыр дөјүшләрдә мәрдлик көстәрмишдир. Бир нечә дөјүшләрдә фәргләндијиндән командир тәрәфиндән тәшәккүр алмышдыр.

КЕТМИШДИ ГАРДАШЫНЫ КӨРМӘЈӘ...

Ибишов Рафиг Күлүш оғлу 1970-чи ил 27 ијунда Зәнкилан рајонунун Киләтағ кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Киләтағ кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Мәктәби гуртардыгдан сонра тикинти мүәссисәләринин бириндә фәһлә ишләмишдир. Сонра кечмиш Совет Ордусу сыраларына хидмәтә кедир. һәрби хидмәти борчуну јеринә јетирдикдән сонра кәндләринә гажыдыр. Колхозда үзүм һектары көтүрүб ишләјир.

1992-чи илин декабр ајындан көнүллү оларағ Милли Ордужа јазылып. 1993-чү ил мајын 16-да «Малјатағ» посту јахынлығындакы дөјүшдә һәлак олуб.

Субај иди.

* * *

...Чаван јашында, пәһләван чүссәли оғлуну итирмиш Изафа ананын дәрдини тәсәввүрүнүзә кәтирә биләрсинизми?

Чәтин... Амма мән буну Шәһидләр хијабанында өз көзәримлә көрдүм. Вә һејрәтләндим. Шәһид анасы анчағ белә иләрмыш! Изафа ана беш оғлунун һәм атасы, һәм дә анасы олмушдур. Әри Күлүш киши рәһмәтә кедәндән сонра бүтүн ағырлығ Изафа ананын үстүнә дүшмүшдүр.

Бәс ана инди оғлу Рафиги торпаға тапшыранда ағламыш иејләсин?! Изафа ананын гәлбини оғул дәрди дидиб парәлләсә да, шәһидләр хијабанында тохтағ тутду өзүнү оғлу Рафигин мәзары өнүдә.

Һадисә нечә олмушду? 15 мајда Гаракәл кәндиндәки «Н» һәрби һиссәсини дүшмәнләр гәфләтән танклардан атәшә тутушлар. Атәш заманы Рафигкилин постуна мә'лумат чатыр ки.

өлөн вә жаралананлар вар. Рафиг «Малјатаг» постундан дөјүш досту Зијады көтүрүб гардашы Маһири көрмөк үчүн Гара көлө кәлир. Кәнддә һеч кәси тапмајан Рафигкид кери гајыдырлар. Поста аз галмыш намәрд дүшмәнлә үзбөүз кәлирләр. Узун сүрән атышмадан сонра дүшмән күлләси һәр икисинин гәлбини сусдуруп. Дөјүш достлары бу атышма сәсинә кәләндә артыг кеч олур. Дүшмәнләр арадан чыхырлар.

...Рафиг һәм дә идманчы иди. Идманын футбол нөвүнә чох марағы варды. Рафигин шакирдлик илләриндә мәктәбин футбол командасы онун иштиракилә ики дөфә рајонун «Севинч» футбол кубокуну алмыш, бир дөфә Әли Бајрамлы шәһәриндә кечирилән Республика «Севинч» кубоку уғрунда зона жарышында үчүнчү јери тутмуш, «Мәһсул» кәнд көнүллү бәдән тәрбијәси вә идман чәмијјәти рајон шурасынын кечирдији «Гызыл сүнбүл» кубоку уғрунда жарышын галиби олмуш, билдир исә икинчи јери тутмушдур. 1992-чи илдә Т. Бунјадов адына колхозун «Гарабаг» командасы Азәрбајҗан чемпионатынын икинчи дәстәсиндә чыхыш етмишдир. Бу жарышларда да Рафиг бөјүк уғур газанмышдыр.

Декабр һадисәсиндән сонра колхоз футболчулары Мәсуд Бәдәлов, Адил Гулијев, Аға Аллаһвердијев, Азәр Гулијев, Јунус Аллаһвердијев, Әсәд Худажаров, Расиф Намазов, Наһиг Бәдәлов, Горхмаз Бәхтијаров вә башгалары көнүллү оларга ордуја јазылдылар...

ГЕЈРӘТЛИ БАЛАМ.

Бајрамов Зијад Һүмбәт оғлу 1972-чи илдә Зәнкилан рајонунун Минчиван гәсәбәсиндә анадан олуб. 1989-чу илдә И. Нәриманов адына Минчиван гәсәбә орта мәктәбини гурттарыб. Мәктәби гуртардыгдан сонра Бакы Дәмирјол Техникумуна кириб. Техникуму уғурла гуртардыгдан сонра һәрби хидмәтә јола дүшүб. Әввәлчә Сумгајыт шәһәриндә хидмәтдә олмуш, сонра исә көнүллү оларга рајона кәлмиш, сәрһәдјаны Күнгышлаг, Чанбар вә Јемәзли кәндләринин кешијини чокмишдир.

1993-чү ил мајын 16-да «Малјатаг» посту јахынлығында дүшмәнләрлә үзләшиб. Узун атышмалардан сонра гәһрәманчасына һәләк олуб.

Субај иди.

...О, күн бүтүн кәнд сакинләри чәбһә хәттиндән никаран идиләр. Чүнки дүшмән рајон әразисини мүхтәлиф јараглардан даим атәшә тутурду. Күндүз саат 15-дә бир шәһидимин торпаға тапшырыб гајыдаркән рајона хәбәр кәлиб чатдыки, даһа ики нәфәр әскәримиз постда дүшмәнләр тәрәфиндән гөтлә јетирилиб. Онлардан бири дә евин тәк оғлу Зијад иди.

...Зијады мајын 16-да рајондакы Шәһидләр хијабанында әбәдијјәтә јола салдылар. О вахт бирчә оғлунун өлүмүнә инанмајан Товуз ананын аһ-наләси кәсилмирди:

Бәхтсиз балам лај-лај,
Зијад балам лај-лај!
Гејрәтли балам лај-лај,
Чијәрли балам лај-лај!

ИКИ КҮНДӘН СОНРА ...

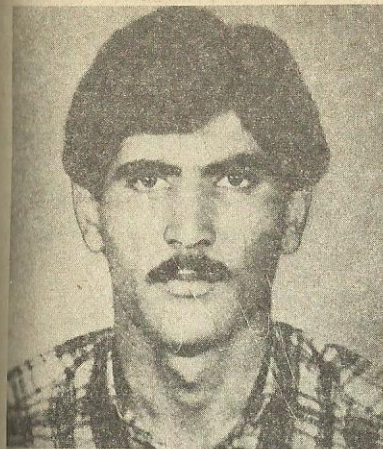
Гарајев Вугар Камал оғлу 15 мај 1973-чү илдә Зәнкилан рајонунун Коллугышлаг кэндиндә анадан олуб. 1980-чи илдә Коллугышлаг кэнд ибтидаи мәктәбинин биринчи синфинә келиб. 1990-чы илдә Рәздәрә кэнд орта мәктәбинин гуртарыб, сонра Бакы шәһәриндәки технику пешә мәктәбләринин бириндә гајнагчы ихтисасыны алыб кәндләринә гајыдыб. Кечмиш «Совет Ордусу» сыраларында һәрби хидмәтә кедиб. Бир илдән сонра Милли Орду сыраларына гәбул олунуб.

17 мај 1993-чү илдә Коллугышлаг кэндиндәки поста кәдәркән дүшмәнин атдығы танк мәрмисиндән һәлак олуб.

Субај иди.

...Бир мөзар вар Зәнкиланын Шәһидләр хијабанында.— Вугар Гарајевин ујудугу мөзар. Үзүндән чәсарәт јаған, гејрәтә чағыран бу икидин 20 јашыны мајын 15-дә кечирмишдиләр. Икичә күн өнчә! Нечә дејәрләр, худмани мөчлисә әзизләри вә дөјүш достлары топлашмышдылар. Ики күндән сонра исе..

Мүһарибәнин әлимиздән алдығы оғулларын демәк олар һамысы јохсуллуғ ичиндә бөјүмүшләр. Киприји илә ол көтүрән ата вә ана бөјүтмүшдү онлары. Јохсуллуғ ичиндә бөјүјән Вугар һәмишә өн чәбһәдә олмушдур. Гардашы Чамалын дедијинә көрә, бир дәфә дөјүшдә сағ голундан јараланмыш, Бакыја, госпитала апарылмышдыр. Сағалдыгдан сонра јенә дә дөјүш јерләринә гајытмышдыр.

ТОЈ ХОНЧАСЫ АЧЫЛМАМЫШ ГАЛДЫ

Гасымов Е'тибар Әскәр оғлу 4 март 1969-чу илдә Зәнкилан рајонунун Өрдәкли кэндиндә анадан олуб. 1983-чү илдә Шәфибәјли кэнд орта мәктәбинин сәккизинчи синфини битириб сәнәдләрини Бакыда М. Ә. Сабир адына Педагожи Мәктәбә верир. Мәктәби гуртардыгдан сонра тә'јинатла әввәлчә рајонун Дәлләкли кэндиндә мүәллим ишләјир. 1989-чу илдә орду сыраларына чағырылыр. 1991-чи илдә һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра Гаракөз кэнд орта мәктәбинә һәрби мүәллим тә'јин олунур. Бир ил ишләдикдән сонра Республика президентинин фәрманына әсасән јенидән һәрби хидмәтә чағырылыр.

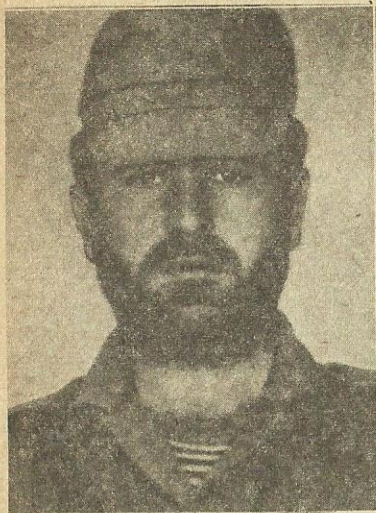
17 мај 1993-чү илдә Коллугышлаг кэндиндәки поста кәдәркән дүшмәнин атдығы танк мәрмисиндән һәлак олур.

Субај иди.

...17 мајда Шәһидләр хијабанында бој-боја чәркәјлә дүвүлмүш мөзарлар арасында бир икидин дә чәназәси торпаға тапшырылыр—Е'тибар Гасымовун чәназәси.

Торпағларымыза гәсд едилмәси Өрдәклидә Гасымовлар иләсини дә гәзәбләндирди. Е'тибар 27 август 1992-чи илдә чәбһәјә јола дүшүр. Әввәлчә Рәздәрә, Коллугышлаг вә Шағырыз кәндләриндә дөјүш јолу сечир. Сон заманлар дүшмәндәр Коллугышлаг кәндини даими атәш алтына алыр, динч сәкинләри гәтлә јетирирдиләр. Е'тибар елә һәмин күндән вөнүллү оларағ Коллугышлаг кэндиндәки поста гәбул олунур вә дүшмәнә сарсыдычы зәрбәләр ендирир.

ӨМҮРЛҮК ҺӘСРӘТ ГАЛДЫ

Аббасов Гајтаран Ибраһим оғлу 12 январ 1964-чү илдә Зәнкилан рајонунун Гыраг Мүшлан кәндиндә анадан олуб. Һәммин кәнддә сәккиз-иллик мәктәби 1979-чү илдә гуртарыб. Зәнкилан кәнд орта мәктәбиндә тәһсилни давам етдирмишдир. Рајондакы 144 сајлы техника пешә мәктәбиндә тракторчу-машинист курсуну битирмиш, һабелә һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра Бақыдакы техника пешә мәктәбләринин бириндә гајнагчы сәнәтинә дә јијәләниш вә тәјинатла Азәрбајчан Республикасынын Минкәчевир шәһәриндәки електрик-гурашдырма идарәсинә кәндәрилмишдир.

1991-чи илин октябр ајындан көнүллү олараг Ағдам, Тәртәр вә Губадлы бөлкәләриндәки дөјүшләрдә иштирак едир.

16 мај 1993-чү илдә поста кедәркән дүшмәнин атдығы танк мәрмисиндән өлмүшдүр.

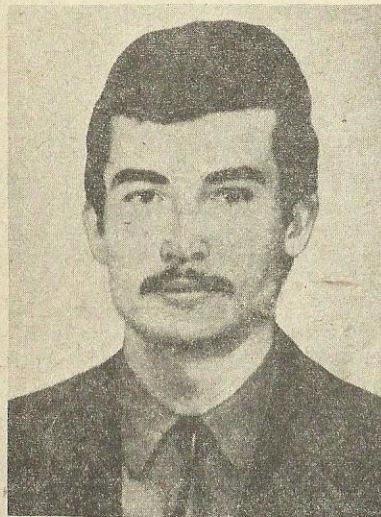
Аиләли иди. 10 ајлыг Сона адлы бир гызы јадикар галыб.

* * *

...1988-чи илдә Минкәчевирдәки иш јериндән автобуслар евә гајыдаркән Хошавәнддә (кечмиш Мартунидә) гулдурларла гаршылашыр. Чәбрајылдан олан бир досту илә көмәкләшиб бир нечә гулдурун әһәтәсиндән чыхыр, онлардан икисини мөһкәм дөјүр, бирини бычакла јаралајыр... Автобусун сәрнишинләри Гајтаранын икидлијиндән данышырдылар. Бу һадисә тезликлә Фүзулидә дә әкс-сәда верир. Чүнки нөвбәти автобус рејси үчүн тәһлүкә јараныр...

1991-чи илдә Гајтаран Минкәчевирдә ишләјәндә Фүзули—Ағдам јолунун бағландығыны ешидир. Буну ешидәндә бирсиндән Гајтаранын аз галыр үрәји партласын. Елә орадача чох көтүр-гој еләмәдән көнүллү олараг Ағдам баталјонуна үзв јазылыр. Бурада о, чох галмыр. Тәртәр баталјонуна көндәрилик. 1992-чи илин мартында исә Зәнкиланда ја-радылмыш баталјона кечирилир.

Јурдун азадлығы уғрунда шәһид олан Гајтараны зәнкиланлылар һеч вахт унутмајачаглар.

ҮЧҮНЧҮ ДӘФӘ...

Чәфәров Азәр Худам оғлу 21 март 1973-чү илдә Зәнкилан рајонунун Газанчы кәндиндә анадан олуб. 1990-чы илдә Ағкәнд мәктәбинин онунчу синфини битириб. 1991-чи илин мајында кечмиш Совет Ордусу сыраларына чагырылыб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра рајонда ја-радылан Милли Ордунга гәбул олуноб.

1993-чү ил мартын 28-дә «Күллү јал» јүксәклији уғрунда кедән дөјүшдә ағыр јараланыр. Бақы шәһәр хәстәханасында үч ај һушсуз галдыгдан сонра, 16 ијун 1993-чү илдә һалак олур.

Субај иди.

* * *

...Азәр Милли Ордунга јаранан күндән рајонун Ермәнистанда һәмсәрһәд олан кәндләринин горунмасында фәал иштирак етмишдир. Һәммин күндән бәри, о, үч дәфә јараланыб. Бирин-

чи дэфэ о, ајагындан жараланыр. Икинчи дэфэ 10 декабр һадисэлэри заманы Шәрикан кэндиндә кедән дөјүшлөрдә гәлпә жарасы алыр. Анчаг бу яра ону инчитмир, ону инчидән доғма кәнди Газанчынын дүшмәнлөрин әлиндә олмасы иди.

Үчүнчү дэфэ о, мартын 28-дә «Күллү жал» дејилән жүк-сәкликдә дөјүш заманы башындан жараланыр. Ону тәчили олараг Бакыја чатдырырлар. Бакыда һәкимләр дејирмиш ки, бәлкә јашајар, бәлкә...

16 ијун 1993-чү илдә сәккиз бачы вә гардашын чәкдикләри әзаб-әзијјәтләрини амансыз өлүм һеч еләди.

ЈЕНИЧӘ НИШАНЛАНМЫШДЫ ...

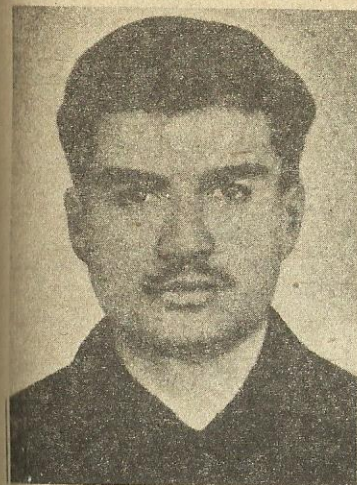

Абышов Тәвәккүл Гүдрәт оғлу 1966-чы илдә Зәнкилан рајонунун Шәрифан кэндиндә анадан олуб. 1982-чи илдә һачалы кәнд орта мәктәбини битирир. 1983-чү илдә Калуга шәһәриндә һәрби хидмәтдә олур. 1985-чи илдә хидмәти борчуну јеринә јетириб Шәрифан кәндинә гајыдыр. Кәнддә ја-радылмыш балыгчылыг тәсәррүфатында фәһлә ишләмәјә башлајыр. 1990-чы илин 20 јанвар һадисәсиндә һәјат јол-дашы гәлпә јетирилмиш, бачысы тәнһа галдығы үчүн Тәвәккүл бачысыкилә кәлир вә Бакы лампа заводунда ишә дүзә-лир.

1993-чү илин апрел ајында она чағырыш вәрәгәси кә-лир. Онун дөјүш јолу Ағдам рајонунун кәндләри олур вә ију-нун 13-дә Шелли кәнди уғрунда кедән ганлы дөјүшлөрдә гәһрәманчасына һәлак олур.

Һәмин күндән бир ај габаг нишанланмышды...

НӨВБӘТИ ДӨЈҮШДӘ...

Һүсејнов Рәфаел Маариф оғлу 1974-чү илдә Зәнкилан рајонунун Сејидләр кэндиндә анадан олмушдур. Бакынын Сәбаил рајонундакы 89 сајлы орта мәктәби, сонра исә 65 сај-лы техника пешә мәктәбини битирмишдир.

1992-чи илин ијунунда һәрби хидмәтә чағырылыр. Ағда-ман бир сыра кәндләринин мүдафиәсиндә иштирак етмиш-дир. Ахырынчы дөјүшү 1993-чү илин мартында Храпорт кән-дин уғрунда олуб вә...

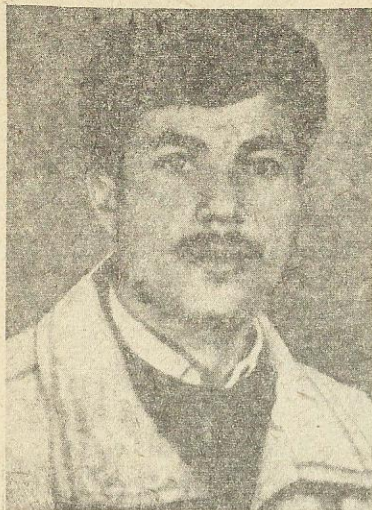
Субај иди.

* * *

Рәфаел һәлә лап кәнч олса да, дүшмәнин көзүнә дик ба-рап бир оғлан иди. О чалышырды ки, доғма кәндиңи гору-наг үчүн ораја кетсин. Анчаг ону Ағдам чәбһәсиндә дөјүшә-рәтләдиляр. О бир нечә дөјүшдән алны ачыг, үзү ағ чыхды. Оларын дәстәси һәр дэфә дөјүшә кедәркән дүшмән хејли-дүшә вә техника иткиси верирди.

Тәәссүф ки, Рәфаел нөвбәти әмәлијјат заманы—Хра-порт кәнди уғрунда дөјүшдә дүшмән күлләсинә туш кәлди... Гәбрин нурла долсун, Рәфаел...!

ПОСТДАН ГАҲЫДАРКӘН

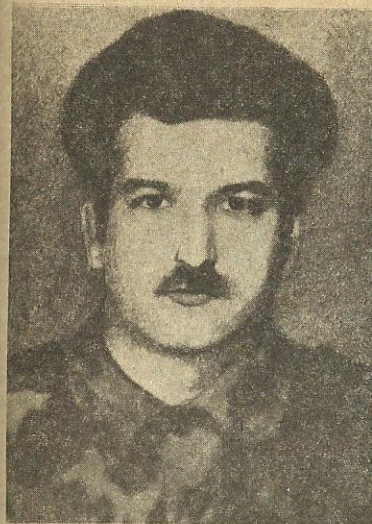
Гафаров Сəjjар Əтабба оғлу 1970-чи ил нојабр ајынын 8-дә Зəнкилан рајонунун Минчиван гəсəбəсиндə анадан олуб. 1987-чи илдə Минчиван гəсəбə 2 №-ли орта мəктəбини битириб. Рајондакы 144 №-ли техники пешə мəктəбиндə тракторчу-машинист курсуну битириб. 1988-чи илдən 1990-чы илгəдər Приморск вилајəтиндə хəрби хидмəтдə олуб. Минчиван гəсəбəсиндəки бетон заводунда фəһлə ишлəјирди.

1992-чи ил мајын 11-дə кəнүллү олараг Милли Ордуја јазылыр. Рајонун Ермəнистанла хəмсəрхəd Газанчы, Нəчəфлэр, Шүкүратаз жүксəклијиндə вə Собу кəндиндə олан постларда хидмəт едиб.

1993-чү ил ијунун 28-дə хидмəти постдан гајыдаркəн хəрби хидмəт машыны гəзаја уғрајыр—Сəjjар да онун ичиндə...

Субај иди.

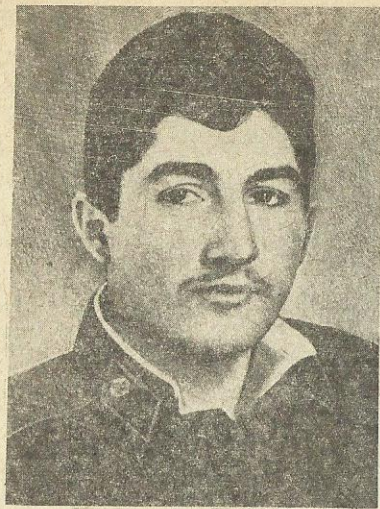
ГƏЗАЈА УҒРАМЫШ...

Гарашов Hүсəјн Бəјлэр оғлу 1953-чү илдə Зəнкилан рајонунун Фəрəчбəјли кəндиндə анадан олуб. 1970-чи илдə Шајыфлы кəнд орта мəктəбини баша вурдугдан сонра Орду вилайəтына хидмəтə кетмишдир. Хидмəти борчуну Хабаровск шəһəриндə кечирмишдир. Хидмəтдən гајытдыгдан сонра Ермəнистанын Гафан рајонунда автомобил сүрүчүлəri курсуну битирмишдир.

1987-чи илгəдər Гафан рајонунда ишлəмиш вə Гарабаг мұнагишəси башланан күндən ону да башгалары кими ишдən азад етмишлэр. О, гачын кими Зəнкилан шəһəринə кəлмиш вə сүрүчү ишлəмишдир. Дүшмэнлэрин азғынлығын көрөн Hүсəјн 30-чү километрдə јаранан Милли Ордуја тəбул олунур. Сонра ону сүрүчү кими Шүкүратаз постуна, анан сонралар исə Собу кəндиндəки поста дəјиширлэр.

1993-чү ил ијунун 28-дə Собу мəнтəгəсиндəки постдан гајыдаркəн автомобил гəзаја уғрамыш вə хəлак олмушдур. Аиллели иди. Бир гызы вə ики оғлу јадикар галыб.

ИКИНЧИ МИНАДА...

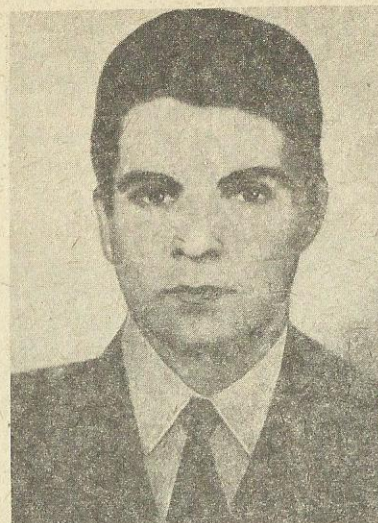
Әһмәдов Әскәр Билал оғлу 1970-чи ил сентјабрын 12-дә Алыбәјли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Алыбәјли кәнд орта мәктәбини гуртарыб. 1988-чи илдә Приморск вилајәтиндә хидмәтдә олуб. 1990-чы илдә һәрби хидмәти борчуну јеринә јетириб доғма кәндләринә гајыдыб. Бир нечә ај кәнддә галдыгдан сонра, бир сәнәт өјрәнмәк үчүн Бакы шәһәринә кедир. Орада автомобил тәмирчилији үзрә курс битирир вә Бакыда ишләјир.

1993-чү илин февралында Зәнкилан Рајонунун Һәрби Комиссарлығындан она чағырыш вәрәгәси кәлир. Дөјүшчү палтарыны кејинән күндән рајонун Ағбәнд постунда олур.

1993-чү ил ијунун 29-да сәһәр тездән дүшмәнләр тәрәфдән басдырылмыш минанын бири партлајыр. Бу сәси ешидән әскәрләр һәмин јерә кәлирләр. Елә бу вахт, икинчи мина ачылыр... Әскәр һәмин минанын гурбаны олур.

Субај иди.

КӨНҮЛЛҮ ОЛАРАГ РЕСПУБЛИКАМЫЗА ГАЈЫТМЫШДЫ

Һүсејнов Јашар Исмајыл оғлу 1959-чу илдә Зәнкилан рајонунун Бартаз кәндиндә дүнјаја кәлиб. Орта мәктәби гуртардыгдан сонра 1978-чи илдә һәрби хидмәтә јола дүшүр. Хидмәти борчуну Украинанын Шестика шәһәриндә јеринә јетириб. Һәрби хидмәт мүддәти баша чатдыгдан сонра бир мүддәт галыб һәмин шәһәрдә забит кими ишләјир. 1992-чи илдә Јашар ермәни гулдурларынын фитнәкарлығыны көрүб Азербайчана гајыдыр. Көнүллү олага, Зәнкилан рајонундакы һәрби һиссәјә кәлир. Капитан Јашар Һүсејнову рајонда ән учгар вә ермәниләрин даими һәдәф сечдији Коллугышлаг кәндинә кәндәрирләр.

1993-чү ил ијунун 24-дә Јашар дүшмән миначына туш олуб һәлак олур.

* * *

...Ермәниләрин Гафан рајонунун Сав вә Һәнд кәндләриндән Јашаркилин посту олан Коллугышлаг кәнди даими атәшә тутулурду. Шатарыз кәнди тәрәфдән дүшмәнин атәш нөгтәсини сусдурмаг үчүн Јашаркил әмәлијат һазырладылар. Әмәлијат мејданы дағлы, сылдырымлы, чәтин вә кечилмәз бир јер иди. Ушаглар ораја галхмаға тәрәддүд едирдиләр. Јашар исә өз взводу илә һеч нә фикирләшмәдән интигам алмаг үчүн, дүшмәнә ағыр зәрбә вурмаг истәјилә һүчума ке-

чир. Јашар вә јолдашлары силаһы ишә саларағ гулдур дөстәсини гәфләрәтән атәшә тутурлар. Дүшмән көзләнилмәз зәрбәдән чашыр, өләни өлур, галаны гачыр. Бу әмәлијатдан сонра Јашарын взводу рајонда адла дејилерди.

Тәссүф ки, ијунун 24-дә Јашаркилин нөвбәти әмәлијата баш тутмур. О, дүшмән минаяна һәдәф олур. Јашара белә бир шәһидлик өмрү гисмәт олур.

КӘШФИЈАТА КЕДӘРКӘН...

Дунјамалыјев Гичран Јусиф оғлу 1970-чи илдә Зәнкилан рајонунун Шајыфлы советлијинин Ашағы Кәәли кәндиндә анадан олуб. 1977—1978-чи илдә һәммин кәнд мәктәбинин онунчу синфини битириб. 1988-чи илдә әскәри хидмәтинин Өзбәкистан Республикасынын Дашкәнд шәһәриндә кечириб. 1990-чы илдә хидмәтдән гајыдан кими Шајыфлы дәмирјол стансијасында фәһлә ишләјиб.

Ермәни фашистләринин фитнә-фәсады нәтичәсиндә Гафан рајонуна јакын олан кәндләримизин һәр күн атәшләрә мәрүз галдығыны көрән Гичран Милли Ордуја көнүллү оларағ гәбул олунур.

17 ијул 1993-чү илдә кәшфијата кедәркән миная дүшүб һәлак олур.

Субај иди.

Милли Орду дөјүшчүсү кими, Гичран сәрһәдјаны Афкәнд, Газанчы вә Сејидәр кәндләриндәки постларда олур, һазым кәләндә дүшмән атәшинә чаваб верирди. О, бир нечә доғә ермәни фашистләри илә өлүм-дирим үзләшмәсиндән уғурла чыхмышды. Ијулун 17-дә исә...

Достлары Гичраны башлары үзәриндә галдырарағ рајондакы Шәһидләр хијабанында торпаға тапшырдылар.

Мәзарын нурла долсун, гардаш! Дөјүш достларын гисәсини бира-беш алачағлар.

ГӘТЛӘ ЈЕТИРИЛМИШ...

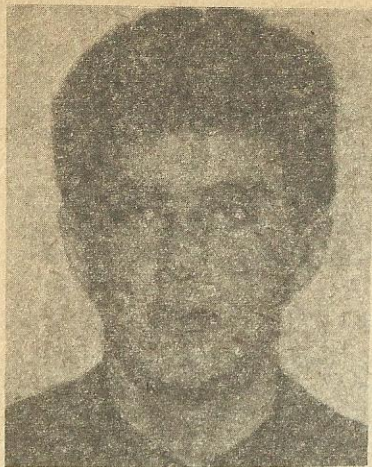

Бајрамов Е'тибар Шамхал оғлу 25 ијун 1972-чи илдә Зәнкилан рајонунун Икинчи Алыбәјли кәндиндә анадан олуб. 1989-чу илдә Алыбәјли кәнд мәктәбинин гуртарыб, сонра Фүзули рајонундакы автомобил сүрүчүләри мәктәбинин сүрүчүлүк курсуну битириб.

1992-чи илдә һәрби хидмәтә чағырылыб. Рајонун Афбәнд вә Собу кәндләриндәки постларда хидмәтдә олуб.

1993-чү ил ијулун 19-да Собу кәндиндәки постда оларкән дүшмәнләр һәммин посту әлә кечириб Е'тибары гәтлә јетирмишләр.

Субај иди.

ШӘҺИДЛӘР ӨЛМҮР, ШӘҺИДЛӘР ЈАШАЈЫР

Һүсејнов Орхан Шаһсувар оғлу 1969-чу илдә Ермәнистаның Мехри районунун Нүвәди кәндиндә анадан олуб. 1986-чы илдә Нүвәди кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Орду сураларындан тәрхис олуб кәндә гајыданда ермәни дашнаклары ермәнистанда јашајан азербайчанлылары өз дәдә-баба јурдларындан чыхардыб дидәркин салырдылар.

Орхан исә өз аиләләри илә бирликдә Бақы шәһәринә көчүр. Лакин о, Бақыда чох галмыр. Зәнкилана кәлиб көнүллү олараг сәрһәдләримизи горујур. 1992-чи илин августундан «Н» һәрби һиссәнин тәркибиндә олан «Нүвәди» баталјонуна үзв јазылыр. Онуң дөјүш јери Вежнәли кәнди вә «Шүкүратаз» жүксәклији олур.

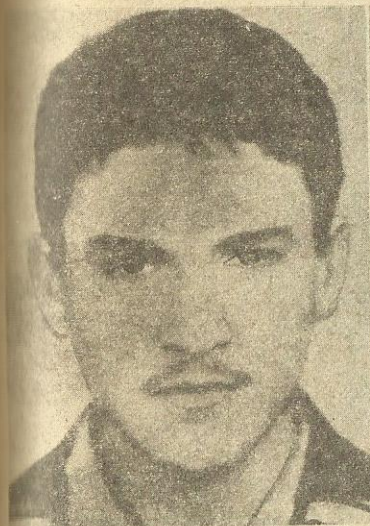
1992-чи илин сентјабрын 16-да дөјүш јолдашларына сурсат апараркән «Кирпапы» дағ јолунда дүшмәнин миңа басдырдығы саһәјә дүшүр. Ону тәчили рајон хәстәханасына кәтирсәләр дә амансыз өлүм Орхана көзүнү ачмаға имкан вермир.

Субај иди.

...Узвү олдуғу баталјон командири, баш лејтенант Саил Мәммедов деди ки, гәһрәман сојдашымыз Орхан Һүсејнов һәмин күн мешә илә әскәрләримизә сурсат апараркән мащын миңаја дүшмүшдү. Орханын амансыз өлүмүнү биз һеч вахт унутмајачағыг. Онуң сон дөјүшүнү биз «Шүкүратаз» жүксәклији уғрунда өлүм-дирим чарпышмасында көрдүк. Онда билдим ки, Орхан кими икидләримиз олан јердә Вәтән һеч вахт басылмаздыр. Бунлар бир јана. Орханын аиләсинә тәсәлли о, оларды ки, һеч олмаса онун бөјүјүб—баша чатдығы Нүвәди кәнди кери алынсын вә онун охудуғу мәктәб Орхан Һүсејновун адыны дащысын.

О, милли ордуда оларкән өз тәбиәти, дөнмәзлији вә чәсәрәти илә һәмишә јашыдларындан фәргләнмищ, бир чохуна ернәк олмушдур.

ӨЛҮМДӘН ХИЛАС ОЛА БИЛМӘДИ

Дадашов Хәлил Ислам оғлу 1974-чу ил январын 23-дә Ағдәрә рајонунун Имарәт-гәрвәнд кәндиндә анадан олуб. Доғма кәндләриндән јарымчыг галмыш орта тәһсилени 1990-чы илдә Тәртәр рајонундакы 183 нөмрәли техники пешә мәктәбиндә давам етдириб. 1990-чы илин нојабр ајындан Милли Ордуја һәгиги һәрби хидмәтә көндәрилир. Фүзули вә Зәнкилан бөлкәләриндә ермәни тәчәвүзкарларына гаршы вурушмушдур.

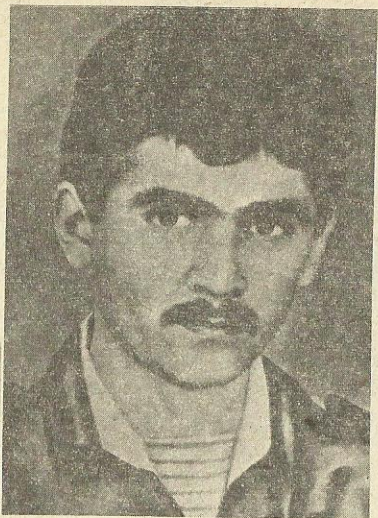
1993-чу ил мајын 12-дә Зәнкилан рајонунун Ағбәнд кәнди әтрафында кедән дөјүшдә һәлак олмушдур. Тәртәр рајонунун Саров кәндиндәки гәбристанлыгда дәфи едилиб.

Субај иди.

Беш илдән артыг давам едән мұһарибә гејрәтли оғулла-рымызын әсл сынаг мејданына чеврилиб. Вәтән оғулла-рының, өз торпагларыны, һәтта башга рајон вә шәһәрләримизин торпагларыны горујаркән дә шәһид олу-р. Беләләриндән бири мәһз Хәлил олмушдур. О, Тәртәр рајонундан һәрби хидмәтә чағрылыр. Хидмәти борчуну әввәлчә, Фүзулидә, сонра исә Зәнкилан рајонунда кечирир. Вәтәнин мұдафиәси уғрунда гејрәт донуна бүрүнмүш Хәлил рајонун Бартаз, Вежнәли вә Ағбәнд кәндләриндәки бөлкәләрдә дөјүш шүчәәти кәстә-рир.

Мајын 12-дә рајонун Ағбәнд кәнди әтрафында кедән дөјүшләрдә Хәлил ағыр јараланыр. Ону рајон мәркәзи хәстә-ханасында һәкимләр өлүмдән хилас едә билмәди. Хәлил көз-ләрини әбәди олараг јумду.

Хәлилин әскәр достлары онун көстәрдији шүчаәтдән ағыздолусу данышырлар. Бәли, Хәлил өлмәжиб. Зәнкиланлыларын үрәжиндә онун ады даими галачагдыр.

ӨЛМӘЗЛИК

Вәтәнин мүдафиәси наминә шәһид оғланларымызын саҗы күнбәкүн артыр. Онлардан бири дә Саатлыдан Зәнкилан районуна кәлмиш вә шәһид олан Шаһбазов Натиғ Ибраһим оғлудур.

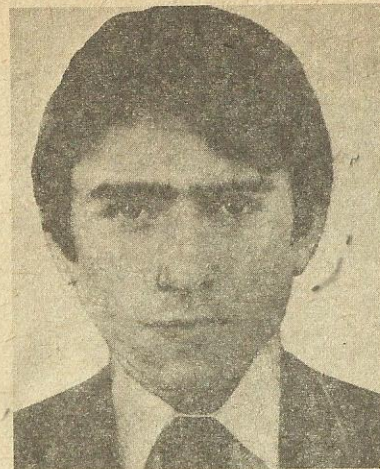
Н. Шаһбазов охудуғу мәктәбдә вә хидмәт етдији һәрби һиссәдә өзүнү лајигли, савадлы, низам-интизамлы һәрби кими көстәрмишдир. Јолдашларынын дедијинә көрә Натиғевдә һеч вахт ишсиз дајанмыр, аиләләрини башына јығы ағач әкир, хүсусилә бағы-бағчаны чох сеvirди. Гапыда ө әлилә салдығы ағачлар инди јадикара чеврилиб.

Сон вахтлар азғын дүшмән районун әразисини даими атәшә тутур вә һүчумлар едирдиләр. Бу исә мәрд вә чәсур дө јүшчүләримизи әсәбләшидирирди.

1993-чү ил мајын 15-дә дүшмән нөвбәти дәфә торпаҗларымыза һүчум едәркән Натиғ о бири дөјүшчүләр кими ирәли атылмыш вә бир нечә азғын дүшмәнин үрәјини сус дурмушдур. Тәәссүф ки...

Бәли, Натиғ Шаһбазов һәр шејдән әзиз чаныны торпаҗ гурбан вериб шәһидлик зирвәсинә учалды вә өлүмү илә баш галарына јурдун гәдрини билмәји өјрәтди.

ЈҮКСӘКЛИК УҒРУНДАКЫ ДӨЈҮШДӘ

Нағыјев Балача Сабир оғлу 1966-чы ил мајын 15-дә Зәнкилан районунун Бартаз кәндиндә анадан олуб. 1983-чү илдә И. Сајылов адына Бартаз кәнд орта мәктәбини битирдикдән сонра райондакы 144 №-ли техники пешә мәктәбинин гајнагчы шө'бәсинә дахил олуб. Мәктәби битирдикдән сонра һәрби хидмәтә јола дүшүр.

Һәрби хидмәти баша вурдугдан сонра райондакы 836 №-ли јол тјикinti идарәсиндә, сонра исә Бартаз чынгыл завоудунда дөрдүнчү дәрәчәли електрик гајнагчысы ишләјир.

1992-чи илин мартындан районда јарадылмыш өзүнүмүдафиә баталјонунда көнүллү олараг дөјүшә кедир. Онун дөјүш јоллары районун Газанчы, Сејидләр, Ағкәнд вә Дәрәли кәндләрдән кечмишдир. Балачанын сон дөјүш јери «Шүкүратаз» посту олмушдур.

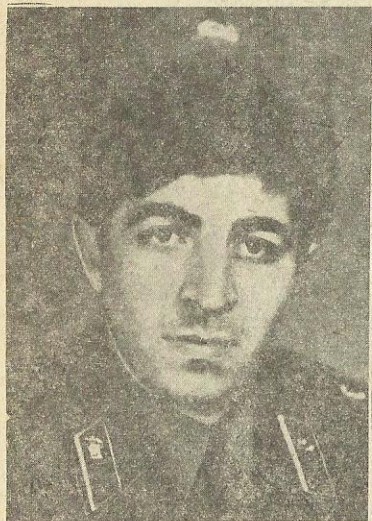
1993-чү ил ијулун 15-дә јүксәклик уғрунда кедән дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олуб.

Субај иди.

...Бир нечә дөјүш нөгтәләриндә фәргләндијиндән ротанын командири Балачаны «Н» һәрби һиссәнин зенит-ракет дивизијасында ону зенит командири тәјин едир. О, өзүнү бир командир кими доғрултмушдур. Дәфәләрлә һәјатыны төһлүкә гаршысына гојараг торпағымыза мурдар ермәни фа-

шистлэринин сохулмасына имкан зермәмишдир. Тәәссүф ки 15 ијулда јүксәклик уғрунда кедән дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олур.

АРЗУСУ ТОПЧУ ОЛМАГ ИДИ

Сəфəров Чүмшүд Сəфər оғлу 1968-чи ил декабры 7-дә Зәнкилан рајонунун Бартаз кәндиндә анадан олуб. 1986-чы илдә И. Сајылов адына Бартаз кәнд орта мәктәбини битириб.

1986-чы илдә Орду сыраларына јола дүшүб. Орду сыраларындан гајытдыгдан сонра 836 №-ли јол-тикинти идарәсиндә фәһлә ишләмишдир. 1992-чи илин мартында рајонун өзүнүмүдафиә баталјонуна көнүллү олараг дахил олур.

1993-чү ил ијулун 15-дә «Шүкүратаз» јүксәклијиндәки дөјүшдә һәлак олуб.

Субај иди.

* * *

Чүмшүд ушаг јашларындан ширин арзуларла јашајырды. Јахынлыгдакы кәнддә, мұһарибәдән эввәл үзүм планта сижаларынын долудан горунмасы үчүн топлар гојулмушдур. Дәрсдән чыхан кими ораја кедир, атыдан топлара бахыр вә топчулара көмәклик едирди.

...Ајлар, илләр өтүр, Чүмшүд орта мәктәби гуртарыр. Һәрби хидмәтә кедир. Һәрби хидмәтдән гајыданда намәрд дүш

мәмләр Гарабағ мұнагишәсини ортаја ағырлар. Дүшмәнләр ин сон илләрдә пис әмәлләрини көрән Чүмшүд көнүллү олараг баталјона габул олунур вә дөјүш постларына кәндәрилик. Топчу олмаг арзусу илә јашајан Чүмшүдү 1992-чи илин декабрында топ артиллеријасына көтүрүрләр.

Тәәссүф ки, 1993-чү ил ијулун 15-дә Чүмшүд ағыр дөјүшләрдә гәһрәманлыгга һәлак олур.

ДӨЈҮШМӘК АРЗУСУЈЛА ЈАШАЈЫРДЫ...

Алышов Фəриз Сəрмəs оғлу 3 ијул 1974-чү илдә Зәнкилан шәһәриндә анадан олуб. 1989-чу илдә шәһәр ики нөмрәли сәккизиллик мәктәбини гуртарыб. 1989—92-чи илдә рајондакы 144 нөмрәли тәхники пешә мәктәбини баша вуруб. 1993-чү ил мајын 12-дә һәрби хидмәтә кедиб. 1993-чү ил августун 14-дә Гарамәммәдли кәнди әтрафында кедән ганлы дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олуб. Рајондакы Шәһидләр хижабанында дәфн едилиб.

Субај иди.

* * *

...Фəриз Зүлөјхə ананын бөјүк оғлу иди. Ушаглыгдан атасыны итирән, мин-бир эзабла бөјүјүб баша чатан Фəриз торпағы, Вәтәни горумаг үчүн милли ордунун әскәр либасыны әјнинә кејиб дөјүшә кетмәк арзусујла јашајырды. Һәммин

арзуја Фариз мајын 12-дә чатды. Она һәрби комиссарлыг тәрәфдән чағырыш вәрәгәси кәлди. О, Коранбој рајонундакы кәндләрә јолланды.

Бир нечә ај орада гуллуғ еләди. Фүзулидә исә август ајында кәркин вәзијәт јарандығындан, онларын ротасыны тәҗили оларағ Фүзулијә кәтириләр. Бир нечә күн дејүшләрдә фәал иштирак етсә дә намәрд дүшмән күлләсинә туш кәлди.

Фаризин өлүм хәбәри евләринә бир һәфтәдән сонра чатды.

Онун чәсәди бөјүк чәтинликлә тапыларағ августун 28-дә рајондакы Шәһидләр хијабанында дәфн едилди.

Инди евләриндә Фаризин анасы Зүлејха вә Инчили ады нәнәси галыб.

Фикрән, хәјалән, дәнмәдән Фаризин мазары гаршысында әјлирик. Аллаһ сәнә рәһмәт еләсин, руһун шад олсун, Фариз!

О ШӘҢИД ОЛСА ДА..

Мәммәдов Мәммәд Илјас оғлу 1970-чи илдә Зәнкилан рајонунун Вәлигулубәјли кәндиндә анадан олуб. 1987-чи илдә Зәнкилан рајонунун Тири кәнд орта мәктәбинин мазуну олмушду. Мәктәби гуртардыгдан сонра рајондакы 144 нөмрәли техник пешә мәктәбинә дахил олмуш сонра, һәрби хидмәтә чағырлымышдыр. Әскәри хидмәтдә фәргләндијиндән һәрби мәктәбә кәндәрилди. 1991-чи илдә республикада јаранмыш вәзијәтлә әлагәдар оларағ һәрби мәктәби јарымчығ голуб рајона гајыдыр вә кәңүллү оларағ рајондакы «Н» һәрби һиссәдә хидмәт едир.

25 август 1993-чү илдә ермәни гулдурлары тәрәфиндән

Коллугышлаг кәндиңә һүчүм нәтичәсиндә гәһрәмәнчәсына һәлак олмушдур. Рајондакы шәһидләр хијабанында дәфн Субај иди.

...Бир аздан ганлы дејүш олачағыны һеч кәс билмирди. Һәрә өз постунда отуруб «Астра» сигаретини јавш-јаваш чәкәрәк нөвбәти дәстәнин гәбул едәчәји вахты көзләјирди. Шатарыз вә Әскүлүм дағынын сәрин вә тәмиз һавасындан һеч әскәрләр ајрылмағ билмирдиләр. Әввәлки кими сақит вә башы думанлы иди.

Мәммәд јаман һәјәчанланмышды. Ахшамдан гарышығ јуху көрмүшдү. Һәм дә ики дәфә посту дејишсә дә јенә евләринә кетмәмишди. Евдә исә анасы, бачы вә гардашлары сәбирсизликлә јолуну көзләјирдиләр...

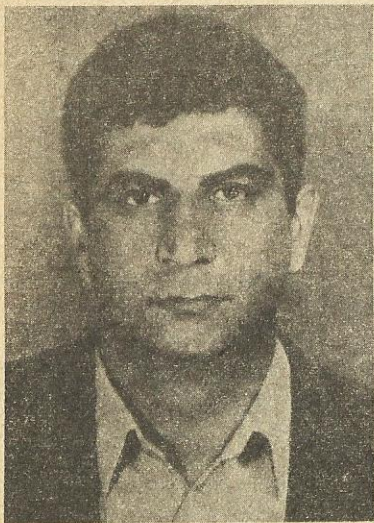
Бир анын ичәрисиндә арха тәрәфдән палыд ағачынын арасындан ермәни гулдуру ирәли чумуб, бычагла өлдүрмәк үчүн Мәммәдин үстүнә тулланды. Лакин Мәммәдин кәддлийи нәтичәсиндә автоматын тәтији чәкилир. Намәрд дүшмән елә о дәгигә јерә сәрилир. Өлән ермәниләрин командири имиш. Өзү дә баш лејтенант. Ермәниләр әскәрләримизин ајығ дүшдүјүнү билиб Мәммәди атәшә тутурлар. Мәммәд исә бу атәшләрдән ағыр јараданса да, ермәниләри ирәлијә кәлиб мејитләрини апармаға имкан вермирди. Онун автомат силаһынын сурсаты гуртардыгдан сонра, өлмүш ермәни командиринин автоматыны көтүрүб дүшмәнә сары атыр. Мәммәдин јарасы ағыр олдуғундан һәм ону инчидир, һәм дә чохла ган итирир. Јолдашларынын она јардым етмәсинә дүшмәнләр имкан вермирдиләр, башларына од јағдырырдылар.

Дүшмән бөјүк итки версә дә јенә дә Мәммәдә јахын олан постдан кери чәкилмирдиләр. Онларын фикри һәм Мәммәдли, һәм дә командирләрини апармағ иди. Дејүшүн гызғын чағында Мәммәд көзләрини әбәди јумса да ермәни командиринин чәсәдини онлара вермәди.

Беш саатлығ дејүшдән вә топчуларымызын мәһарәтли, күчлү, дәгиг зәрбәләриндән сонра дүшмәнләрин өләни өлдү, сағ галаны пәрән-пәрән дүшдү. Дејүшчү достлары бу мәгамдан истифадә едиб, һәм Мәммәдин, һәм дә ермәни мејидини чәтинликлә дејүш зонасындан чыхартдылар.

...Занкиланын шәһидләр хијабанында бөјүк бир издиһам вар иди. Достлары Мәмәдин чәназәси өнүндә анд ичирдиләр. Анд ичирдиләр ки, Мәмәдин адыны һәмишә уча тутачаглар.

РУЪУН ШАД ОЛСУН РАМАЗАН

Гулијев Рамазан Дүнјама-лы оғлу 1961-чи илдә Занки-лан районунун Мәмәдбәјли кәндиндә анадан олуб. 1967-чи илдә Мәмәдбәјли кәнд орта мәктәбинин биринчи сини-финә кедиб. 1978-чи илдә һәм-ин мәктәбин онунчу синифи-ни баша вуруб, һәгиги һәрби хидмәтә јола дүшүб. Һәрби хидмәти баша вурдугдан сон-ра Русијанын шәһәрләринин бириндә ишә кириб. 1992-чи ил-дә көнүллү олараг рајона кә-либ милли ордуја үзв јазылыб вә декабр ајындан кәшфијат групунун командири тәјин олунуб. Онун дөјүш јерләри рајонун Нәчәфләр вә Шајыф-лы кәндләри истигамәтиндән кечиб.

Сон дөјүшү 1993-чү ил августун 25-дә Чәбрајыл рајо-ну бөлкәсиндә кедән ганлы дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олур.

Аиләли иди. Өлүмүндән 10 күн сонра јадикары олан бир гыз ушағы дүнјаја кәлмишдир. Шәһидләр хијабанында дәфи олачаг.

* * *

Достларынын кизли көз јашларына баханда өзүмү әл-ала билмирдим.

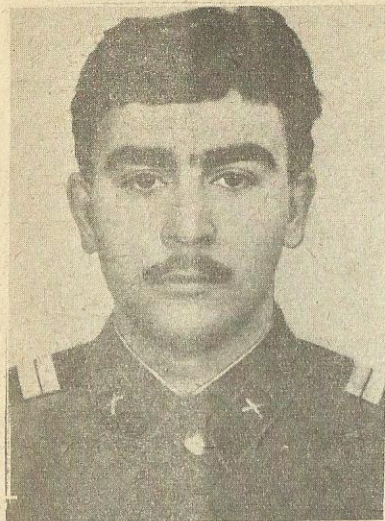
Рамазан һәрби һиссәдә олан күндән тапшырыглара мәс-

улијјәтлә јанашыр, һәрби техниканы вә кәшфијат сирләри-ни мүкәммәл өјрәнирди. Хидмәт мүддәти әрзиндә командир-ләрин вә әскәр јолдашларынын һөрмәтини газанмышдыр. Сырави әскәр Рамазанын хидмәт вәрәгәсиндә демәк олар ки, анчаг тә'рифләр олмушдур.

Чәбрајыл рајонунда баш верән һәдисәләрдә иштирак етмәк үчүн көмәјә орду лазым оlanda биринчи Рамазанын дәстәси ирәли атылмышдыр. Чәбрајыл шәһәринә ермәнилә-рин һүчүмү заманы тәк Рамазанын өзү 2 танк, 1 БМП вә дүшмәнин хејли чанлы гүввәсини мәһв етмишдир. Лакин, намәрд дүшмән күлләси онун һәм үрәјини, һәм дә әлиндәки гранатамјотуну сусдурмушдур. Онун өлүмүндән сонра бүтүн Мәмәдбәјли кәндинин әһалиси јас сахладылар.

Һејф сәндән, Рамазан, һејф!

АВТОМАТЫМЫ КӨТҮРҮН...

Нағыјев Әскәр Вәли оғлу 1969-чү илдә Зәнкилан районунун Бартаз кәндиндә анадан олуб. 1984-чү илдә И. Сајылов адына Бартаз кәнд орта мәктәбинин сәккизинчи сифини тә'рифнамә илә гуртардыгдан сонра Нахчыван шәһәр Политехник Техникумуна имтаһансыз гәбул олур. 1988-чи илдә Орду сыраларына хидмәтә кедир. Һәрби хидмәтдән сонра доғма кәндинә гајыдыр вә көнүллү олараг райондакы өзүнү мүдафиә баталјонуна дахил олур.

1993-чү ил август ајынын 25-дә Чәбрајыл районунун Минбашлы кәнди әтрафында кедән ганлы дөјүшдә дүшмәнин атдығы танк мәрмиси ону чох ағыр јараламыш вә көзләрини әбәди јуммушдур.

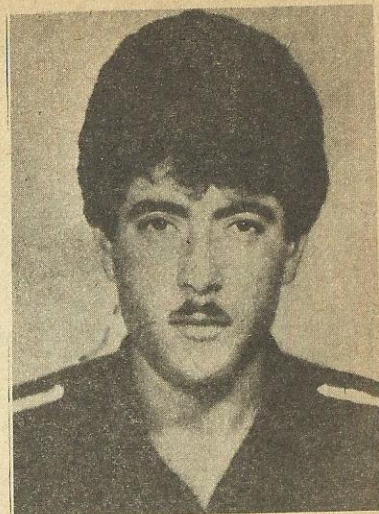
Субај иди.

* * *

...1993-чү ил август ајынын 21-дән гоншу Чәбрајыл району ермәни дашнаклары тәрәфдән тәчавүзә мәр'уз галаркән Зәнкиланын бир чох кәнчләри кими Әскәр дә көнүллү олараг гајнар нөгтәјә—рајон мәркәзинә јола дүшүр. Бир нечә күн дүшмәнлә өлүм-дирим мүбаризәси апардылар. Дәфәләрлә дүшмән танклары илә үзбәүз кәлдиләр. Әскәр кими мәрд дөјүшчүләр һәр дәфә дүшмән танкларынын үзәринә гартал кими шығыыр вә хејли ермәни мәһв едирди. Лакин иткиләримиз дә олду. Бир нечә әскәримиз, о чүмләдән, Әскәр бу дөјүшдә шәһидлик зирвәсинә учалды...

Дөјүш досту вә кәндчиси Илдырым Һүсејнәлијевин дејјинә көрә Әскәр јахын мәсафәдән дүшмәнин бир танкыны мәһв едиб, ирәлијә кедәркән дүшмәнин сағ чинаһдан ирәлиләјән танкдан атылан мәрми ону ағыр јаралады. Дүшмән илә сүр'әтлә ирәлиләјирди. Әскәри дөјүш зонасындан чыхартамаг үчүн чәсарәт лазым иди. Биз ону дөјүш зонасындан арајағанда...

ДҮНЈАСЫНЫ ДӘЈИШӘНЛӘРИ УНУТМАМАЛЫЈЫ!

Бәһбудов Рамиз Рәшид оғлу 28 сентјабр 1973-чү илдә Зәнкилан районунун Вәлигулубәјли кәндиндә анадан олуб. Тири кәндиндә орта мәктәби битирдикдән сонра Бакы шәһәр Кооператив техникумунун мүһасиб нәзарәтчи факултәсинин гијаби шә'бәсинә гәбул олур. Һәрби хидмәтә чағырылдығындан дәвләт имтаһаныны верә билмир.

Ики илә јахын иди ки, Зәнкиланда һәрби хидмәтдә иди. Сон дөјүшү 29 Август 1993-чү илдә олмушдур. Собу кәндиндәки «Ганлы гаја» постуну дүшмәнләр тутмаг фикiri илә кәшфијјата кәләркән әскәрләримизлә гаршылашырлар. Бу ганлы дөјүшдә Рамиз һәлак олур.

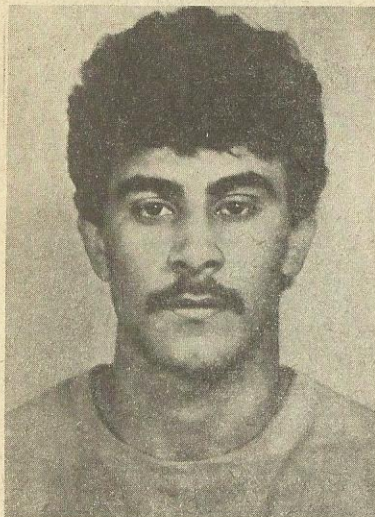
Субај иди.

...29 августда дөрд әскәримиз гәһрәманчасына вурушуб шәһид олдулар. Онлар өлмәјибләр, әбәдијјәтә говушублар. Онлар Әсил гәһрәман идиләр.

Собу кәндинин әһалиси онларын хатирәләрини һеч вахт унутмајачағлар.

Вәтәни, торпағы һәр шејдән үстүн тутан Рамиз дә онларын арасында иди. Мән Собу кәндиндә оlanda кәндин арсағгалы Халгверди Һүсејновла көрүшүб сөһбәт еләјәндә о деди ки, «дүнјасыны дәјишәнләри унутмамаг, онларын руһуну әзиз тутмаг бизләрә аиддир. Кедәнләрин өлмәз әмәлләрини кәләчәјә апармаг бизим борчумузду. Аллаһ јердә галанлара дәјмәсин».

АҒЛАЈАНДА БҮТҮН ШӘҢИДЛӘРИМИЗИ АҒЛАЈЫН

Әлијев Чүмшүд Мүсәјиб оғлу 1970-чи ил мартын 31-дә Зәнкилан рајонунун Минчиван гәсәбәсиндә анадан олуб. 1977-чи илдә Минчиван гәсәбә ики нөмрәли орта мәктәбин биринчи синифинә кедиб. 1987-чи илдә һәмин мәктәбин онунчу синифини гуртарыб, рајондакы 144 нөмрәли техники пешә мәктәбинин рәнксазлыг курсуна сәһәдләрини вериб. Һәмин мәктәби гуртаран кими һәрби хидмәтә јола дүшүб. Хидмәти борчуну Арханкелск вилајәтиндә кечириб. Орду сырала-рыннан гајытдыгдан сонра Минчиван гәсәбәсиндәки доггузунчу дәмир јол дистансија-сында тәмирчи ишләјиб.

1992-чи илин декабр ајында рајон һәрби комиссарлығы тәрәфиндән Чүмшүдә чағырыш вәрәгәси кәлир. 1993-чү илин март ајында Шајыфлы кәндиндә гәллә јарасы алыб хәстә ханаја дүшүр. Јарасы сағалдыгдан сонра јенилән дөјүшә кәдир.

29 август 1993-чү илдә Собу кәнди әтрафында 20-јә јахын ермәни кәшфијатчысы илә Чүмшүджилин дәстәси үзләшир. Бир нечә саат давам едән атышмада Чүмшүд вә ондан элава үч әскәр досту һәлак олур. Ермәни дөјүшчүләри дә бөјүк итки верәрәк мејидләрини гојуб гачырлар.

1992-чи илин декабр ајындан Күлбәниз адлы бир гыза нишанлы иди.

* * *

...Бу күнләрдә үнван көтүрүб Минчивана кетдим. Марағланыб, Чүмшүдүн аиләсикилин евләрини тапыб валидејнлә-

ри илә көрүшдүм. Ата, анасына вә бачы, гардашларына баш сағлығы вердим, кәлишимин мәгсәдини онлара билдириб дедим:

— Чүмшүд, Севил вә Севда кими өвлад јетишдирмисиниз. Башынызы уча тутуб, сәбирли, тәмкинли олуң!

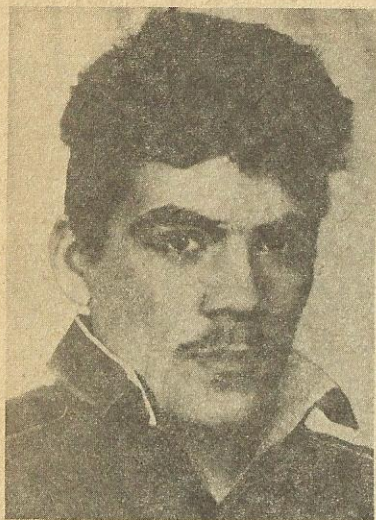
Ким истәрди ки, икид вә гәһрәман оғлунуз Чүмшүд дүшмән күлләсинин гурбаны олсун. Ағламајын!

Мән дә дејирәм ки, Чүмшүд, үзүнү көрмәсәм дә, әксини көрдүм, сәнин мәрдлијини, чәсурлуғуну, һәмин күн, сәнин јасына кәлән гоһумларындан ешитдим.

Аманын күнүдүр, Зөһрә ана!

Ағлама, ағлајанда бүтүн шәһидләримизи ағла!

ЗЭНКИЛАНЫН ЛҮЗҮНЧҮ ШӘИДИ

Имангулиев Шүкүр Имангулу оғлу 27 мај 1969-чу илдә Зәнкилан районунун Минчиван гэсэбэсиндә анадан олуб. 1986-чы илдә Н. Нәриманов адына Минчиван гэсэбә орта мәктәби гуртаран кими Бақыдакы 14 нөмрәли техники пещә мәктәбинин радио вә телевизија курсуна гәбул олунуб. 1988-чи илдә һәрби хидмәтә кедиб. Нәрби хидмәтдән гајыдан кими Краснојарск шәһәриндә ишә кириб. 1992-чи илдә рајона кәлиб вә көнүллү олараг рајонда јарадылмыш өзүнү мүдафиә баталјонуна үзв јазылыб. 1993-чү ил августун 29-да Собу кәндиндәки

«Оғру» булаг дејилән јердә кәшфијатда олан ермәниләрлә гаршылашыр. Бир саатдан артыг давам едән дөјүшдән сонра Шүкүр һәлак олур.

Субај иди.

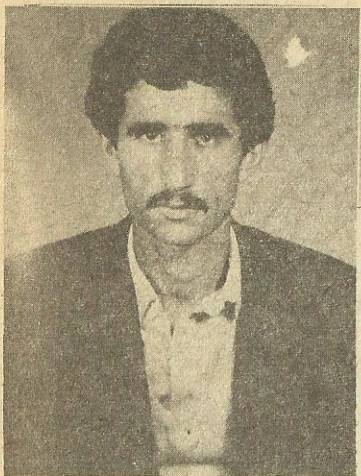
Минчиванда көз ачан Шүкүр торпагларымыза дүшмән тәчавүзү башлајанда кәнарда мүшаһидәчи кими олмағы өзүнә јарашдыра билмирди. Вәтән севкиси ону көнүллү олараг милли орду сырларына апарды. Шүкүрүн гырхы күнү мән дә онун јасына кәлмишдим. Гадисәнин нечә олдуғуну сорушмаг үчүн онун командири Етибар Абдуллајевлә көрүшдүм, сөһбәт заманы о деди:

— «29 августда саат 4-дә Бахшәли Әлијеви «Оғру» булагына су кәтирмәјә көндәрдик. О, көрүр ки, ермәниләр булагын гырағында отуруб рабитә илә ермәничә нәсә данышырлар. Сонра о, кери гајыдыб көрдүјүнү јолдашларына дејир. 6 нәфәрлә бирликдә һәмин чығырла булага сары кәдәркән, атышма башлајыр. Јолдашларымыздан онлара кө-

мәк кәлинчә артыг биздән дөрд нәфәр өлүр. Дүшмән тәрәфдән дә чохла өлән вә јараланан олур. Онларын биз тәрәфдә командирләринин мејиди галыр. Галанларыны исә көтүрүб арадан чыхырлар».

Һәмин күн Шүкүрүн әскәр јолдашлары Сәрхан Исмајлов, Јағуб Пиријев, Шүкүр Бәдилов, Аллаһјар Әһмәдов вә Елхан Абышов сөз вердиләр ки, Шүкүрүн ганыны о, азғын дүшмәнләрдән алачағыг. Беләликлә, Шүкүр Зәнкиланын 100-чү шәһиди олду. Аллаһ она рәһмәт еләсин!

JARЫMЧЫГ ГАЛАН ӨMYP

Сэфэров Огтај Әли оғлу 1961-чи ил декабрын 1-дә Зәнкаилан районунун Јусифләр кәндиндә анадан олуб. 1978-чи илдә Шајыфлы кәнд орта мәктәбини гуртарыб. Һәрби хидмәти Мурманск вилајәтиндә кечириб. 1981-чи илдән райондакы кәнд тәсәррүфаты механикләшдирмә дәстәсиндә чилинкәр ишләјиб.

1991-чи илдә Бакы шәһәринә кәлиб. Бинәгәди гәсәбәсиндәки 14 нөмрәли техникә пешә мәктәбинә гәбул олуб. 1991-чи ил нојабрын 11-дә һәмин мәктәби битириб. «Бинәгәдинефт» НГЧИ-дә алтынчы дәрәчә галдырычы машинист ишинә көтүрүлүр.

Нојабр ајында јолдашлары кими, о да көнүллү олараг милли ордуја јазылыр. Декабрын 10-да Бејләган истигамәгиндә кедән ганлы дөјүшдә гәһрәманчасына һәлак олуб.

14 декабр 1993-чү илдә Шәһидләр хијабанында дәфиң едилир.

Аиләли иди. Бир гызы—он бир ајлыг Гәрәнфили јадикар галыб.

...Декабрын 10-да Бејләган истигамәтиндә азғынлашмыш ермәни ганичәнләрин нөвбәти һүчумлары кедән ағыр мөвгә дөјүшләриндә јаралы достуну дөјүш зонасындан чыхарыб кери гајыдаркән намәрд дүшмән күлләсинә туш кәлир.

Аман аллаһ, бир көр сән нә етдин? Нечә-нечә аиләләри көзү јашлы гојдун? Қирпији илә од көтүрән, дүнјанын бүтүн эзаб-әзијәтинә гатлашыб једди өвлад бөјүдүб, әрсәјә чатдыран Әли киши илә Зәрнишан халанын аһ-наләсини, бачы-гардашларынын ғышгырығыны, бир үзү гыз, бир үзү кәлин-

лик чөһрәси үзүндә солмуш Тамиләнин вәј-шивәнини көјә галдырдын. Балача, һәлә бир јашы тамам олмамыш, Гәрәнфили ата гајғысына һәсрәт гојдун.

Илаһи, сән бир гисмәтә бах, нечә һәсрәтлә көзләјирди көзүнүн илк балача Гәрәнфилинин ад күнүнү. Һәлә евдән чыханда да һәјаг јолдашына гәти тапшырмышды ки, мән чалышыб ичазә алыб кәләчәм, имкан олмаса кәлмәјә, мүтләг кечирәрсән.

Ахы һардан биләрди ки, јанварын 10-а кими башына нәләр кәләчәк. Һеч ад күнү тамам олмамыш Гәрәнфил атасыз галачаг. Әкәр билсәјди һеч олмаса ад күнүнү кечириб кедәрди. Онда аз да олса фикирләшәрди ки, о өлүб кетсә, ај үзлү Гәрәнфили кимә галачаг.

...Һәлә јенә дә валидејнләринин көзү јолдадыр. Огтајын нә вахтса кәләчәјини көзләјирләр. Ән чох да бачылары јолуну көзләјир. Онын өлүмүнә инанмырлар. Дәрд-гәмдән гәдди бүкүлмүш Зәрнишан халанын аһ-наләсиндән јеркөј дәрзәјә кәлир. Өмрүнүн бу чагында нәләр кәлди башына, аман Аллаһ!

Гәддини дүз тут, шәһид анасы, Огтај вә онун кими мәрд, мүбариз, чанындан, ганындан, милләт гүруру олан гәһрәман оғулларынын ганы һеч вахт јердә галмајачаг.

Чүнки онлар Вәтән, Торпаг уғрунда шәһид олублар, шәһидлик зирвәсинә учалыблар.

Раһат ују, Огтај, раһат ују!

Аллаһ сәнә рәһмәт еләсин, торпағын нурла долсын, гардашым Огтај!

**СОН СӨЗ ЈЕРИНӘ
ВӘ ЈАХУД ИШЫГЛЫ, ҮМИДЛИ
САБАҢЛАРА ДОҒРУ...**

Һә, торпаг оғлу—вәтән дашы!..

Сиз аллаһ, дүзүнү дејин, үрәјиниздән белә бир тәэссүф һисси кечмир ки, еһ, бу да белә, оғулларымыз да кетди, торпағымыз да...

Сизи билмирәм, анчаг мәним гәлбимдә башга һиссләр чөвлан едир: гәләбә эзми, дөјүш вүгары!

Никбинлик долу бу сәтирләри јазырам вә өзүмү инандырмаға чалышырам ки, о вахтачан һәр шеј кәлиб өз јерини тутачаг... Наг иши дә бизимләди, гәләбә дә!..

Вә о бир аллаһдан арзу едирәм ки, бу китаб чапа һазырланаркән, редактә олунуб мөтбәәдә јығыларкән, чыхыб ишыг үзү көррәкән... анчаг вә анчаг Зәнкилан шәһәринин мәркәзиндәки китаб мағазасында витринләрә дүзүлсүн. Јәни о вахтлар торпағымызы кери ала биләк, дәдә-баба јурдларында очағымызы галајаг, ишыгларымызы јандыраг!..

Ешидирсәнми, Вәтән оғлу, Вәтән дашы???

Ајаға галх, мүбариз ол, голуна гүввәт!!!

Торпаг — угрунда кедән дөјүшләрлә шәрәфә минир...

Тарих—Ана Вәтән јолунда төкүлән ганларда јазылыр...

Буну шәһид оғулларымызын руһу да биздән тәләб едир!..

Хош арзуларла:

Имамверди ИСМАЈЫЛОВ.

јазычы.

Нојабр, 1993-чү ил.

МУӘЛЛИФДӘН

Республикамызын индики ағыр күнләриндә гачгынлара, шәһид аиләләринә көмәклик етмәк, онлара әл тутмаг олдугча саваб ишдир. Она көрә дә муһарибәннин дәһшәтләр кәтирдји бир дөврдә нечә-нечә хејирхаһ адамлар мејдана кәлмишдир. Һәммин хејирхаһ инсанлар дар ајагда нечә-нечә мүсибәтләрә дүچار олмуш адамлара дајаг олмушлар. Халгымыз арасында мүдрик бир ел мәсәли вар: «Әл тутмаг, Әлидән галыб».

Бу күн Зәнкилан торпағы, Азәрбајчанымызын лоғман тәбиәтли кушәләриндән олан бир дијар јағы дүшмән әлиндә олса да һәр гарыш Вәтән торпағы угрунда мәрди-мәрданә зурушан, шәһидлик зирвәсинә јүксәлән оғул вә гызларымызы унуда билмирик. Онларын јохлугу бизи көјүм-көјүм көјнәдир. Бир журналист кими мән дә јеканә тәсәллини һәммин шәһидләрә һәср олунмуш плакатларын вә китабын ишыг үзү көрмәсиндә тапырам. Анчаг бу ишин чох чәтинликләри вардыр. Һәр шејин гытлыг дөврүндә фото-албом нәшр олунмасы да чәтин мәсәләдир. Бунун үчүн чохлу пул вәсаити тәләб олунур. Одур ки, хејирхаһ адамларын саваб иши бу чүр чәтинлијин арадан галдырылмасында да нәзәрә чарпыр. Гејд етмәк лазымдыр ки, «Зәнкилан шәһидләри» фото-албомун нәшр олунмасында Бақы шәһәринин 15-дән артыг мүхтәлиф идарә, мүәссисә вә тәшкилатлары бизә көмәклик әли узатмыш вә нәшријјатын һесабына хејли пул вәсаити кечирмишләр. Бу нәчиб ишдә Автомобил Јоллары Дөвләт Ширкәтинин президенти Чавид Гурбановун, «Азелектротерм» Елм истеһсалат Бирлијинин Бақы ағыр гајнаг аваданлығы заводунун рәиси Валәһ Мәммәдовун, Республика Тичарәт Назирлијинин Тәсәрруфаты Топдан Сатыш бирлијинин директору Аллаһверди Гулијевин, Зәнкилан рајонунун Кечикли кәнд сакини Әзиз Сәфәровун, рајонун зиялысы, һәким, досент, полковник Мүршүд Мәммәдовун, «Азшәрг» Коммерсија Банкынын Президенти Һүсәјн Һүсәјновун, «Елиф» Коммерсија Банкынын президенти Маһир Мәммәдовун вә башгаларынын хејирхаһлығы хүсусилә гејд олунмалыдыр.

Шүбһәсиз ки, шәһидләрин јахынлары, доғмалары китабын нәшринә көмәклик әли узаданлары һеч вахт унутмаја чаг, ата-бабаларымыздан галмыш хејирхаһлыг эһтиәсини давам етдирәнләрә әһсән дејәчәкләр, өзү дә мин әһсән!

**ШӘБИДЛӘРИН ХАТИРӘСИНИ ӘБӘДИЛӘШДИРМӘК ҮЧҮН
КӨРҮЛМҮШ ТӘДБИРЛӘР**

Шәһидләрнн хатирәсини әбәдиләшдирмәк үчүн ашағыдакы объектләрә онларын ады верилмишдир:

1. АСЛАНОВ АЛИК ШӘМИЛ ОҒЛУ — Зәнкилан шәһәр үч нөмрәли орта мәктәби
2. АБЫШОВ ВУҒАР АБАСГУЛУ ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Алыбәјли кәнд орта мәктәби
3. АЛЛАҺВЕРДИЈЕВ ГОРХМАЗ БАҒАДУР ОҒЛУ — Зәнкилан шәһәр натамам орта мәктәби
4. БАБАЈЕВ БӘТӘМХАН СӘФӘР ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Кечикли кәнд натамам орта мәктәби
5. ГАСЫМОВ ФАИГ МӘММӘДЈАР ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Бавалы кәнд орта мәктәби
6. ГАСЫМОВ ЕҒТИВАР ӘСКӘР ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Гаракөз кәнд орта мәктәби
7. ЗЕЈНАЛОВ ЧӘМИЛ СӘРДАР ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Ағалы кәнд орта мәктәби
8. «ӘСӘДОВ МӘБӘММӘД НӘБИ ОҒЛУ» — Зәнкилан рајонун Чәһанкирбәјли кәндиндәки колхоз
9. ӘСӘДОВ МӘБӘММӘД НӘБИ ОҒЛУ — Зәнкилан рајонундакы Минчиван гәсәбә 36 нөмрәли дәмир јол орта мәктәби
10. ӘСӘДОВ МӘБӘММӘД НӘБИ ОҒЛУ — Зәнкилан рајонундакы мәркәзи парк,
11. Гарабағ уғрунда дејүшләрдә фәал иштирак едәнләрә М. И. Әсәдов адына мұкафат
12. ӘСӘДОВ ӘСӘД СОЛТАН ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Турабад кәнд натамам орта мәктәби
13. ӘСӘДОВ ӘСӘД СОЛТАН ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Минчиван гәсәбәсиндә күчә
14. МӘММӘДОВ ФИРДОВСИ ХЕЈРУЛЛА ОҒЛУ — Зәнкилан рајон Минчиван гәсәбәсиндә күчә
15. МӘБӘРРӘМОВ ЧЕЛҠУН МӘБӘРРӘМ ОҒЛУ — Биләсувар рајон Хырмандалы кәнд орта мәктәби

**КИТАБЫН НӘШР ОЛУНМАСЫНДА АШАҒЫДАКЫ
ТӘШКИЛАТЛАР ВӘ АЈРЫ.АЈРЫ ВӘТӘНДАШЛАР
МАЛИЈҖӘ КӨМӘКЛИЈИ КӨСТӘРМИШЛӘР**

- Азәрбајчан Республикасы Автомобил Јоллары Дөвләт Ширкәти.
- «ЕЛИФ» коммерсија банкы.
- Азәрбајчан Нефт База Тикинти трести.
- Азәрбајчан Республикасы Дөвләт Јаначаг Комитәсинин нефт мәнсуллары тәһизаты вә топдансатыш истәһсалат бирлији.
- «Азәрелектротерм» Елм Истәһсалат Бирлијинин Бақы ағыр гайнаг аваданлығы заводу.
- Республика Тичарәт Назирлијинин Тәсәррүфат Топдан Пәракәндә сатыш бирлији.
- Бақы шәһәри, Нәсими рајонундакы 48 №-ли Мәнзил Истисмары сәһәси.
- «Азәршәрг» Коммерсија Банкы.
- Республика Тәһсил Назирлији.
- «Азнефткимјамаш» Дөвләт Ширкәти.
- Зәнкилан рајонунун «Зија» кичик мүүссисәси.
- Бақы шәһәри, 1 №-ли евтикмә комбинаты.
- Бақы шәһәри, 2 №-ли евтикмә комбинаты.
- Бақы шәһәри 3 №-ли евтикмә комбинаты.
- «Бақы Баштикинти» сәнәјләшдирилмиш Евтикмә Истәһсалат Бирлији.
- Зәнкилан рајон Кечикли кәнд сақини Сәфәров Әзиз Мустафа оғлу.
- «ЕЛВИН» мүүстәгил кичик мүүссисәсинин директору. Һәзијез Будаг Бәһлул оғлу.
- Бақы шәһәр сақини, тәҗәүдчү Рәсулов Аташ Бајрамәли оғлу.
- «Мозалан» гәзетинин баш редактору Мөвсүм Әшрәфоғлу.
- Зәнкилан рајон Ичәри Мүшлан кәнд сақини Мәммәдов Телман Исмајыл оғлу.

ИЧЭРИСИ

Өн сөз өвөзи	3	Башыны дик тут.	
Занкилан раюну	6	Өзүб дагы	53
Ичимдөки жангы	8	Киров апара билмәдикдө	54
Аглама, шәһид баласы	9	Ата вә бала	55
Дүшмөнлө-дүшмөн кими	10	Көнүллү кетмишди	56
Биринчи шәһид	12	Бир огул да итирдик	57
Гатар кедир	13	Дилиндө Вөтөн, үрө-	
Илк милли гәһрәманымыз	15	жиндө торпаг анды илө...	58
Өлүмсүзлүжө доғру	16	Белә огуллардыр	
Дөрд бачынын бир		журдун дајагы	59
гардашы	18	Бир инсан өмрү ја-	
Сумгајытлы шәһид	20	рымчыг галды	61
Көрпөчө балан ағлар	21	Бөлкө бу дағлара бир	
Өз көндиндө торпагы-		дө кәлмәдим...	62
на тапшыра билмәдик	22	Гәддарлыг	64
Өмүр ғыса олса да...	23	Көрүнүр, талејин	
Ганы јердө галмајачаг	24	гисмәти беләјмиш	65
Тојуна он күн галмыш	25	Дидәркинләр—шәһидләр	66
Мүөммалы өлүм	27	Илләр кечөчөк...	68
Евдө мәни ғынајыр-		Ана баласыны танымады	69
дыңыз ки, ушагсан...	28	Үч мејидин арасында	70
Гәм еләмә, Дүрданә		Елә Кәәлидә өләчөјөм	72
нөнә!	30	Гәмли, өләмли чағлар	73
Вөтөн мәни јетишдириб...	31	Бир ана да өлдүрүлдү	75
Инсанларын гәлбиндө	32	Үрөкләрдө јашајан оғлан	76
Гөјф сөндөн, Ибадулла!	33	Өлөндө бир өлдүләр...	78
Кәшифијјата кедәркән	35	23 күндөн сонра...	79
Кәдәрин гоша үзү	36	Ағыр ишкөнчө илә	80
Аббас өлмәјиб, о сағ-		Занкиланын әллингчи	
дыр...	38	шәһиди	81
Анд ичмишди ки...	39	Сусан Көнүл	83
Гөлөбә бизимләдир,		Бу ган јердө галмаз	84
дејиб...	40	Өлүмү сүзүм олду	86
Дүшмәнин атдыгы		Мән сиздән ажрыл-	
икинчи күллә јан		маздым...	87
кечмәди	41	Көнүллүлөрдөн бири	89
О, гәриб дејилди	43	Сәя бизим үрәјимиз-	
Ијирми једди илин сону	45	дөсөн	91
Дөз, ана, дүнјанын		Рамиз горхмаз иди	93
ишлери белә кетмәз	47	Торпаг уғрунда...	94
Вәс ананын күнаһы нә?!	48	Үрәјимиздә һәмишә-	
Чәсурлуг мүчәссәмәси	49	лик јашајачаг бир ад...	96
Вүғарлар	51	Арзусу үрәјиндә галды	97
Һәмишәлик јашајачаг		Маһир топчу	98
Фәхрәддин	52	Ғарлы ғыш кечәсијди...	100

Накам өмүрлү оғлан	102	Ики күндөн сонра	156
Вөтөн јахшы...	104	Тој хончасы ачылма-	
Үрәјинизчә гуллуг		мыш галды	157
едөчөјөм!	105	Өмүрлүк һәсрәт галды	158
Гәһрәмәнчасына һәлак		Үчүнчү дөфә	159
олмушдур	107	Јеничә нишанланмышды	160
Ишдөн гајыдаркән...	109	Нөвбәти дејүшдө...	161
Көрпәләри јол көзләјир	110	Постдан гајыдаркән	162
Баба һимајәсиндә ја-		Гөзаја уграмыш	163
шајан шәһид	111	Икинчи минада...	164
Јарымчыг өмүр	112	Көнүллү олараг рес-	
Ғырыдан арзулар	115	публикамыза гајыт-	
Зайид кичик тој мәч-		мышды	165
лисинә һазырлашырды	117	Кәшифијјата кедәркән...	166
Апрел күнләри	119	Гәтлә јетирилмыш...	167
Горхмаз бу торпағын		Шәһидләр өлмүр,	
оғлу иди...	120	шәһидләр јашајыр	168
Аглама, ана!	122	Өлүмдөн хилас ола	
Анамын көзү јолдадыр	124	билмәди	169
Севмәк горумаг...	126	Өлмәзлик	170
Арзусу көзүндө галды	127	Јүксәклик уғрундакы	
Биләсуварын дөрдүн-		дејүшдө	171
чү шәһиди	128	Арзусу топчу олмаг	
Нөвбәти дејүшдө...	129	иди	172
Ганыны дүшмөндәр-		дејүшмәк арзусујла	
дөн алса да...	131	јашајырды...	173
Аладинин илк шәһиди	133	О, шәһид олса да...	174
Бу ган јердө галма-		Рухун шад олсун,	
јачаг...	135	Рамазан	176
Ахы сән белә демә-		Автоматымы көтүрүн...	178
мишдин...	137	Дүнјасыны дејишән-	
Милли ордуда 22		ләри унутмамалыјыг!	179
күн	139	Аглајанда бүтүн шә-	
19 јашын ичиндө	140	һидләримиз аглајын	180
Фачиәли өлүм...	141	Занкиланын јүзүнчү	
Көнүллү кетмишди...	142	шәһиди	182
Өмрүн 19 јашында...	143	Јарымчыг галан өмүр	184
Кәнч лејтенант	150	Сон сөз јеринә...	186
О, гочаг вә чәнкавәр		Муәллифдөн	187
иди	151	Онлара верилмиш ад-	
Кетмишди гардашыны		лар	188
көрмәјө...	153	Спонсорлуг етмиш-	
Ғәјрәтли балам...	155	ләр	189

Kərimli Akif Vəli oğlu
ZƏNGILAN ŞƏHİDLƏRİ

Bakı — Işıq — 1994

Керимли Акиф Вели оглы

ШЕХИДЫ ЗАНГЕЛАНА

(на тюркском языке)

Баку — Ишыг — 1994

Nəşriyyatın direktoru **Q. İsmayilov.**

«Azərbaycan» nəşriyyatının Baş direktoru **N. İbrahimov.**

Rəssamı **A. Cabbarov.**

Bədii və texniki redaktoru **S. Mehraliyeva.**

Korrektoru **Səadət.**

Mətbəəyə verilib 22.02.94. Çapa imzalan. 09.06.94. Formatı 84×108¹/₃₂.
Kağızı 2 №-li ofset kağızı. Ofset çap üsulu. Fiziki çap vərəqi 6,25. Şərti
çap vərəqi 12,50. Uçot nəşr vərəqi. 8,30.

Tirajı 5000.

Sifariş 981.

Qiyməti müqavilə ilə.

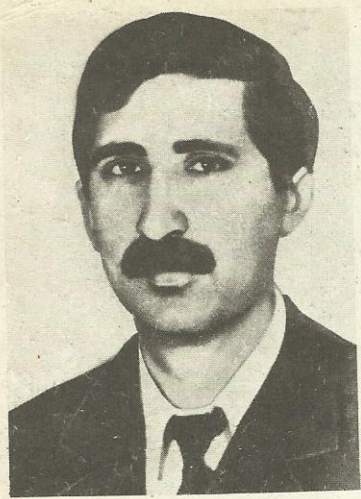
Azərbaycan Respublikası Mətbuat və İnformasiya Nazirliyi. «Işıq» nəş-
riyyatı. Bakı-370601, Qoqol küçəsi, 6.

«Azərbaycan» nəşriyyatının mətbəəsi.

Bakı-370146. Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə.

350

350 м

Керимли Акиф Вәли оғлу 1 июн 1958-чи илдә Зәнкилан рајонунда анадан олуб. 1975-чи илдә Зәнкилан шәһәр бир нөмрәли орта мөктәби гуртарыб. Бақыда 67 №-ли ТПМ-и гуртардыгдан сонра рајона гајыдыб, коммунал мүәссисәләри комбинатында очагчы ишләмишдир. 1977—1979-чу илләрдә кечмиш Совет Ордусу сыраларында хидмәтдә олмушдур. Хидмәт илләриндән сонра рајонда коммунал мүәссисәләри комбинатында су үзрә нәзарәтчи ишләјиб. 1980—83-чу илләрдә Бақы Шәһәр Енеркетика Техникумуну битириб. Футбол үзрә Азәрбајчан

чемпионатларынын ојунларыны идарә едән һакимләрдән бири олмушдур. 1984-чу илин сентјабр ајындан «Мәһсул» Кәнд Көнүллү Бәдән Тәрбијәси вә Идман Чәмијәти Зәнкилан рајон шурасынын сәдри ишләјиб. 1986—89-чу илләрдә Бақы Бәдән Тәрбијәси Техникумуну битирмишдир.

Илк јазылары «Идман» вә рајонун «Кәнд һәјаты» гәзетләриндә ишыг үзү көрүб. Сонра республиканын «Азәрбајчан», «Һәјат», «Азәрбајчан мүәллими», «Савалан», «Совет кәнди», «Азәрбајчан кәнчләри», «Шаһмат», «Човған», «Вәтән сәси», «Хал ордусу», «Сәһәр», «Сәрһәд», «Ајдынлыг», «Бакинскиј рабочиј», «Иншаатчы», «Азәрбајчан дәмирјолчусу», «Воз гурд», «Иккә саһил» вә башга гәзетләрдә мөгаләләри чыхмышдыр. «Ишыг нәшријатында «Зәнкилан шәһидләри» адлы фото-плакатлары нәшр олунмушдур. О, 1992-чи илдә «Ајдынлыг» гәзетиндә әмәкдашылыг едир.

2 мај 1980-чи илдә Республика гәзетләриндә идман вә бәдән тәрбијәси мәсәләләринин ишыландырылмасы саһәсиңдә идман журналистләри арасындакы мүсабигәдә Азәрбајчан Журналистлар Иттифагынын, «Совет кәнди» вә «Мәһсул» ККБ ТИЧ-нин Республика шурасынын «Фәхри фәрман»ына лајиг көрүлмүшдур.